

özgürlük yolu

aylık siyasi dergi

- **Demokratik-Yurtsever
Saflarda Güçbirliği İçin
Çalışalım**
- **RIZGARİ DERGİSİNİN
«SİYASET»İ ÜZERİNE**
- **Malazgirt Olayları
ve Komando Baskınları**
- **LENİNGRAT'TAKİ
KÜRT BİLİM KURUMU**

**27
AĞUSTOS**

İÇİNDEKİLER

DEMOKRATİK - YURTSEVER SAFLARDA GÜÇBİRLİĞİ İÇİN ÇALIŞALIM	3
RIZGARI DERGİSİNİN «SİYASET»İ ÜZERİNE	6
ECEVİT KİMDEN YANA?	30
SAĞLIK SORUNU VE SOSYALİST ÜLKELERDEKİ ÇÖZÜMLER / HÜSEYİN TOPRAK	33
MALAZGİRT OLAYLARI VE KOMANDO BASKINLARI	55
SANAT - EDEBİYAT	60
OLAYLAR - YORUMLAR	75

Sahibi: *Faruk ARAS* — Yazı İşleri Müdürü: *Mustafa KAYA* — Yönetim ve Haberleşme Adresi: *Dizdariye Medresesi Sok. Deniz Apt. No. 8-8, Çemberlitaş - İSTANBUL* — Abone: *Yıllık 100 TL. — Altı aylık: 50 TL.,* Dış ülkeler iki katıdır. — İstanbul dağıtım: *TAN-DA* — Ankara Dağıtım: *ANKARA BÜROMUZ: Sanlı Han 105-214 Kızılay - ANKARA* — İzmir: *EGE DAĞITIM* — Baskı: *ÖREN Basımevi* — Dizgi: *EVREN MATBAASI.*

Demokratik-Yurtsever Saflarda Güçbirliği İçin Çalışalım

Ülkemizde, soldaki dağınkılığı gidermek, devrimci ve demokratik güçbirliğini oluşturmak ilerici güçlerin önünde duran önemli bir sorundur. Bu konuda sorumluluk duyan herkese görev düşer. Ancak bu hedefe ulaşmak, tartışmanın, diyalog kurmanın, kitleler arasında çalışmanın yanı sıra, zamana bağlı. Diğer yandan, uzun bir süreden beri, devrimci ve demokratik güçler, sol çizgiler arasında öylesine yöntemlere başvuruluyor ki, bu, diyalog ve tartışma ortamını yok ediyor, dayanışmaya ve güçbirliğine bile olanak tanımıyor. Bu, sözde etkinlik kurabilmek için diğer örgütlere, gruplara karşı zora baş vurma yöntemidir.

Devrimciler arasında zora başvurmayı «devrimci şiddet» diye niye niteleyip haklı göstermeye çalışan bu sakat tavrın örneklerine daha 12 Mart öncesinde rastlanır. Bu tür saldırılar, o dönemde özellikle Türkiye İşçi Partisi'nin kongrelerine karşı yapıldı ve TİP genel merkezinin basılıp yöneticilerin dövülmesine kadar vardırdı. Şimdi de, çeşitli kesimler sık sık bu yola başvurmakta, hatta silah kullanacak kadar sorumsuz davranmaktadırlar.

Bazı kesimler, örneğin bir demokratik kitle örgütünün kongresinde kavgâ çıkarıyor, karşı gurubu sindirerek, ürküterek yönetimi zorla almaya kalkışıyorlar. Ve bu yöntemi seçtikleri için tartışmadan kaçınıyor, karşı görüşten olan konuşmacılara görüşlerini belirtme olanağını bile vermek istemiyorlar. Aynı yola kimi zaman rastgele bir toplantıda, seminerde de başvuruluyor. Böylece sözde, «yanlış görüşlerin» kitleyi etkilemesi önlenmiş ve kendi «devrimci» görüşlerinin hâkimiyeti kurulmuş oluyor. Birçok yerde diğer sol örgütlerin, grupların yayın organlarına ambargo konuyor, onların dağıtılması, okunması zorla engelleniyor. Bu sakat tavır, demokratik kitle gösterilerini sabota etmeye kadar varıyor.

Devrimci ve demokratik saflarda bu tür yöntemler kesinlikle yanlış, devrimcilikle ilişkisi olmayan anarşistçe, başıbozuk bir tutumdur. Bu saflarda, yanlış görüşlerle mücadele etmek, doğru olduğuna inanılan kendi görüşünü yaymak ancak demokratik tartışma ve ikna yoluyla mümkündür. Hiç kimse başkalarını zorla kendi görüşüne getiremez; zora dayanarak ilerici saflarda etkinlik kuramaz, kısa sürede etkinlik kurmuş gibi gözükse de bunu sürdüremez. Örneğin şiddet yoluyla bir kongrede başarı sağlansa bile bu aslında başarı değildir. Çünkü demokratik bir kitle örgütünde başarı, tabanda kitleyi etkilemek, kazanmak ve onun demokratik yoldan onayını alarak yönetime gelmektir. Zor yöntemleri tabanın tepkisini doğurur, kitle örgütünü dağıtır. Bu yola başvuranlar, bir süre sonra, kendilerinden başka kimsenin kalmadığını görürler ve aynı yöntemi kaçınılmaz olarak birbirlerine karşı kullanma durumuna düşerler.

Devrimci ve demokratik saflarda zora başvurma, görüşlerine güveni olmayanların işidir. Böyleleri, tartışmadan ürktükleri, görüşlerinin sağlamlığına inanmadıkları için böyle yaparlar. Oysa bu yoldan başkalarının kazanılması daha da olanaksızdır. Böyleleri kitle içinde de tecrit olmaktan, yalnız kalmaktan kurtulamazlar. Devrimci hareket adına yapılan bu tür yanlışlar, yalnız devrimci ve demokratik güçler arasında diyalogu koparmakla, güçbirliğini baltalamakla kalmaz, hareketi kitlelerden tecrit eder, ona büyük zararlar verir. Çünkü gereğince politize olmamış kitleler, çoğu zaman doğru ile yanlış birbirinden ayıramaz ve yapılan yanlış hareketleri devrimci ve demokratik hareketin tümüne malederler. Bunun en somut örneği Tunceli'de görülmektedir. Burada ortamı kendilerine uygun bulup oraya üşüşen ve kısa sürede ilerici gençlik hareketini bölük pörçük eden maocu ve goşist gruplar çok geçmeden birbirlerine düştüler. Bu hastalıklı guruplar, diğer sosyalist ve demokratik çizgilere ve birbirlerine karşı şiddete başvurmayı doğal bir alışkanlık haline getirmişlerdir. Bu yanlışlar ve yarattıkları anarşi onları emekçi halktan tecrit etmiştir. Kitleler bunların yaptıklarına tiksintiyle bakmakta ve bu durum, kaçınılmaz olarak tüm solun suçlanması gibi hatalı, kimi zaman kasıtlı yorumlara yol açmaktadır. Bu durumdan en çok yararlananlar ise gerici güçlerdir; çünkü onlar bizzat yapamadıklarını bu sorumsuzlara, başıbozuklara yaptırmaktadır.

Son dönemde özellikle Diyarbakır'da göze çarpan bazı olaylar üstünde tüm sosyalistler, yurtseverler ve demokratlar uyanık olmalıdır. Faşistler ve gericiler, giremedikleri yerlerde devrimci ve yurtsever güçleri birbirlerine düşürerek parçalamak, zayıf düşürmek isterler. TÖB-DER kongresi sırasında kavganın çıkması bu bakımdan olum-

suz bir durumdu. Benzer bir gerilimin zaman zaman başka nedenlerle ortaya çıkması da aynı niteliktedir.

Elbette ilerici, devrimci hareketimizde farklı görüşler, çizgiler olacaktır. Toplumsal yapıya, olaylara bakış açısının farklı olması ve farklı çözümler önerilmesi doğaldır. Ama görüş ayrılıklarının tartışma yoluyla ortaya konması gerekir. İdeolojik mücadelede elbette taviz verilemez. Doğru görüşler ve doğru yöntemler, kuşku yok ki yanlışları ergeç yenilgiye uğratır.

Devrimci mücadele büyük sabır ve kararlılık ister. Mücadelenin başarısı, devrimci görüşlerin kitleler arasında dal budak salmasına, kitlelerin harekete kazanılmasına, örgütlenmesine bağlıdır. Ancak kitlelere yönelik bu çalışmayı sürdürenler ve doğru bir politika izleyenler uzun vadede kitlelere öncülük etmeyi başarabilirler. Bu hedef asla gözden kaçırılmamalı. Bunun ötesinde, devrimci ve yurtsever güçlerin kendi aralarında girişecekleri kısır çekişmeler sonuç verici olamaz. Hele bu çekişmelerin sert çatışmalara, zor kullanmaya vardırılması ancak düşmanı sevindirir. Bu duruma düşenler, kendi aralarındaki çatışmadan başlarını kaldırıp asıl düşmanla uğraşamazlar.

Devrimciler ve yurtseverler, kendi görüşlerini kadrolar ve kitleler arasında yaygınlaştırmak için, demokratik tartışma ve ikna yoluyla elbette çaba göstereceklerdir ve bu anlamda bir çekişmenin son bulması beklenemez. Ama bunun yanı sıra, asgari ilkelerde, anti-emperyalist, anti-sömürgeci, anti-faşist ve anti-feodal düzeyde bir araya gelmek, güçleri birleştirmek mümkündür ve gereklidir. Bu yapılmadıkça, gerek sosyalist hareketin, gerek halkımızın ulusal ve demokratik mücadelesinin önemli başarılar kazanması mümkün olmaz; ilerici güçler bir kısır döngüde dolanıp dururlar; hareket kitlesel bir karakter kazanamaz, en azından bunda geç kalır.

Sosyalistlerin tavrı, tüm devrimci, demokrat, yurtsever güçlerin arasında zor kullanılması yöntemlerine karşıdır. Onlar, kendi görüşlerini kararlı biçimde savunmanın yanı sıra, tüm ilerici ve yurtsever güçleri asgari ilkelerde güçbirliği yapmaya, dayanışmaya çağırır ve bunun için yılmadan mücadele ederler. Onlar, asla diğer ilerici güçlere karşı zora başvurmazlar ve genel olarak da tüm mücadelelerinde bireysel şiddet yöntemlerinden kaçınırlar. Ama saldırıya uğradıklarında kendilerini savunmak elbette onların hakkıdır.

Güçbirliği ve dayanışma oluşturmada her ilericiyim, devrimciyim diyene sorumluluk düşer. Düşmanı sevindirecek çatışmalara değil, emekçi halkımızı sevindirecek dayanışmaya önem verelim, bu yönde çaba gösterelim.

RIZGARI DERGİSİNİN «SİYASET»İ ÜZERİNE

Rızgari Dergisi'nin tüm üçüncü sayısını ayırdığı, «Kürt halkının anti-sömürgeci ulusal demokratik mücadelesinin seçim siyaseti»nden geçen sayımızda kısaca söz edilmişti. Bu yazıda, Rızgari'nin getirdiği görüşler üzerinde daha ayrıntılı durmak istiyoruz.

Bu «seçim siyaseti»nin ilk iki bölümünde —ki 62 sayfaya varıyor— ilk göze çarpan şey kullanılan dil ve üslup. Yazar, görüşlerini açık seçik sergilemekten dikkatle kaçınıyor, imalara başvuruyor, kimlere yönelik olduğunu belirtmeden suçlamalara girişiyor ve bu karmaşıklık içinde, âdeta kendine özgü bir terminolojiyle konuşuyor. Şunlara bakın örneğin:

«Siyasi yoğunluk»

«Bilimsel potansiyel»

«Potansiyel direniş»

«Dar ve kemikleşmiş idari, siyasi yoğunluklar»

«Kararlı direniş merkezleri»

«Eleştirel bir hâkimiyet»

«Sömürge insanının beynine sert bir nedensellik ve titizlikle girmek..»

«Bu süreç içinde patlayan potansiyel nicelikler»

«Potansiyel patlamalar»

«Potansiyel birikim»

«Kürdistana taşıdıkları çok gerilimli sübjektif hava..»

Burada okuyucunun kolayca farkedeceği gibi, «potansiyel» sözcüğünü kullanmaktan çok hoşlanan yazarımız aslında onun ne anlama geldiğini iyi kavramamıştır, bu nedenle de çoğu kez yanlış kullanmaktadır. Örneğin «potansiyel direniş», «potansiyel patlama..» Ne anlama geliyor bütün bu terkipler? «Potansiyel» kavramı birikmiş, eylem haline dönüşmemiş bir gücü anlatır. «Patlama» ve «direniş» sözleri ise bir hareketi belirler. Eğer bir şey potansiyel halde ise he-

nüz patlamamış demektir; yok patlamışsa artık potansiyel değildir.

Bir de şu cümleye bakın:

«Bunların yanında derin tarihsel kökleri olan asker-sivil bürokratlar «radikal» nitelikleri ve reaksiyoner küçük burjuva değer yargıları ile iktidar erkine el koyma yeteneklerine de, imkânlarına da sahiptirler.» (altını biz çizdik)

Yukarıdaki cümlede kullanılan «radikal» ve «reaksiyoner» sözcüklerinin hangi anlama geldiği anlaşılabilir mi? «Radikal» terimi genellikle, ilerici bir atılımı, böylesine bir niteliği belirler. Ama örneğin «sol radikalizm» dendiğinde, radikalizmden bir sapma, sekter bir tutum anlatılır. «Reaksiyoner» terimi ise gerici bir tavır anlamına kullanılır. Yukarıdaki alıntıdan ise, doğal olarak şu sonuca varılır: «...asker-sivil bürokratlar ilerici nitelikleri ve gerici küçük burjuva değer yargılarıyla...» Emin değiliz. Acaba yazar ne söylemek istiyor?

Bu örnekleri boşuna almadık. Yazı, baştan sona böyle bir karakter gösteriyor. Denebilir ki yazı üslubu kişiden kişiye değişir. Ama bu karmaşık, açıklıktan kaçınan, imalarla dolu üslup aynı zamanda kişinin içinde bulunduğu düşünce karmaşasını da gösterir. Yazarın bu tür bir üsluba özendiği açıkça görülüyor. Bu üslup, söylediklerine güven duymayan, bu nedenle açık konuşmaktan kaçınan, muğlaklığa, karmaşıklığa sığınan, peşpeşe sıralanmış çürük, tutarsız görüşleri garip bir terminoloji ile süsleyip gizlemeye çalışan kişilerin üslubudur. Onun için de, yazımızın başında, özellikle bu anlatım biçimi üzerinde durduk. Aynı anlatım, Rızgari'nin ilk iki sayısındaki bazı yazılarda da görülüyor.

Sınıf Tahlilleriyle İlgili Birkaç Söz

«Seçim siyaseti» üzerine ileri sürülen «temel tez»lere geçmeden önce, yazıya hâkim olan fikri karmaşayı belirtmek için, yazıda girilen bazı sınıf tahlillerine dokunmak istiyoruz.

Sömürgelerdeki kurtuluş hareketlerinden söz edilirken, «bu hareketlerin öncüleri durumunda bulunan yerli hakim sınıflar» denerek, bir genelleme yapılıyor ve görüldüğü gibi öncülük de «yerli hâkim sınıflara bırakılıyor. Söz konusu yazıda adı verilmeyen bu yerli hâkim sınıflar hangileridir? Bilindiği gibi, sömürgelerde yerli hakim sınıflar feodal ve burjuva sınıflardır. Bazı sömürgelerde ulusal kurtuluş hareketinin başını burjuvazinin çektiği (örneğin Hindistan'da) görülmüştür. Yine ulusal harekete feodal unsurlardan da katılanlar olmuştur, olabilir. Ama bu, her sömürge kurtuluş hareketinin öncüsü olarak yalnızca hakim sınıfları göstermeyi mümkün kılar mı? Gerçek şu ki, sömürgeciler genellikle, sömürgelerin hakim sınıflarını, —feodalleri, geleneksel şefleri, hatta burjuvazinin büyük bölümünü—,

işbirlikçi bir hale dönüştürmüşlerdir. Kurtuluş hareketinin asıl güçleri köylüler, işçiler ve burjuvazinin, çoğu zaman küçük, yurtsever bir kesimidir. Feodal sınıfın, hemen hiç bir sömürgeci ulusal hareketin «öncü»sü olmamasına karşılık, birçok ülkede işçi sınıfının harekete öncülük yaptığı görülmüştür. Görüldüğü gibi, Rızgari'nin hâkim sınıflara, hem de yalnızca onlara yüklediği bu devrimci rol, tarihî gerçeklere aykırı düşmektedir. ⁽¹⁾

Ama Rızgari, bu öncülük rolünü hâkim sınıflara verdikten sonra, kurulan devlette burjuvazinin iktidarı alamadığını da söylüyor: «Ekonomi kesin olarak sömürgecilerin kontrolü altında bulunduğundan —iç dinamiklerin de belirleyici fonksiyonlarını götürememeleri gibi temel şartların da etkisi ile— bu ülkelerde modern anlamda bir burjuvazi oluşmadığı için (ve varolan burjuva niteliklerin de ekonomiyi kontrol edebilme yetenekleri henüz gelişmediği için) bu ülkelerde klasik burjuva demokrasisinin kurumları hiçbir zaman işlerlik kazanamadı. Ekonomiyi kontrol edemediği için **siyasî iktidarı da ele geçiremeyen burjuvazi** adına siyasî iktidara el koyan eski sömürgecilerin yönetici olarak yetiştirdiği **bürokratlar** ya da bağımlı ülkelerin **gelenekçi yöneticileri** idi. Bunlar, eskinin sömürge, yeninin ekonomik olarak emperyalizme bağımlı olmaya aday ülkesinde, yönetime geçer geçmez, kendilerine aslî iş ve görev olarak tekrar ülkeyi emperyalizmin at oynatacağı bir çiftlik haline getirmek ve bu işleyiş içinde **oluşturulan kapitalist devletin esas sahiplerini** (burjuvaziyi) olgunlaştırmayı seçtiler» ⁽²⁾. (Yukardaki sözcüklerin altını biz çizdik).

Görüldüğü gibi, Rızgari'nin görüşüne göre, kurtuluş savaşı sonrasında iktidara burjuvazi gelmiyor; çünkü o «ekonomiyi kontrol edemiyor». O'nun yerine iktidara «sömürgecilerin yönetici olarak yetiştirdiği bürokratlar» ya da «geleneksel yöneticiler» geliyor. Kurtuluş savaşına hem «hâkim sınıfların» (feodaller ve burjuvalar) «öncü»lük etmesi, hem de onların iktidara gelmemesi ilginçtir... Rızgari'ye göre iktidarı alan «bürokratlar» ve «geleneksel yöneticiler» ise kendilerini «kapitalist devletin esas sahiplerini (burjuvaları) yetiştirme işine vermektedirler... İyi ama niçin? Niçin burjuva olmayanlar, burjuva yetiştirmek için çabalyorlar? Peki onlar nasıl iktidarı almışlar; onlar ekonomiyi kontrol edebiliyorlar mı?

Rızgari, temel toplumsal sınıf güçlerini, sınıf ilişkilerini gözönüne almıyor; bunu kavramıyor; bu nedenle de yüzeysel, bilimsel bir temele oturmayan, tutarsız görüşleri peşpeşe sıralıyor. Eğer burjuvazi bir ulusal kurtuluş hareketine öncülük ediyorsa, hiç kuşku olmasın ki

(1) Rızgari, sayı 3, s. 27

(2) Rızgari, sayı 3, s. 28

iktidarı da alabilir. Zaten ulusal kurtuluş hareketleri, işçi sınıfının öncülüğünde olmadığı sürece bir burjuva devlet, burjuva toplum getirmektedir. Rızgari, iktidara herhangi bir sınıfı değil, «bürokratlar», «geleneksel yöneticiler» gibi tabaka ve kişileri yerleştiriyor. Bu bilime aykırı bir görüştür. Bürokratlar ve «geleneksel yöneticiler» (bir kral ya da şeyh olsa gerek), devlet başkanlığında, başbakanlıkta ve diğer yönetim kademelerinde bulunsalar bile, bu, iktidarın onların olduğunu göstermez. Bu, belli bir sınıf adına iktidarı kullanmaktan, bir yönetim aracı olmaktan başka birşey değildir. Zaten bunun içindir ki bu yöneticiler, «kapitalist devletin esas sahiplerini» olgunlaştırmayı «seçerler». Rızgari'nin de itiraf ettiği gibi, böyle durumlarda bir kapitalist devlet ve «onun asıl sahipleri» var..

Rızgari'nin bu görüşü, yöneticileri iktidarın asıl sahipleri, devletin kendisi gibi gösteren, iktidarı elinde tutan temel sınıfı görmezlikten gelen ve onu âdeta bir yönetilen durumuna düşüren, bildiğimiz eski MDD'ci bir tezdır. MDD'ciler de asker-sivil aydınları, bu zümreyi devletin sahibi olarak göstermişlerdi.

Nitekim Rızgari, 1922-1925 dönemini değerlendirirken, aynı görüşü tekrarlıyor.

«Hakim sınıf ve tabakalar Osmanlı devlet erki'nin niteliği nedeniyle (?) sonsuz bir karmaşa içindedir. Modern üretim mekanizmasının temel sınıfları ne sınıfsal siyasi bir organizasyona sahiptirler ve ne de — en önemlisi— belirgin sınıf özellikleri taşımaktadırlar. Genel olarak hakim sınıf ve tabakalar kavramı ile ifade ettiğimiz bu güçler, feodal öğeleri, pre-kapitalist öğeleri, sömürge ilişkilerinin ürettiği kozmopolit öğeleri, vb... hep beraber bünyelerinde taşımaktadırlar. **Hareketin burjuva karakteri —daha doğrusu özü—** açık olmasına rağmen, burjuvazi bir sınıf olarak değil siyasi iktidarı, ekonomiyi bile kontrol edecek durumda değildir. Bunların yanında derin tarihsel kökleri olan asker sivil bürokratlar...» ⁽¹⁾ (Siyahlar bizim).

Fikir karmaşasını görmek için fazla dikkatli okumaya bile gerek yok; «Hâkim sınıf ve tabakalar» «sonsuz bir karmaşa içindedirler»... «Belirgin sınıf özellikleri taşımamaktadırlar»... Osmanlı toplumunda ve genç Türkiye devletinde (anlatılan odur) sınıflar var mı yok mu? Yoksa bunlar sınıfsız toplumlar mı? Eğer varsa, —ki yazarımız da başlangıçta «hâkim sınıf ve tabakalar» diyerek var olduğunu söylüyor— o zaman «büyük bir karmaşa içinde» olmaları ve belirgin sınıf özellikleri taşımamaları da ne oluyor? Görüldüğü gibi, aslında karmaşa içinde olan yazarımızın kafasıdır. Dünyanın hiçbir toplumunda sınıflar keskin bıçakla birbirlerinden soyutlanmış değildir. Onlar nasıl sınıflardır ki hem vardılar, hem de belirgin sınıf özellikleri ta-

⁽¹⁾ Rızgari, s. 3, s. 39

şımazlar? Herkes de bilir ki insan, sınıfları fotoğraflarıyla tanımaz. Mülkiyet ve üretim ilişkilerine bakmak yeter. 1920'lerde büyük toprak sahipleri ve bu topraklarda üretim yapıp artı ürünlerine el konanlar var mıydı, yok muydu? İşçi çalıştıran işverenler ve işgüçlerini kiralayan işçiler var mıydı, yok muydu? Kendi küçük topraklarında çalışan köylüler, kendi dükkânlarını işletenler ve büyük çapta iç ve dış ticaret yapanlar var mıydı, yok muydu? Bütün bunlar vardı. Ve bunun için de 1920'lerde feodaller, toprak köleleri, burjuvalar, küçük burjuvalar, işçiler, şu ya da bu oranda vardılar.

Ama Rızgari'nin bu sınıf ve tabakaları sonsuz bir karmaşa içinde göstermesinin ve onları belirgin sınıf özelliklerinden yoksun saymasının bir nedeni var. Çünkü, hemen ardından, «hareketin» burjuva özü vardı, ama burjuvazi siyasi iktidarı ve ekonomiyi kontrol edebilecek durumda değildi, diyor. Ve arkasından asker-sivil zümreyi devreye sokuyor.

Görüldüğü gibi Rızgari de, Kurtuluş Savaşı sonrasında kurulan ulusal devlette iktidarın Türk burjuvazisinin eline geçtiğini, bunun sınıfsal bir iktidar olduğunu, aynen MDD'ciler gibi yadsıyor. İktidarın —ve elbette devletin— sahibini bir «asker-sivil» zümre olarak gösteriyor. Tabii bunu, anlatım yöntemine uygun olarak, pek açık-seçik söylemekten kaçınıyor, ima ediyor...

Türkiye'de de bilimsel sosyalizmin devlet ve iktidar kavramlarına aykırı düşen bu görüş iflas edeli epey oldu. Hiç kuşkusuz, Kurtuluş Savaşının ardından iktidar, genç —ama elbette zayıf, gelişme döneminin başlangıcında bulunan burjuvaziye geçti. Mustafa Kemal de dahil, tüm «asker-sivil aydınlar» bu sınıf adına, onun çıkarları doğrultusunda toplumu yönettiler. 1923 yılında kurulan Cumhuriyet ve bu sınıfın politik kurumlarını, aynı yıl toplanan iktisat kongresi ise aynı sınıfın ekonomi politikasını egemen kıldı.

Nitekim Rızgari de, aynı yazının bir başka yerinde, «sınıflar üstü görünümü altında basbayağı burjuvazinin siyasi sözcüsü durumunda bulunan» diyerek bu tür bir yönetimin, burjuvazi adına bir yönetim olduğunu itiraf etmektedir. Kuşku yok ki, burjuva toplumunun yöneticilerinin mutlaka burjuva kökenli olmaları zorunlu değildir. Seçimle gelsinler ya da gelsinler, burjuva devlet çarkının başında bulunan bu yöneticileri, bürokratları devletin ve egemenliğin asıl sahipleri gibi göstermek, İş Bankası genel müdürünü İş Bankası'nın sahibi göstermekten farksızdır.

Rızgari, 1938-1946 döneminden söz ederken şöyle diyor:

«1946'larda ise, artık İzmir İktisat Kongresinden bu yana döllenen duran, fakat bu döllenne dış kaynaklı olduğu için

«çarpık» olarak doğmağa hazırlanan «burjuvazi» siyaset alanında ses etmeye başlamıştır» (1)

Buna göre, burjuvazi 1946'larda doğmağa hazırlanmakta, siyaset alanında ses etmeye başlamaktadır. Peki ondan önce burjuvazi yok muydu? Sesini yeni yeni duyurmağa başladığına göre, demek siyaset alanında daha önce sesi çıkmıyordu. Zaten doğmamıştı da.. Peki o, iktidarı elde tutup «basbayağı burjuvazinin siyasi sözcüsü durumunda bulunanlar» bu var olmayan sınıf adına mı sözcülük yapıyorlardı?. Rızgari, bu iddialarla, posası çıkmış MDD tezini çok daha gerilerde bırakmaktadır. Onlar, hiç değilse bu dönemde burjuvazinin varlığını tümden inkâr etmiyorlar, ama onu ancak 1950'lerde iktidara gelmiş sayıyorlardı.

Rızgari, burjuvazinin «1946'larda siyaset alanında varlık mücadelesine» girdiğini söyledikten sonra devam ediyor:

«24 yıl süren ve bütün inkârcılığına ve karşı çıkışına rağmen burjuvazinin siyasi sözcülüğünden, burjuvazi adına tasarruflar yapmaktan başka işe yaramayan bir devlet siyaseti, dört başı mamur bir halk iktidarı mı oluşturacaktı? Kaldı ki, 24 yıldır siyasi iktidara el koyan bu üretim dışı tabakalar üstelik kendileri için burjuva seviyede (?) çıkarlar da sağlama çabasından geri durmamışlardı...» (1)

Görüldüğü üzere, yazar, 24 yıl boyunca iktidara üretim dışı tabakaların el koyduğunu, ama bu tabakaların burjuvazinin siyasi sözcülüğünü ve onun adına tasarruflar yapmaktan başka bir iş görmediklerini söylüyor.. Burjuvazi ise 1946'larda doğmağa hazırlanarak, sesini duyurmaya başlayarak, siyaset alanında bir varlık mücadelesine girmiş.. Bu varlık mücadelesini kime karşı yürütmüş dersiniz? Herhalde, 24 yıldır iktidarı ele geçirip burjuvaziyi «olgunlaştırmaya» çalışan, onun siyasi sözcülüğünü ve onun adına tasarruflar yapan «üretim dışı tabakalara» karşı.. İşte Rızgari, Cumhuriyet sonrası Türk toplumundaki tarihi olaylar ve toplumsal güçlerle ilgili olarak bunları söylüyor.. Bu çocuksu, kendi içinde dökülen iddialara karşı fazla bir şey söylemek bize gereksiz geliyor. Ama Rızgari dergisi, bilim adına konuştuğunu sık sık iddia ettiğine ve marksist terminolojiyi kullanmaktan geri kalmadığına göre, şu kadarını hatırlatalım: Devlet sınıfsal bir kurumdur, sınıflı toplumla birlikte ortaya çıkmış, egemen sınıfların baskı aracı, iktidar aracı rolünü görmüştür, görmektedir. Üretim araçlarını elinde tutan sınıf devlet mekanizmasına da hâkimdir. Üretim araçları, yani ekonomik güç başkasının, iktidar gücü ise bir başkasının elinde olamaz. Hele «üretim dışı tabakalar» gibisinden zümre ve gruplar, üretim araçlarını ellerinde tutan sınıflar dururken

(1) Rızgari, s. 3, s. 47

iktidarı ele geçirip 24 yıl gibi bir süre elde tutamazlar.. Devlet, köleci toplumda köle sahiplerinin, feodal toplumda feodal sınıfın, burjuva toplumda burjuvazinin iktidar aracı oldu. Sosyalist bir toplumda ise iktidara işçi sınıfı geçer.

Rızgari, Kürt ulusal hareketleriyle ilgili olarak işbirlikçi olan ve olmayan iki eğilimden söz etmekte ve bunu yaparken de yine garip bir sınıfsal değerlendirme yapmaktadır:

«Kürdistan'ın gelenekçi sınıf ve tabakaları ile, hanedan ailelere mensup olup «aydın» niteliğine kavuşan milliyetçiler (ki, bunlar da gelenekçi sınıf ve tabakaların siyasal temsilcileri olarak değerlendirilebilir) arasında ilk ciddi ayrılma noktası bu «muhtariyet» statüsünün tartışmaları altında oluşur...»

«Birincisi: Merkezi feodal otorite ile «işbirliği içinde» bulunan gelenekçi sınıf ve tabakalar ile bunların temsilcileri en geniş düşünce boyutunda «muhtariyet» statüsünü ele almışlar, önceleri Kürdistan'ın, feodal otorite ile uzlaşması giderek içinde erimesi yönünde bir çaba içinde bulunan bu sınıf ve tabakalar, Cumhuriyet döneminde ise, birey olarak olmasa bile düşünce olarak (!!) devletle uzlaşmışlar...»

«İkincisi: Önemli niteliksel farklılıklar olmamakla birlikte, Kürt Teali Cemiyeti döneminde Seyit Abdülkadir'lerle gelişen milliyetçi «aydın» kesim ise, diğer millici kesimlerle birlikte Osmanlı didişip durmuş, ve Cumhuriyet döneminde de 1938 yılının sonlarına kadar silahlı direnme hareketlerinde—gene birey olarak olmasa bile düşünce olarak— (!!) yaşamış, çetin mücadeleler içinde, kanlı tenkil hareketleriyle vahşice boğazlanarak susturulmuştur.»

«Birinci ögenin uzlaşmacı ve teslimiyetçi siyaseti kılık değiştirerek merkezi «milli» devletin siyaseti içinde eriyerek Kürt ulusuna yabancı hain sınıf ve tabakaları yaratarak devam etmektedir...» (1)

Görüldüğü üzere Rızgari, bu ayrımı bir sınıfsal tabana dayandırmamaktadır. Bir yanda Kürdistan'ın «gelenekçi sınıf ve tabakaları», diğer yanda «hanedan ailelere mensup» aydınlar.. Besbelli bu «hanedan aileler» Kürdistan'ın güçlü feodal aileleridir. «Gelenekçi sınıf ve tabakalar» ın ne anlama geldiğini Rızgari'nin yazarı söylemiyorsa da, bunlarla da yine aynı feodal sınıfı, şeyh ve ağaları, aşiret reislerini ve benzer tutucu unsurları kastetmiş olmalı. Yazara göre, işte bu «gelenekçi sınıf ve tabakalar birincileri, yâni işbirlikçileri oluşturuyorlar. «Hanedan aileler»den gelen «aydın»lar ise millici kesimi.. Peki nasıl oluyor bu? Feodal sınıftan gelen aydınlar, yine en «gelenekçi» sınıfa, yani kendi sınıflarına karşı tavır alıyorlar.. Üstelik onlar da bu «gelenekçi sınıf ve tabakaların siyasal temsilcileri olarak değeri-

(1) Rızgari, s. 3, s. 31

dirilebilir» iken.. İşbirlikçi olan bir sınıfın siyasal temsilcisi yurtsever oluyor, yani onun tam karşısında yer alıyor..

«Birinci öğenin», «Kürt ulusuna yabancı hain sınıf ve tabakalar yaratması» ise apayrı bir buluş, bir zekâ örneği.. Böylece insan bir sınıfın nasıl yaratılabileceğini de öğrenmiş oluyor..

Hiç kuşku yok ki, bir sınıfın siyasal temsilcisi, o sınıfın siyasetini savunur. Eğer o, bu sınıfın siyasetine karşı çıkıyorsa, onun temsilcisi değil, başka bir sınıfın temsilcisidir. Rızgari'nin verdiği örneğe bakarsak, Seyit Abdülkadir'in de aynı sınıftan çıkmış bir «aydın» (Şü-rayı Devlet Reisi) olduğunu unutmamak gerek. Ama asıl önemlisi, Rızgari'nin «geleneğe sınıf ve tabakalarla» onların aydınlarından başkasını görmemiş olmasıdır. O dönemde Kürt toplumu salt bunlardan mı oluşuyordu? Kürdistan'da geniş bir köylü kitlesi, kent küçük burjuvazisi ve bir ticaret burjuvazisi yok muydu? Ulusal hareketle onların hiç mi ilişkisi yoktu, onlar siyasetin dışında mıydılar?

Böylesine yanlış sınıfsal tahlillerle ne dünün ne de bugünün anlaşılması mümkündür. Bu yanlışlardan yola çıkanlar günümüzde de toplumsal olayları, sınıf ilişkilerini doğru değerlendiremezler, kitlelere doğru, bir yol göstericilik yapamazlar. Böylelerinin siyasetleri de yanlış olacaktır.

Rızgari'nin sözkonusu yazısında, mezhepler konusuna da değinilmekte ve «çıkar çatışmaları ile birbirine düşen sünni ve alevi hakim sınıf ve tabakaları alevi ve sünni Kürt emekçileri arasında kanlı çatışmaların, giderek kökleşen düşmanlıkların yer etmesinde büyük hatalar, ihanetler içine girdiler,» denmektedir. (Siyahlar bizim).

Alevi ve sünni hakim sınıflarının, kendi çıkarları için birbirleriyle çatıştıkları ve emekçi halkı da birbirine karşı kıskırttıkları, bir araç olarak kullandıkları ve böylece emekçiler arasına yapay düşmanlıklar soktukları doğrudur elbette. Hakim sınıflar şimdi de aynı şeyi yapmaktadırlar. Ama bu onlar için «hata» olarak değerlendirilebilir mi? Kime karşı **hata**? Onlar bunu, kendi çıkarları için, bile bile yaptıklarına göre bir «hata» yaptıkları söylenemez. İhanete gelince, bunların, böyle yapmakla Kürt ulusunun birliğine ve kurtuluşuna ihanet ettikleri söylenebilir. Ama Kürt bey ve ağalarının, sömürücü şeyh ve dedelerinin zaten çoğunlukla böyle bir ulusal sorunu olmamıştır. Kürt halkını kendi aralarında parselleyen bu sömürücüler, düzenlerini sürdürmek için, bu farklılıkları, sürtüşmeleri kıskırtmış, canlı tutmuşlardır. Ve onlar bu yolda, yalnız ve Alevi ve Sünni halkı birbirlerine karşı kıskırtmakla kalmamışlar; aynı mezhepten olan beyler, şeyhler, nüfuzlu dedeler, aşiret reisleri de birbirleriyle didişip durmuşlar ve yine emekçi kitleleri de bu çıkar kavgalarında bir araç olarak kullanmışlardır. Onlara, «hata» yapmayın, «ihamet» etmeyin diye çağrılar çı-

karmak boşunadır. Onlar bu tür çağrılara herhalde gülüp geçerler; çünkü ne yaptıklarının çok iyi bilincindedirler. Onların «hakim sınıf ve tabaka» olarak devamları, ömürlerini uzatmaları da bir ölçüde buna bağlıdır. Emekçi kitleler arasındaki bu tür düşmanlıkların giderilmesi, onların birleşmesi, bu kitlelerin bilinçlenmesine ve feodal beylerle feodal din tüccarlarının etkisinin kırılmasına bağlıdır.

Rızgari, soruna bu açıdan yaklaşmıyor. O, yüzyıllar boyu Kürt toplumunu kendi arasında parsellemiş bu gerici güçlere karşı bir mücadele görevi koymuyor. Onlara «hata» ve «ihamet» yaptıklarını söylüyor ve âdeta bu kötü huylarını terketmelerini istiyor.

Rızgari, bu konudan söz ederken şöyle diyor:

«Cumhuriyet döneminde halifeliğin kadırılması, alevi yığınlarının «devlet»in yanında yer almasının en temel göstergelerinden biridir (...) Cumhuriyet Halk Partisi'nin Kürdistan'da günümüz şartlarında bile alevilerin hakim sınıflarına dayanmasının temellerinde bu olgular yatmaktadır...» (1)

«Kürt hakim sınıfları için yukarıda belirttiğimiz alevi-sünni çelişmesinin kökleri nedeniyle alevi hakim sınıfları, CHP'nin yanında, emrinde ve hizmetinde kalmayı tercih ettiler. Bunun bir nedeni de bunların tümünün Kürdistan bünyesinde ajan durumuna getirilmiş olmaları ve sünni Kürt hakim sınıflarının ezilmesinden büyük sömürü payı almaları idi...» (2)

Cumhuriyet döneminde «alevi yığınlarının» devletin yanında yer aldığı kanıtı nedir? Bu dönemde en büyük Kürt ayaklanmalarından birisi Alevi-Kürt bölgesinde, Dersim'de olmadı mı? Ya CHP'nin günümüzde Kürdistan'da alevilerin hakim sınıflarına dayandığı iddiası? Rızgari'nin yazarı bunu hangi tespitlere dayandırıyor? Örneğin Diyarbakır'da, Urfa'da, Mardin'de, Siirt'te, Van'da, Ağrı'da, ve bunun gibi nüfusunu hemen tümüyle Sünni Kürtlerin oluşturduğu, Alevi Kürtlerinse pek bulunmadığı illerde CHP kime dayanmaktadır? Alevi Kürtlerin çoğunluğu oluşturduğu, ya da önemli bir oranda bulunduğu illerde yapılacak bir araştırma bile, Rızgari'nin bu iddiasının tutarsızlığını gösterecektir. Örneğin Tunceli'de zaman zaman DP'nin ve AP'nin, zaman zaman da CHP'nin kitlelerden çok oy aldığı görüldü. CHP'nin sürekli kalesi olan Malatya'da, Alevilerin, üzerinde büyük nüfuz sahibi olan Doğan Dede ailesi uzun yıllar DP'nin en büyük desteğini oluşturdu. Hele, 1965 sonrasında, Birlik Partisi'nde biraraya gelen Alevi feodallerinin, burjuvalarının (Ulusoyların ve diğerlerinin) nasıl kendi partilerini bile terkedip çıkar karşılığında AP ile birleştikleri hatırlardadır.

Gerçek şu ki sunni kesimde olduğu gibi alevi kesimde de feodaller ve burjuvalar yani hakim sınıflar, çıkarlarına göre CHP'de ve

(1, 2) Rızgari 3. sayı, s. 32, 46

DP'de, daha sonraları ise CHP'de, AP'de veya diğer partilerde yer aldılar. Rızgari'nin yaptığı kaba ayırım gerçeklere aykırı düşmektedir. Ağaların, şeyhlerin, nüfuzlu dedelerin, çıkarları gerektirdikçe, nasıl bir partiden diğerine atladıklarını da herkes bilir. Bugün, örneğin Tunceli'de kitleler AP'ye oy vermiyorlarsa, burada, özellikle 1969 seçimlerinden itibaren ağaların ve nüfuzlu dedelerin, aşiret reislerinin nüfuzu büyük ölçüde kırıldığı ve kitleler oy haklarına sahip çıktıkları içindir. Ve böyle yerlerde, kitlelerin politik tavrını belirleyen, «devlet» in yanında olup olmamak değil, demokratik hareketten yana olup olmamaktır. Örneğin Tunceli'de faşist baskıların ne olduğunu çok iyi kavrayan kitlelere, AP'ye, MHP'ye oy verdirmek kolay değildir.

Ajanlık konusuna gelince, sömürgeci yönetim, Kürt toplumunda, aleviler arasında olsun, sünniler arasında olsun, birçok işbirlikçi buldu kendisine, adam satın aldı. Örneğin Alevi Kürt ağa ve dedeleri arasında, türlü çıkarlar karşılığında Alevilerin Türk olduklarını propaganda eden ve kitleleri zulme başegmeye çağıran pek çok kişi görülmüştür. Diğer yandan bugün de MİT'e hizmet eden ve bu nedenle de bakan ve general düzeyinde adamlar tarafından bile elleri öpülen şeyhler yok mudur?. Halk kitleleri bilinçlendikçe, zulüm ve sömürü yönetiminin bu tür ajanlarının maskesi de düşmektedir ve giderek daha da düşecektir.

Sık sık başkalarını «teori üretmek»le suçlayan Rızgari işte böyle-sine tutarsız, temelsiz, aklına esen «tez»leri sorumsuzca piyasaya sürmekten çekinmiyor.

Rızgari'nin «seçim siyaseti» üstüne bir yazıda bu konuya dokunması nedensiz değildir. Kitlelerin CHP'ye oy vermemesi için bin dededen su getiren Rızgari, Alevi oylarının büyük ölçüde CHP'ye akmasına öfkeleniyor, bunu, Alevi hâkim sınıflarının tutumuna bağlıyor. Oysa şu dönemde Alevi kitlelerin bu tutumu, faşist baskılara, faşist tırmanma yolunda ırkçılığın ve fanatik dinci saldırganlığın kışkırtılmasına karşı bir tepkidir. Faşistler, özellikle alevi ve sünni halkın yanyana yaşadığı yerlerde mezhep çatışmalarını körüklüyor, emekçi halkı birbirine düşürüyorlar. Bu nedenle ırkçılara, gericilere, faşist saldırganlara karşı CHP'ye verilen oylar, bu gidişin durdurulması ve demokratik yönde bir gelişmeye duyulan özlemin sonucudur. Rızgari niçin buna öfkeleniyor? Kürt ve Türk halkının tüm kesimleri de kitlesel halde aynı tavrı gösterebilselerdi bu iyi olmaz mıydı? Ama örneğin bir Bitlis'te, Hakkâri'de, Ağrı'da, Van'da, Elazığ'da ve benzer yerlerde bu başarılamamışsa, henüz kitleler ağaların, şeyhlerin, din tüccarlarının baskı ve etkisini kıramadıkları, oy haklarını kullanmak için yeteri kadar özgürleşemedikleri içindir. Bir burjuva partisi olan CHP'yi bir yana bırakalım, gerçekten sosyalist ve devrimci bir parti

seçimlere girseydi bile, yine kitlelerin oylarını 6zg6r olarak kullanmaları, doğru bir tercih yapmaları m6mk6n olmayacaktı.

Anti-S6m6rgeci M6cadele ve «Seçim Siyaseti»

şimdi de, K6rt halkının ulusal demokratik m6cadelesinin temel «siyaset»ini tayin etme iddiasında olan Rızgari'nin bu konudaki g6r6şlerine bakalım.

Rızgari'ye g6re, K6rdistan bir s6m6rge olduğu için K6rt halkı da seçimlerde taraf olamaz: «K6rdistan bir s6m6rgeci. T6rk parlamentosu bu stat6y6 kurallara bağlayan, bu stat6n6n devam etmesini ve kemikleşmesini sağlayan en 6nemli organlardan biridir. Hal b6yle olunca, K6rdistanlıların s6m6rgeci parlamentoyla ilgili tercihi olabilir mi?» (1)

Rızgari, parlamento ve anayasa 6zerine uzun tanımlamalara da girişiyor. ř6phesiz burjuva parlamentosunun ve anayasasının ne olduğunu ilk kez Rızgari keşfetmiyor; bu kurumların niteliği, marksistlerin y6z yıldan fazla bir zamandır iyi bildikleri birşey. Burjuvazi, iktidarını s6rd6rmek, sistemini yaşatmak için bunların yanı sıra bir dizi başka kurumlar da oluşturmuştur. Parlamento, s6m6rgeci bir 6lkede, yalnız s6m6rge stat6s6n6 kurallara bağlamakla kalmaz, burjuvazinin gerek duyduğu t6m yasaları çıkarır. 6rneğin işçi sınıfı ve diğer emekçi halk kitleleri 6zerindeki s6m6r6y6 de kurallara bağlar; onların m6cadelesini kırmak için de gerekli yasaları çıkarır. Bu s6m6r6n6n devam etmesi ve «kemikleşmesi» için de gereken rol6 oynar. Eğer Rızgari'nin mantığıyla gidilirse, bir 6lkede, burjuvazinin, ya da egemen sınıfların dışında herkesin parlamentoyu boykot etmesi, seçim içinde taraf olmaması gerekir.. Ama Rızgari'nin yazarı, çok eski yıllarda Parlamentoyla ilgili olarak ileri s6r6lm6ř, «ocukluk hastalıkları»na ait bu t6r g6r6şlerin ipinin pazara çıktığını biliyor elbette. Bunu bildiği için de bir ayırım yapıyor; metropoldeki işçi sınıfı için bunu t6mden yasaklamıyor; ama s6m6rge halkı için t6mden yasaklıyor. Neden? Bu ayırımın gerekçesi ne?

Rızgari, kendi açısından bir hayli gerekçe g6steriyor tabi. Aslında s6zkonusu yazıda, herhangi bir ayırım ya da belirtmeye gerek g6r6lmeden, T6rkiye solu «icazetli» diye niteleniyor; yine, herhangi bir ayırım ve belirleme yapılmadan, «oport6nizm», «revizyonizm» gibi suçlamalar rastgele sıralanıyor. B6t6n bu g6r6lt6 patırtıya bakınca Rızgari'nin, marksizm-leninizm için 6deta bir kavga verdiği sanılabilir. Ne yazık ki b6ylesine bir kavga için, Rızgari'deki bu t6r yazıları yazarların 6ncelikle kendilerinin marksizmi 6ęrenmek için iyi niyetli bir çaba g6stermeleri gerekir.

(1) Rızgari, sayı 3, sayfa 5.

Şöyle diyor Rızgari'nin sayın yazarı:

«...Sömürge-sömürgeci ilişkilerinin varolduğu toplumlarda, sömürgeci metropolü temsil eden ulus için tırnak içinde dahi olsa demokratik bir ilke, sömürge için ya hiç bir şey ifade etmez, ya da dolaylı olarak, bazı potansiyel birikimine neden olur; ya da çoğu zaman anti-demokratik, zecri bir uygulamaya neden olur. Örneğin, öz anlamında olmasa bile gizli oyla açık seçim, metropolü temsil eden ulus için burjuva demokratik bir işlem üstlenebilir. Ama sömürgecinin tercihi yoktur. Ancak metropolde, halkın doğrudan doğruya ekonomik ve siyasal yönetime katılmasını sağlamak düzeyinde anlam kazanabilir. Hakim sınıfların iktidar tepişmesinin bir ürünü olarak kaldığı sürece sömürge, coğrafi konumundan ötürü, ancak hâkim sınıflardan bir bölümü ile bir diğer bölümü arasında paylaşılan oy deposu olma niteliğindedir. Ya da «mecburi ilköğretim» yasası... Parasız mecburi ilköğretim hiç kuşku yok ki, —hâkim sınıfların kültürel yapıları doğrultusunda— burjuva demokratik bir nitelik taşır. Oysa sömürgeci bu olgu kesin olarak nitelik değiştirerek bir asimilasyon aracı haline gelir...»

Rızgari'nin görüşlerini biraz irdeliyelim: «Sömürgeci metropolü temsil eden ulus»la, hâkim ulus, yani Türkiye'de Türk ulusu kastediliyor. Deniyor ki, —somuta indirirsek— Türk ulusu için demokratik bir ilke, Kürdistan için ya hiç bir şey ifade etmez, ya da dolaylı olarak «bazı potansiyel birikimine» neden olur, ya da «çoğu zaman anti-demokratik, zecri bir uygulamaya neden olur». Doğrusu, bu kadar yanlışı birarada bulmak, başka yerde belki güçtür ama, sözkonusu yazıda adım başı mümkündür.. Şuna bakın: Türk ulusu için demokratik olan bir ilke, Kürdistan için «ya hiç bir şey» ifade etmiyor, «ya da bazı potansiyel birikimine» neden oluyor.. Peki nedir bu «potansiyel birikim»? Potansiyel birikim, özellikle de potansiyel sözcüğünü bir fetiş haline getirmiş baylarımız için önemli değil mi?. Örneğin, 27 Mayıs anayasası'nın getirdiği bazı demokratik ilkeler— eğer yalnız Türk ulusunu ilgilendirir sayılıyorsa, ki öyle sayılıyor—, Doğu'da, yani Kürdistan'da da «bazı potansiyel birikimlere» neden oldu. Bu yeni anayasaya uygun olarak çıkarılan sendikalaşma ve grev yasasından Kürt işçileri gibi Kürt işçileri de yararlandılar. Dernekler yasasından Kürt gençliği ve aydınları da yararlandı. Türklü baskılar ve engellerle karşılaşsalar da, Kürt aydınları, emekçileri, Türk aydın ve emekçileriyle birlikte, hem Batı'da, hem de Kürdistan'da miting, yürüyüş, toplantı gibi bir hayli eylemler koydular. Kaldı ki, egemen sınıfların bu demokratik hakların kullanılmasına karşı koydukları engeller, uyguladıkları baskılar Doğu'da olduğu gibi Batı'da da uygulandı. Ve bütün bunlar, elbette, baylarımızın Türkiye'de bir «Rızgari»

(1) Rızgari, s. 3, s. 18

çıkarmasına da olanak veren «bazı potansiyel birikimi» yarattı. Bütün bunlar önemsiz sayılabilir mi? Ve bu gerçekler karşısında, Türk ulusu için demokratik olan ilkelerin Kürt ulusu için hiç bir şey ifade etmeyeceği iddia edilebilir mi?

Ama bu «demokratik ilke»ler, aynı zamanda Kürdistan için «anti-demokratik» de olabiliyormuş, «zecri bir uygulamaya neden» oluyormuş.. Pes doğrusu! Bir ilke ya demokratiktir, ya anti-demokratiktir; ikisi birden olamaz. Eğer Türkiye Parlamentosundan çıkan bir yasa Kürt halkı açısından anti-demokratik nitelikte ise, hiç kuşkusuz Türk halkı için de aynı niteliktedir. Çünkü Türk ve Kürt emekçilerinin çıkarları birdir; birine uygulanan zulüm diğ erinin de iş ine gelmez. Kitleler bu konuda bilinçsiz olsalar, burjuvazi tarafından yanlış biçimde şartlandırılmış olsalar bile, onların gerçek çıkarları zulme karşı birleşmeyi gerektirir. Örneğin Kürt halkını ana dilinde eğitimden yoksun bırakan bir uygulamada emekçi Türk halkının hiç bir çıkarı yoktur; tersine kaybı vardır. Çünkü böylece emekçi Kürt halkı eğitim bakımından daha kötü şartlarda bırakılmış olmaktadır. Bu durum, o halkın, ilerici, devrimci doğrultudaki mücadelesini köstekler. Bu ırkçı, şoven uygulamalar, burjuvazinin hedef şaşırtmasıyla, emekçi kitleler arasında güvensizlik yaratır, onların dayanışmasını zedeler. Nitekim bu politikanın etkileri, görülüyor ki bizzat Rızgari'nin görüşlerine kadar yansımıştır..

Rızgari, yukardaki metinde görüldüğü gibi, yalnız iki birimi, hakim ulusu ve bağımlı ulusu, göz önüne alıyor. Hakim ulus için şöyle olan, ezilen ulus için böyle olur, diyor. Hakim ulusun da, ezilen ulusun da sınıflardan oluştuğunu, ve sömürgeci yönetimi temsil eden hâkim ulus egemen sınıflarının, bu iş te ezilen ulusun hâkim sınıflarının en azından bir bölümüyle iş birliği halinde bu statüyü sürdürdüğünü; sömürgeci yönetimin tasarruflarının, bizzat hâkim ulusun hâkim ve emekçi sınıfları açısından anlamının farklı olacağını hiç hesaba katmıyor. Parlamento öyle yasalar çıkarır ki, bundan hem hâkim, hem de ezilen halkın egemen sınıfları memnun olurlar. Örneğin mülkiyeti koruyan yasalar. Bunun tersi de olabilir. Toprak reformu nedeniyle, istimlak bedelini vergi bildirimi üzerinden tespit eden yasa ister Türk, ister Kürt olsun tüm toprak ağalarını rahatsız etti; bu yasa hük münün Anayasa mahkemesince iptali ise, en başta Kürt ağalarını sevindirdi. Hiç kuşkusuz, aynı durum, emekçi kitleler için de sözkonusudur. Yine toprak reformu örneğini alırsak, sanayi ve ticaret burjuvazisinin de isteği haline gelen reform, burjuva parlamentosunda devrimci özünden çok şey yitirse de, kuşa dönüşse de, Türkiye'nin tüm topraksız köylülerini, en başta da, toprak sorununun daha büyük ölçüde varolduğu Doğu'da topraksız Kürt köylülerini az mı sevindirdi?

Bu reform, Ankara'da Beylikköprü köylülerini ilgilendirdiği kadar Diyarbakır'daki, Urfa'daki topraksız köylüyü de o kadar ilgilendirmektedir.

Rızgari, her iki ulusu, «sınıfsız ve kaynaşmış bir kitle» gibi karşı karşıya koymakla büyük hata yapmakta, tipik burjuva mantığına yaslanmaktadır. Bilim ve gerçek hayat bunun aksini gösteriyor. Karşı karşıya konacak olanlar her iki halkın emekçilerinin birliği ve her iki halkı sömürenlerin birliğidir. Rızgari, bu mantıktan hareketle, Parlamento Türk ulusunu ilgilendirir, Kürt ulusunu ilgilendirmez, diyor. Oysa o parlamentoda Türkiye'deki Türkler gibi (Türkistan'daki Türkler için değil), Türkiye'deki Kürtler için de (Irak ve İran'daki Kürtler için değil) yasalar yapılmaktadır. Ve Kürt halkı Türkiye'de Türk halkı gibi oy hakkına sahiptir. Bu hakkını niçin aynen Türk halkı gibi kullanmasın; niçin, daha ileri ve demokratik bir yönde kullanmasın?

Evet, sözkonusu Parlamento bir burjuva parlamentosudur. Ama bu işçi sınıfı için de aynen söz konusu. O, nasıl Kürt halkı üzerinde ulusal açıdan sömürgeci iktidarın bir kurumu rolünü oynuyorsa; Türk işçi ve emekçileri üzerinde de —ve aynı zamanda Kürt işçi ve emekçileri üzerinde— sınıfsal sömürü boyunduruğunun bir kurumu rolünü de oynuyor. İşçi sınıfının parlamentoyu boykot edebileceği dönemler olabilir; ama bu asla genel bir kural değildir. İşçi sınıfı parlamentoyu devrimci amaçlarla bir platform olarak da kullanabilir. Seçimlere katılmak, parlamentoya işçi sınıfının temsilcilerini sokup orada mücadele etmek, işçi sınıfının çeşitli mücadele yöntemlerinden yalnızca biridir. Bunu, günümüzde, sosyalizmin biliminden ve bunca deneyinden habersiz, eski bir çocukluk hastalığına düşar olanların dışında herkes bilmektedir. Kaldı ki, burjuva demokratik geleneklerin güçlü ve işçi sınıfının legal çalışma olanaklarının geniş olduğu Fransa, İtalya gibi ülkelerde, işçi sınıfı parlamentoda büyük bir güç olarak temsil edilmekte, burjuva demokratik kurumlardan daha büyük ölçüde yararlanmakta ve iktidar yolunda yeni yöntemler denemektedir.

Türkiye'de durum elbette farklıdır. Örneğin 1973 seçimlerine işçi sınıfını temsil eden bir parti katılamadı. 1977 seçimlerine de işçi sınıfını temsil edecek nitelikte bir parti yine katılamadı. Bu seçimde İşçiler, sosyalistler, parlamentoya kendi temsilcilerini sokmak için değil, faşist tırmanışı durdurmak, geriletmek için oy kullandılar ve oylarını faşist ve faşizme yatkın MC partilerinin karşısındaki, bir burjuva partisi olmasına rağmen anti-faşist tavır içinde olan ve iktidara gelme şansı bulunan CHP'ye verdiler. Bu da anti-faşist mücadelenin bir gereği idi. Faşizme karşı mücadele, Türkiye şartlarında, hiç kuşkusuz, Türk halkının olduğu kadar Kürt halkının da görevidir; bu konuda bir ayırım yapmak saçmadır.

Rızgari, «mecburi ilköğretim» yasasını örnek olarak gösteriyor ve iyi ki gösteriyor. Şoven burjuvazinin ilk öğretim politikası, tüm eğitim politikası gibi, Kürt halkı üzerinde ve Türk olmayan diğer Laz, Çerkez, Arap gibi halklar üzerinde zorla asimilasyona yöneliktir, bu doğru. Ama bu böyledir diye, Kürt halkına ve sayıları az da olsa, diğer halklara, kendi anadillerinde eğitim olanağı tanınmıyor diye, ilköğretimi ve giderek tüm öğretimi boykot mu etmeli? Açıktır ki böyle bir şey önermek saçma olur. Kürt halkı da bu öğrenim kurumlarından, eşitsiz bir biçimde de olsa yararlanacaktır. Nitekim bu kurumlardan yetişen pek çok aydın ve emekçi, daha şimdiden halkımızın ulusal ve demokratik mücadelesinde önemli bir yol göstericilik görevi yapıyor. Bir gün, örneğin eğitim alanındaki haklarımızı elde etmek için bir boykot da sözkonusu olabilir. Ama o, halkımızın ulusal ve demokratik mücadelesinin yükseldiği, geniş kitleler mücadeleye kazanıldığı ve böyle bir boykotun gerçekleştirilme şansı doğduğu zaman, o da belli süreler için sözkonusu olabilir.

Eğitim sorununun bir de diğer yanı var: İlk öğretim de dahil, tüm eğitim sistemi emekçi Türk halkı için demokratik sayılabilir mi? Elbette hayır. Eğitim, geniş halk kitlelerini burjuvazinin sınıf çıkarları doğrultusunda ve emekçilerin sınıf çıkarlarına aykırı biçimde şartlandırmak, sömürü ve zulüm düzenini, sınıf mücadelesini gizlemek amacına uygun biçimde düzenlenmiştir. Örneğin günümüzde eğitim kurumlarından, emekçi halkın mücadelesini kırmakta kullanılan faşist milisler yetiştirmek için ne denli yoğun çabalar harcadığı ortadadır. Eğitim düzeninin niteliği bu olduğu içindir ki, başta eğitim emekçileri olmak üzere, tüm devrimci ve demokratik güçler, demokratik bir eğitim için mücadele etmektedirler. Demokratik eğitim, biçimde ulusal (her halkın kendi anadilinde yapılan) özde ise, sömürücü toplumların bilim dışı yargılarından kurtulmuş ve emekçi halktan yana olan eğitimidir. Türkiye’de eğitimin demokratikleşme mücadelesi, genel olarak eğitimin emekçi halktan yana, gerçekçi bir öz kazanma çabasının yanı sıra, başka halkların dil ve kültürleri üzerindeki her türlü baskının kaldırılmasını da kapsar. Bu nedenle Türkiye’de demokratik eğitim için mücadele, aynı zamanda Kürt halkının kendi anadilinde eğitim yapma ve kültürünü özgürce geliştirme hakkını da içerir. Her iki halkın genel olarak devrimci ve demokratik mücadeledeki güçbirliği, eğitim alanında da böyle somutlanmaktadır. Devrimcilere düşen, bu güçbirliğini, dayanışmayı savunmak, onu geliştirmektir. Burjuva şartlanmaları kınıldıkça bu dayanışma da güçlenmekte devam edecektir.

Rızgari’ye göre seçim, «hakim sınıfların iktidar tepişmesinin bir ürünü olarak kaldığı sürece», sömürge bir oy deposu olma niteliğin-

dedir, bu nedenle de seçimlerde «taraf» olamaz. Rızgari, metropol bakımından farklı düşünüyor ve bu konuda şunları söylüyor:

«Parlamenter demokrasinin sınırları içinde, devrimci mücadele önerisi zaman ve mekân boyutlarından soyutlanarak ele alındığı zaman da kaçınılmaz sapmalara neden olur. Mücadeleyi kesinlikle reddetmek gibi «sol» sapmaların yanında, bütünü ile mücadeleyi bu platforma mahkûm etmek gibi sağ sapmalar da devrimci hareketi tahrip eden hastalıklardır.

«Aynı sorun, demokratik cumhuriyetin ya da demokratik nitelikler kazanması için mücadele verilen bir devletin, sömürgeci üzerinde ele alındığı zaman birbirinden titizlikle ayırt edilmesi gereken nitelikler taşır. Somuta indirgeyip, Kürdistan'a girerek; Sömürgeci Türk burjuvazisinin sömürgeci durumunda bulunan Kürdistan'da, sömürgeci Türk burjuvazisinin burjuva demokratik teminatları, Kürdistan üzerinde sömürgeci tasarrufların tescilli gibi stratejik bir nitelik değişimine uğrar (...) Bu ayrıcı nitelikler dolayısıyla sömürgeci metropolün devrimci hareketinin seçim siyaseti ile, sömürgecinin anti-sömürgeci mücadelesinin seçim siyaseti nitelik farkı gösterir...» (1)

Rızgari daha sonra da şunları söylüyor:

«Kürt halkının anti-sömürgeci ulusal demokratik mücadelesi ile sömürgeci Türk parlamentosu arasındaki çelişki antagonisttir.» (2)

«Kürdistan'da genel olarak seçimlere girmek düşünülemez. Bizim yaşadığımız süreçte herhangi bir tercihimiz yoktur. Parlamentoyu araç olarak kullanmak halen ütopyadır. Kitlelere, anti-sömürgeci ulusal demokratik mücadelenin meselelerinin parlamentoda çözüleceği vaadi düpedüz yalancılıktır. Mücadelelerin savsaklanmasıdır.» (3)

Rızgari'nin bu parlak söylevleri üzerinde biraz duralım ve en son-dan başlayalım :

Kürt halkının ulusal demokratik mücadelesinin parlamentoda çözüleceğini söyleyenler kimdir? Rızgari, sosyalistleri kendince suçlayıp durduğuna göre onları mı, yoksa bir takım burjuvaları filan mı kastediyor. Bildiğimiz kadarıyla sosyalistlerden böyle bir iddiada bulunan yoktur. Sosyalist olmayanlara gelince, herhalde ne Türk burjuvazisinin böyle bir vaadi vardır, ne de birtakım «millici» geçinen Kürt ağa veya beylerinin parlamentoya seçilmek için sağda solda attıkları sempati nutuklarının sorumluluğu sosyalistlere aittir. Rızgari kimi, ne adına suçluyor, anlayamadık.

Rızgari, «Kürdistan'da genel olarak seçimlere girmek düşünülemez,» diyor. «Parlamentoyu araç olarak kullanmak halen ütopyadır,» diyor. Bu sözler, Rızgari'nin bir seçim boykotu önerdiğini gösteriyor. Ama hemen bunun arkasından da, «Bölgede yurtsever, devrimci de-

(1), (2), (3): Rızgari, sayı 3, sayfa 124, 130, 131.

mokrat, sosyalist adaylar bağımsız olarak seçimlere giriyorlarsa, bunlarla ilkeli ve şartlı-tercihli görüşmeler yapılabilir. Protokollere dayalı güçbirliği sağlanabilir (...) Bu adaylar, ancak, siyasetimizin içinde hareket etme ve mücadelemizin propagandist bir ögesi olma düzeyinde değerlendirilmelidir,» deniyor. Peki bu ne biçim seçim boykotudur? Birtakım bağımsız adayları desteklemek seçimlere katılmak değil midir? Parlamentoyu bir araç olarak kullanmak «halen» bir ütopya ise, desteklenen bu bağımsız adaylar ne yapacaklardır? Rızgari, «siyasetimizin içinde» hareket etmelidirler ve bu mücadelenin «propagandisti» olmalıdırlar, diyor. Eğer bu bağımsız adaylar, Rızgari'nin «siyaseti içinde» hareket ederlerse o zaman onların seçimde aday olmamaları, parlamentoyu boykot etmeleri gerekmez mi?

Görülüyor ki sayın Rızgari yazarı, ya da yazarları ne dediklerinin farkında değiller. Kendi büyük iddialarını aynı sayfada tekzip ediyorlar, hem de araya başka bir satır bile sokmadan..

Rızgari, bu bağımsız adayları, «mücadelenin propagandist bir ögesi» olarak değerlendiriyor. Demek ki, bugünkü şartlarda bile, seçimlerde birşeyler yapılabilirmiş; en azından bazı «yurtsever, devrimci demokrat, sosyalist adaylar» parlamentoya aday olabilir ve bunlar, Rızgari'nin ünlü «anti-sömürgeci ulusal demokrat siyaset»ine uygun biçimde propaganda yapabiliormuş.. Aynı adaylar parlamentoda bu «siyasete» uygun çalışma yapamazlar mı? Yapabilirler elbet, çünkü bunun «protokol»ü de nasıl olsa yapılmış olacaktır.. Hani Kürdistan'da seçimlere girilemezdi, hani sizin bir tercihiniz yoktu?.

Rızgari'nin bu birbirini tutmayan sözlerini yine de tek tek ele alıp irdelemeye devam edelim:

Rızgari, sömürge halkının parlamentoyla, genel seçimle bir alıp vereceği olmadığını, en azından, seçimler «hakim sınıflar arasında bir iktidar tepişmesi olarak kaldığı sürece» bunun böyle olduğunu söylüyor. Kürdistan açısından bunun üzerinde duralım :

Bugün açıkça görülen şey, tüm burjuva partilerinin Kürdistan'da, tüm Türkiye'de olduğu gibi geniş biçimde örgütlendikleridir. Kürt ağa ve beyleri, burjuvaları, küçük burjuvaları Rızgari gibi düşünmüyorlar. Onların her biri, çıkarına uygun bulduğu partide yerini alıyor, seçme-seçilme mücadelesine giriyor. Rızgari, dilediği kadar bu iş Kürdistanı ilgilendirmesin, onlar bildiklerine devam edeceklerdir. Diğer yandan Kürt işçi ve yoksul köylüleri, geniş emekçi kitleler de seçimlere, batıdaki kitleler gibi katılıyor, oylarını kullanıyorlar. Tüm bu sınıf ve tabakalar, ülkede yeralan politik gelişmelerle yakından ilgileniyorlar. Özellikle seçim dönemlerinde politik ilgi doruğuna çıkıyor. Bu durumda, kitlelere, seçimlerin onları ilgilendirmediğini söyle-

mek havada kalacağı gibi, boykot önerileri de kitleler üzerinde ciddi bir etki yaratamaz.

Elbette, burjuva partileri arasında bir yarış alanına dönen bu seçimlerde, şu ya da bu burjuva partisine oy verirken emekçi kitleler kendi temsilcilerini seçmiş olmuyorlar. Tek partili dönemde parlamentoya seçilenler emekçi halkın temsilcileri değildi. Çok partili yaşama geçildikten sonra da seçimler, «hakim sınıflar arasında bir tepişme» olarak cereyan etti. Burjuvazi, işçi sınıfının kendi politik örgütünü oluşturmamasını ve yine böyle bir partinin legalitede kitlelerin karşısına çıkmasını, seçimlere girmesini önlemek için elden geleni yaptı. Bu yoldaki çabalar uzun ömürlü olamadı. Bütün bunlar herkesçe biliniyor. Yine Kürdistan'dan parlamentoya seçilenlerin Kürt halkının ulusal ve demokratik mücadelesini temsil etmediklerini; bunların ya açık işbirlikçiler oldukları, ya da çıkarlarını önde tutup kurulu düzenle uzlaşmayı seçtikleri de biliniyor. Bu durumda gerek işçi sınıfına, gerek ulusal baskıdan kurtulmak isteyen Kürt halkına düşen nedir?

İşçi sınıfı, elbette, böylesine bir parlamentodan gerek kendi sorunlarına, gerek toplumun tüm temel sorunlarına çözüm gelmeyeceğini bilir. Bu çözümü getirecek, toplumu kurtuluşa ulaştıracak olan işçi sınıfının iktidarındır. Bunun için işçi sınıfı örgütlenmeli; tüm emekçi halk yığınlarının örgütlenmesine yardımcı olmalı, devrimci ve demokratik mücadelenin başını çekmelidir. İşçi sınıfının devrimci partisi, kurtuluşun işçi sınıfı iktidarına, en azından onun öncülüğünde bir demokratik halk iktidarına bağlı olduğunu göstermekle görevlidir. Onun, devrimci mücadele yolunda başvuracağı çok çeşitli araçlardan biri de, olanaklar el verdiğinde Parlamente'ye kendi temsilcilerini sokmak, iktidar mücadelesi yolunda parlamento olanaklarından da yararlanmaktır. İşçi sınıfının devrimci partisi, kendisi seçimlere giremediği zaman da, seçim dönemi gibi kitlelerde politik ilginin son derece yüksek olduğu bir dönemde, ona karşı kayıtsız kalmaz, bu dönemi işçi sınıfının mücadelesine yararlı olacak biçimde değerlendirmeye çalışır; kitleler arasında propaganda yapar, onlara doğru ve ileri hedefler göstermeye çalışır. Varolan düzeni ve burjuva partilerini teşhir eder. Eğer Türkiye'de 1977 seçimlerini örnek alırsak, bu seçimlerde, sosyalist hareket üzerindeki baskılar ve hareketin dağınlılığı nedeniyle, işçi sınıfının politik hareketini nitel ve nicel olarak temsil edebilecek düzeyde bir partinin seçimlere girmesi mümkün olmamıştır. Diğer yandan bu seçim, faşist ve anti-faşist güçlerin bir mücadelesi niteliğini kazandı. Bu nedenle sosyalistlerin, uyanık, emekçilerin ezici çoğunluğu, faşist tırmanışı durdurmak için, anti-faşist bir tavır içinde olan, bu nedenle de saldırının boy hedefleri ara-

sına giren CHP'ye oylarını verdiler; yeni bir MC hükümetinin kurulmasını önlemeye çalıştılar. Kanımızca bu doğru bir tavidir.

Rızgari bunu yanlış buluyor, Hakim sınıflar arasındaki «iktidar tepişmesi»ne taraf olmak diye niteliyor ve böyle davranan sosyalist örgüt ve çizgileri «icazetli sol» olarak adlandırıyor; onları, «CHP ihanetini gözlerden saklamak»la, CHP'nin «gelişip serpilmesi, giderek toplum katlarında derin kökler salması için seferber» olmakla, «MC saldırganlığı önünde pısrak CHP solculuğuna yeşil ışık yakmakla» vs. vs.. suçluyor. Ancak, olayları zaman ve mekân boyutları içinde ele almaları için sık sık başkalarına ders vermeye kalkışan Rızgari, kendisi bu kurala uymadığı için şartları doğru değerlendiremiyor ve gerçekleri çarpıtıyor. Rızgari, 1977 Haziran seçimlerindeki somut durumu kavramıyor, faşist saldırganlığı önemsemiyor ve buna karşı bir mücadele sorumluluğu duymuyor. Çünkü Rızgari'nin gözü «anti-sömürgeci siyaset»ten başka dünyada hiçbir şeyi görmüyor. Bu «siyaset»in hatırı uğruna, anti-faşist mücadeleyi yalnız Kürt halkına yasaklamakla kalmıyor; tüm Türkiye işçilerine de yasaklamaya kalkışıyor..

Sosyalistler, yalnız kitlelere, «CHP'ye oy verin» demediler; onlar, CHP'nin burjuva yapısını, onun toplumu kurtuluşa götüremeyeceğini; kurtuluşun, işçi sınıfının devrimci mücadelesine ve onun partisinin öncülüğüne bağlı olduğunu da anlattılar.

Rızgari, sayfalar boyu, CHP'nin bir burjuva partisi olduğunu «sap-tama»ya, onun şoven olduğunu ispatlamaya, anti-emperyalist olmadığını göstermeye çalışıyor. Kitleleri bilinçlendirme yönünde bir çaba olsaydı, elbette buna kimsenin diyeceği olamazdı. Ama Rızgari, bütün bunları adeta sosyalistlere öğretmeye kalkışıyor ve nerdeyse onları, bütün bunları bilmemekle suçluyor. Bu kadar zahmete gerek yok; tüm sosyalistler bütün bunları biliyorlar.

Soruna bir de Kürt halkı açısından bakalım. Bu seçimde Kürt işçi ve emekçilerinin, yurtseverlerinin de, tırmanan faşizm karşısında başka türlü davranmaları beklenebilir miydi? Türkiye'de zulmün, gericiliğin atacağı her adım Türk halkına zarar verdiği kadar, Kürt halkına da zarar verecektir. Çünkü —zoraki de olsa— her iki halk aynı devlet çatısı altında içiçe, yanyana yaşıyor. Kürdistan'ın sömürge oluşu, faşist zulmün her iki halkı da cenderesine alacağı gerçeğini değiştirir mi? Kaldıki Kürt halkı faşist zulümden çok daha fazla etkilenenecektir; çünkü faşizm en saldırgan, en kudurgan bir ırkçılıktır aynı anda. Diğer yandan, dünyanın neresinde olursa olsun faşizmin başarılar elde etmesi tüm insanlığın zararınadır. Eğer Almanya'da faşizmin iktidara gelmesi önlenebilseydi, yalnız Almanya'da yaşayan

Yahudiler değil, diğer ülkelerdeki Yahudiler ve bu arada 20 milyon sovyet yurttaşı ölümden kurtulabilirdi.

Rızgari Kürt halkının ulusal baskı altında oluşuna bakarak, Kürdistan'ın sömürge olduğu gerçeğinden yola çıkarak bizim «siyaset»imiz anti-sömürgeci, anti-faşist olamaz, diyor. Böyle bir sonuca varmak saçmadır. Faşizm tüm insanlığın düşmanıdır, nasıl ki emperyalizm de tüm insanlığın düşmanı ise. Alman faşizmi, yalnız Yahudilerin değil, Alman işçi sınıfının, ilerici ve demokratlarının, tüm Alman halkının düşmanı idi. Bunun gibi o zamanki tek sosyalist ülke olan Sovyetler Birliği'nin, diğer ulusların işçilerinin ve tüm ilerici insanlığın düşmanı idi. Bunun için de tüm ilerici insanlık faşizme karşı birleşti.

Rızgari, CHP'nin ırkçı şoven yapısı, geçmişte yaptıkları ve liderlerinin şimdiki benzer tutumu üzerinde de uzun uzun duruyor. Ecevit'in, Kıbrıs ve Ege sorunundaki savaşçı tutumuyla, Kürt ulusal ve demokratik hareketine karşı duyduğu allerjiyle burjuvazinin çıkarlarını savunduğuna kuşku yok. Sık sık küçük burjuva «ilerici» yazarlarınca ozan yüreği övgü konusu yapılan Ecevit'in bu barışçılıkla ilgisi olmayan tutumu, mensup olduğu burjuva partinin karakterinden ileri geliyor. Bu konuda Rızgari'nin söylediği pek çok doğru var; bu yadsınmaz. Birkısım küçük burjuva devrimcilerinin, «ilerici» yazarların CHP'nin bu dönemdeki anti-faşist tavrını çok abarttıkları, onu bir «umut» olarak kitlelere sundukları ve sosyalist hareketi CHP'nin kuyruğuna takmağa çalıştıkları da doğrudur. Elbette bu eğilimlerle de mücadele edilmelidir. Yine DİSK gibi ilerici sendikalarda da işçi sınıfı hareketini bir yandan ekonomizmin, sendikalizmin çerçevesinde tutmak isteyen; diğer yandan, aynı zamanda birinci eğilimin bir sonucu olarak işçi hareketini CHP'nin kuyruğuna takmak isteyen, bir CHP iktidarına «halktan yana bir iktidar» adını bile yakıştırmaktan kaçınmayan eğilimler de vardır. Bu tür eğilimlerle de elbette mücadele edilmelidir. Rızgari'nin bu tür eğilimleri, eleştirmesi doğaldır, olumlu bir çabadır ve zaten biz de bunu yapmaktayız. Ancak Rızgari, sosyalistlerin tavrıyla bu tür yanlış eğilimler arasında bir ayırım yapmıyor. Sosyalistler de Haziran 1977 seçimlerinde CHP'ye oy verilmesini istediler; ama CHP'yi asla bir «umut» gibi göstermeden, onu eleştirerek, gerçek niteliğini kitleler arasında sergiliyerek. Rızgari'nin bu iki farklı tavrı aynı kefeye koyması ve CHP'ye oy verilmesini isteyen herkesi «icazetli sol» diye nitelemesi yanlıştır.

Rızgari'nin bu yanlışlığı yapması, yukardan beri söylediğimiz gibi, anti-sömürgeci mücadeleyle anti-faşist mücadelenin farklı niteliklerini kavramamasından, bunları karşı karşıya koymasından ileri geliyor.

CHP elbette şoven bir partidir. O, diğer burjuva partileri gibi Kürt halkının ulusal ve demokratik mücadelesinin karşısındadır. Geçmişte olduğu gibi gelecekteki bir CHP iktidarında da Kürdistan'ın sömürge statüsü devam edecektir, Kürt halkı üzerindeki ulusal baskı ve zulüm devam edecektir. Nasıl ki Avrupa'nın emperyalist ve sömürgeci ülkelerinde de ister ileri düzeyde bir burjuva demokrasisi, ister faşist bir düzen olsun sömürgecilik devam ettirildiyse. Örneğin Almanya Faşizmden önce emperyalist bir devlettir, faşizm döneminde öyleydi ve şimdi sosyal demokratların yönetimindeki Federal Almanya'da öyledir. Ama bu, sosyal demokratlarla Nazi'ler arasında bir fark olmadığını göstermez.

CHP'nin anti-faşist tavrı elbette kararlı, tutarlı değildir. Onun bu tutumu Dergimizde de çok kez belirtilmiş, eleştirilmiştir. Ama sosyal demokratların durumu dünyanın her yerinde böyle olmuştur, böyle olmaktadır. Onlar faşizme karşı yürekli, kararlı bir mücadeleden genellikle kaçınırlar. Kitleleri pasifizme sürüklerler, uzlaşmacıdır. Faşizmin Almanya'da ve başka birçok ülkede başarılar sağlamasında, faşist saldırganlığın daha başlangıç döneminde önlenememesinde sosyal demokratların bu ikircikli, uzlaşmacı, teslimiyetçi tavırlarının büyük payı vardır. Bu da bilinen birşey. Ve bu gerçek bilinerek, yine de sosyal demokratların anti-faşist tavrını küçümsememek, onları bir anti-faşist güçbirliğine çekmek, en azından sosyal demokrat partilere oy veren, onlardan «umut» bekleyen geniş kitleleri bu mücadeleye kazanmak için sosyalistlerin yılmadan, çaba göstermeleri gerekir. Bu siyaset devrimci hareketin, kitlelerin çıkarıdır. İşte sosyalistler, bu bilinçlidir ki, tüm tutarsızlığına, sosyalistlere karşı olumsuz ve umursamaz tavrına, şoven yapısına rağmen, MC yapısı içinde belirginleşen çok daha gerici bir burjuva hareketine karşı CHP'ye oy vermişlerdir. Bu, hâkim sınıflar arasında bir tepişmeye taraf olmak değildir, anti-faşist bir tavidir.

Sosyalistlerin, yaşadığımız döneme uygun bu tutumu, yani CHP'ye oy desteği sağlanmasını, elbette değişmez bir politika sayamayız. Tersine, sosyalistler, bu şartları mümkün olan en kısa sürede değiştirmek ve seçimlerde de, kitlelerin karşısına kendi partileriyle çıkmak zorundadırlar.

Kürt halkının durumuna gelince, Rızgari'nin iddia ettiği gibi, bu halkın seçim siyaseti mutlaka Türk halkından farklı mı olmalıdır; bu halk seçimleri boykot mu etmelidir? Çünkü Rızgari, «Kürdistan'da genel olarak seçimlere girmek düşünülemez» diyor.

Burjuva partilerinin Kürdistan'da da nasıl örgütlenmiş olduklarını, seçim zamanları burada da halk yığınlarında politik gerilimin, ilginin arttığını yukarda söylemiştik. Ama besbelli, emekçi halk yığın-

ları burada da, hakim sınıf partileri ve adayları arasında bir tercih yapma durumunda bırakılmışlardır. Doğu'da burjuva partilerinin kadrolarını genellikle ağalar, şeyhler, nüfuzlu dedeler, aşiret reisleri oluşturuyor. Sözkonusu burjuva parlamenter sistemi burada yarı feodal bir karakter kazanmıştır. Ağalar ve şeyhler geniş etkinlikleri, ekonomik güçleri nedeniyle rahatlıkla partilerin yerel yönetimlerini ele geçiriyor ve aday listelerinde yer alıyorlar. Köylüler ve diğer emekçi yığınları da, kendi çıkarlarına göre bir iktidar oluşturmak için değil, ağalara beylere veya onların hizmetindeki adamlara başışta bulunur gibi, daha doğrusu vergi verir gibi oylarını kullanıyorlar. Şeyhler, dedeler, aşiret reisleri açısından da köylünün oyu, efendiye ve beye verilmesi gereken bir vergi gibidir. Sözkonusu demokrasicilik oyunu başladığından bu yana Kürdistan'da aşiret çekişmeleri bir hayli hızlanmıştır. İşte bu yapı içinde Kürdistan'da seçim bir şeyhler, ağalar, beyler, dedeler, aşiretler savaşı biçiminde geçmektedir.

Diğer yandan, bu yapıdan yararlanıp kitlelerin oylarını toparlayarak parlamentoya dolan bu kişilerin kitlelerin çıkarlarını temsil etmedikleri, edemeyecekleri de bir başka gerçektir. Birçoğu cahil, birçoğu en aşağılık cinsinden çıkarıcı bu kimselerin, emekçi halktan yana bir tavır takınmaları beklenemez. Onlar, sınıf konumları gereği zaten Kürt halkını sömürmekte ve bu halkın uyanışını da asla istememektedirler. Kürdistan'ın bir sömürge durumunda olması, Kürt halkının üstündeki ağır zulüm ve baskı, sürgünler, kıyımlar, komando baskıları onların tüylerini bile kıpırdatmıyor. Onların ulusal ve demokratik anlamda herhangi bir nitelikleri yoktur. Zaman zaman bunlar arasında yurtsever nitelikte bazı kişiler parlamentoya girmeyi başarsalar da, içinde yer aldıkları burjuva partilerinin niteliği ve tabanda örgütlü, bilinçli bir desteğin yok oluşu, onların da demokratik, yurtsever anlamda bir çalışma yapmalarına olanak vermemektedir.

Bu şartlarda seçimlerin boykotu bir çözüm değildir. Çünkü zaten ağalar, şeyhler, dedeler, aşiret reisleri ve bir oranda da yerel burjuvazi —onların ardında da yerli ve yabancı tekelci burjuvazi— politik yaşamı kontrol etmektedir. Kitleler ağalarına, şeyhlerine, dedelerine oy vermekte oldukça, aşiretler seçim döneminde rekabete girişip şahlandıkça oy verilmesini nasıl engelliyebilirsiniz? Sonra oy verilmesini engellemek tek başına neyi kurtarır? Hiç kuşkusuz, bu şartlarda yapılacak şey bu değildir.

Öncelikle burjuva partilerinin karşısına işçi sınıfının devrimci partisini koymak gerekir. Politik mücadeleyi, hakim sınıflar arasında bir tepişme olmaktan kurtarmak buna bağlıdır. Geniş halk yığınlarını emperyalizme ,sömürgeciliğe, ulusal baskı ve zulme, feodal sömürü-

ye, her türlü gericiliğe karşı bilinçlendirmek, kitlelerin gücünü harekete geçirmek buna bağlıdır.

Günümüzde Kürdistan'da anti-feodal mücadele büyük bir önem taşıyor. Ağalık, şeyhlik, dedelik, aşiretçilik gibi çağ dışı kurumları, onların kötülüklerini kitleler arasında teşhir etmek gerekir. Bu feodal ve gerici unsurların kitleleri nasıl sömürdükleri, nasıl böldükleri, aldatırları halka anlatılmalıdır. Kitleler bu gerici güçlere karşı örgütlendirilmeli, mücadeleye sokulmalıdır. Günümüzde Kürdistan'da bunun için elverişli şartlar vardır ve bu şartlar giderek olgunlaşmaktadır. Ancak örgütlü, kararlı, sistemli bir mücadele ile geniş emekçi halk yığınlarıyla bağ kurulabilir, kitleler feodal gericiye karşı saf tutabilir, mücadeleye sokulabilir. Ancak böylece onların gerici politikalarının karşısına halk yığınlarının devrimci, ilerci politikası dikilebilir. Sömürgeci-feodal ittifakının ideolojik, politik çemberi ancak böyle kırılabilir.

Kürt halkı arasında ulusal ve demokratik bir muhalefet gün geçtikçe yaygınlaşıyor, güçleniyor, kitleler arasında kök salıyor. İşçi sınıfının dünya görüşü de aydınlar ve emekçi halk arasında güçleniyor ve kitle muhalefeti devrimci bir doğrultuda yürümesi, gerici ve yanlış çizgiler içinde heder edilmemesi için üstüne düşeni yapıyor. Bu devrimci ve demokratik muhalefeti sömürgeci-feodal çemberi parçalaması çok sürmeyecektir. Devrimcilere düşen bu yönde elden geleni yapmak, bu gelişimi hızlandırmaktır.

Bu devrimci ve demokratik muhalefete öncülük eden politik örgüt, hiç kuşkusuz seçimlerde de burjuva partilerinin, ağaların, şeyhlerin, aşiret reislerinin, nüfuzlu dedelerin, her türlü din tüccarının ve bütün bu gericiye uşaklarının karşısına dikilmelidir. Onlar arasındaki «tepişmeyi» halka teşhir etmelidir. Kitlelerin gerçek çıkarlarını dile getirmeli, onlara doğru hedefler göstermelidir. Devrimciler, tüm politik mücadele gibi, bunun bir biçimi olan seçimleri, seçim alanını da burjuvalara, feodallere terketmemelidirler. Bunu onlara terketmek, herkesten çok onları sevindirir.

Bu yoldan halkın gerçek temsilcilerinin, sosyalistlerin, yurtsever ve demokratların parlamentoya girmesi sağlanabilir. Elbette, salt bununla Kürt halkı üzerindeki ulusal baskı, ya da Kürdistan'ın sömürge durumu son bulmaz. Nasıl ki sosyalistlerin parlamentoya girmesi ile işçi sınıfı üzerindeki sömürü ve baskılar son bulmuyorsa. Ama devrimcilerin orada da yapabilecekleri vardır. Kaldı ki, seçim mücadelesi, salt parlamentoya birkaç temsilci sokma çabası ibaret değildir. Seçimler, kitleler içinde ajitasyon, propaganda yapmak, onları bilinçlendirmek, örgütlemek, doğru hedeflere yöneltmek bakımından daha da büyük önem taşırlar.

Rızgari, bu «temel tez»ini, parlamento ile Kürt halkı arasındaki çelişkinin antagonistliğine dayandırıyor. Çünkü bu parlamento Kürdistan'ın sömürge statüsünü belirleyen, «kemikleştiren» yasalar yapıyor, diyor. Peki burjuva Türk parlamentosu ile Türk işçi sınıfı arasındaki çelişki başka türlü mü? Parlamento işçi sınıfı üstündeki sömürüyü, yâni kapitalist düzeni belirleyen, «kemikleştiren» yasaları da yapmıyor mu?

Görüldüğü gibi, Rızgari'nin yaptığı bu ayırım, özellikle Türkiye şartlarında, sunî, zoraki bir ayırmadır. **İşçi sınıfı, nasıl seçimlere ilgisiz** kalamazsa, Kürt halkı da öylesine onlara ilgisiz kalamaz. Aslında Rızgari, kolay olan, ama yararı bulunmayan, sonuç vermeyecek olan bir yolu, kenarda durmayı, mücadeleden kaçınmayı öneriyor. Tıpkı sarı sendikalarda, burjuva örgütlerde, kurumlarda çalışmayı reddeden keskin «devrimciler» gibi. Ama bu parlak sözler, çoktan beri iyi bilinen «çocukluk hastalıkları»nın belirtileridir. Devrimciler, her araçtan yararlanmayı, bu arada burjuva örgütlerde, sarı sendikalarda ve benzerlerinde çalışmayı; bu yoldan kitleleri etkilemeyi ihmal edemezler.

Gelecek sayıda Rızgari'nin görüşlerini eleştirmeye devam edeceğiz.

ECEVİT KİMDEN YANA?

5 Haziran seçimlerinden sonra politik ortam gerilimini koruyor. Salt çoğunluğu sağlamayan CHP'nin kendi başına hükümet kurma deneyi başarısızlıkla sona erdi. CHP'nin, kendi programının ve vaatlerinin çok gerisinde kalan hükümet programı da, yaptığı barış ve «milli birlik» çağrıları da işe yaramadı. Gerek bu dönemde, gerek hükümeti kurma görevi Demirel'e verildikten sonra CHP'nin tutumunda ilginç şeyler görüldü. Ecevit Demirel'e CHP-AP koalisyonu önerdi. Bu hem sermaye çevrelerinin, hem emperyalist çevrelerin en çok istedikleri şeydi. Böylece kurulacak «kuvvetli hükümet» Kıbrıs konusunda NATO'nun dilediği çözümü getirirken hiç bir muhalefetle karşılaşmayabilir, içerde CHP'nin emekçi kitleler üzerindeki sempatisinden yararlanılarak emek-sermaye arasında «çalışma barışı» denen şey kurulabilir, yani emekçi kitlelerin mücadelesi yatıştırılabilirdi. Böyle bir koalisyon «aşırı uçlar»a karşı da bir teminat olacaktı.. Gerçi bu türden bir koalisyonun, örneğin MHP gibi bir aşırı uca dokunması söz konusu olamaz; faşist beslemeler, sermayenin bir yedek gücü olarak varlıklarını korumağa, geliştirmeye devam edebilirlerdi elbet. Ama sol için durum farklı olacaktı. Soldaki «aşırıları», «bölücüler» CHP yöneticilerinin de öteden beri başını ağrıtmaktaydı ve bu konuda AP ile ortak bir siyaset gütmek hiç de güç olmazdı..

CHP yöneticileri el altından MHP ile bile diyaloga girdiler. Hatta bazıları bir CHP-MHP koalisyonu önerisini yetkili kurullara bile getirdi. Genel sekreterler düzeyinde «romantik» mektuplar teati edildi..

Doğrusu sosyal demokratların nemenem şey oldukları tarihte çok yazılıdır; kaypaklıkları, zikzakları ünlüdür. Ama bu kadar hızlısı ancak CHP'ye nasip olabilir. Daha dün oylarını aldığı kitlelerin eğilimlerini hiçe sayan böyle bir parti az bulunur. Ecevit, Tandoğan'da, «demokrasi uğruna» elini Demirel'e uzattığı zaman nasıl kitlelerin tepkisiyle karşılaştığını, protesto edildiğini ve seçim döneminde İzmir'de «asla bir AP-CHP koalisyonu olmaz, böyle bir şeyi halkımıza ihanet sayarız» dediğini ne çabuk unuttu? Ya MHP ile yapılan flörtler?. Bütün bunlar «yeni bir MC'yi kurdurtmama» gerekçesiyle ma-

zur gösterilebilir mi? MC'nin tüm ortaklarıyla sen hükümet kurabildikten sonra, onların suçu ne, bırak kendi aralarında kursunlar!

Ama sayın Ecevit ve diğer CHP yöneticileri, bir kez «devleti kurtarma», «milli birliği koruma», «ulusal çıkarlarımızı savunma» (örneğin Kıbrıs ve Ege konularındaki daha silahşörce tutum), «gençlerin kanını döktürmeme» iddialarıyla ortaya çıkmışlardır.

Eğer sayın Ecevit bu tür savaşılcılıklarıyla övünüyor ve bunları yeniden vadediyorsa, şunu söyleyelim ki emekçi halkın çıkarları asla böylesine savaşılcılık oynamak değildir. Türkiye'nin emekçi halkının, başka ülkelerin emekçi halklarından, Kıbrıs ve Yunanistan'daki emekçilerden bir alıp vereceği yoktur. Bu savaşlarda o ancak ölebilir, öldürebilir, ondan öte bir kârı da yoktur. Ecevit, iktidar olmak için burjuva şovenizmini kışkırtıp duruyor. Emekçi halkın isteği bu değildir. O, kendi ülkesinde sömürülmeden, iyi bir iş bularak, iyi bir evde barınarak, iyi beslenerek, iyi bir eğitim görerek, kısacası insanca yaşamak istiyor. O, burjuvazinin çıkarları için başka halkların emekçilerini öldürmek veya onlar tarafından öldürülmek istemiyor. O, başka halklarla barış içinde yaşamak istiyor. Onun mücadelesi, onu sömürüp ona zulmedenlerledir. Örneğin Kıbrıs'taki 100.000 Türk'ün hakları adına bunca nutuk atıyorsunuz. Biz elbette oradaki Türklerin, oradaki Rumlarla eşit haklara sahip olarak, onlar gibi özgür ve yanyana kardeşçe yaşamalarını istiyoruz. Ama söyler misiniz, Türkiye'de nüfusu on milyonu aşan Kürt halkı hakkında ne düşünüyorsunuz? Niçin onlara kendi dillerinde eğitim olanağı tanınmasından yana bile değilsiniz? Niçin «halklara özgürlük» denince o kadar öfkeleniyorsunuz? Demokrasi ve barış taraftarı olmak, özgürlük taraftarı olmak bu mudur? Ve siz nasıl dönüp de aynı Kürt halkının gidip başka ülkelerde dövüşmesini isteyebilirsiniz? Halkımız kendisi, kendi ülkesinde boyunduruk altında iken, gidip de başka ülkelerin emekçileriyle ne adına dövüşecek? Siz adamı budala mı sanıyorsunuz?.

Sayın Ecevit, hep «devleti batmaktan» kurtaracağını söylüyor. Merak etmesin, burjuva devletini Demirel de en az onun kadar titizlikle korur. Burjuva devletinin işlevi nedir ki zaten: burjuva iktidarını sürdürmek, kitleler üzerinde gerekli kontrolü, baskıyı yerine getirmek. Burjuvazi iktidarda oldukça, ister Demirel, ister Ecevit olsun bu işlevi yerine getirir o. Burjuvazi iktidardan düşüp de işçilerin öncülüğünde emekçi halk iktidara geldiği zaman da devlet halkın devletine dönüştürülür. Devlet bir mekanizmadır, bir araçtır. Ülke de yerinde kalır, halk da; onlara hiç bir şey olmaz. Batıp gidecek olan bu soygun ve talan düzeni, bu haksızlık ve zulümdür. Siz neyin batmasından endişe ediyorsunuz sayın Ecevit?

Sayın Ecevit, «milli birliği» ancak kendisinin koruyacağından söz ediyor. Nedir «milli birlik» denen şey? Bugün bir milli birlik var mı ki? Patronlarla işçiler birlik midir? Toprak ağalarıyla onların ilikle-rine kadar sömürdükleri köylülerin birliği nedir? Komandolarla, ko-mandoların öldürmeye can attıkları devrimci gençler arasındaki bir-lilik nasıl bir birliktir? Bir sınıfın diğer sınıfı sömürdüğu toplumlarda «milli birlik» lafı bir aldatmacadır. Birlik ancak sömürünün son bul-masıyla, bu düzenin temelden değişmesiyle mümkündür.

Bugün Türkiye’de on milyonu aşkın nüfusuyla Kürt halkı ulusal boyunduruk altındadır, ülkesi bir sömürgeye çevrilmiştir. Bu baskı kalkmadan, her iki halk arasında kardeşçe, eşitçe, demokratik bir dü-zen getirilmeden birlik olur mu? Siz, iktidar koltuğuna oturmakla, o ünlü «karaoğlan» imajınızla, sihirli bir deynekle dokunmuş gibi, iş-çilerin sınıf mücadelesinden ve Kürt halkının ulusal ve demokratik haklarını istemesinden vazgeçeceğini mi sanıyorsunuz? Yanılıyorsu-nuz. İşçi sınıfı da, diğer ezilen, sömürülen kitleler de, Kürt halkı da mücadelesine devam edecektir. Bu mücadele, bugün birse yarın bin kez daha güçlü olacaktır.

Sayın Ecevit, «gençlerin kanının dökülmemesinin» kendi iktida-rına bağlı olduğunu söylüyor. Hiç kimse bir gençin kanının dökülme-sini istememelidir. Ama bunu isteyenler var. Sömürenler ve zalimler, sömürü ve zulme karşı çıkanların kanını akıtmak isterler ve akıtırlar. Sosyalist insanlar, hakları için mücadele eden kitleler için de yaşam güzeldir. Onlar da genç yaşta ölüp gitmek istemezler ve başkalarının da ölüp gitmesini aynı biçimde istemezler. Ama bu nasıl önlenebilir? Sömürü ve zulüm varolukça ona karşı mücadele de kitlelerin hakkıdır. Ve bu mücadele sürdükçe, zalimler kan akıtmağa devam edeceklerdir. Sayın Ecevit soyut barış sözleriyle, güvercin uçurmakla bunu nasıl önleyebilir? O, sömürü ve zulmü önleyebiliyor mu? Bir CHP iktidarıyla otomatik olarak sömürü ve baskı son bulmayacağına gö-re, bu düzenin temelden değişmesi gerektiğine göre, bu çekişme de sürecektir. Herkes safını almalı. Demirel, Türkeş ve Erbakan safla-rını tutmuş, cephelerini kurmuşlardır. Emekçi halkın, özgürlükleri ve hakları için mücadele eden insanların da safları bellidir. Sayın Ecevit ve yanındakiler, eğer bu kanlı kavgaların bir gün önce son bulması-nı istiyorlarsa, onlar da emekçi halkın yanında yer tutsunlar; çünkü sömürü ve zulme son verecek olan, barış ve özgürlük ortamını geti-recek olan bu sşflardır. Ama sayın Ecevit ve yanındakiler bunu ya-pabilirler mi? şu var ki, onlar yapmasalar bile, onlara umut bağla-yanlar bunu yapmakta gecikmiyeceklerdir. Türkiye’de öylesine hızlı bir toplumsal gelişme, değişme vardır.

Sağlık Sorunu ve Sosyalist Ülkelerdeki Çözümler

2. Bölüm

Hüseyin TOPRAK

Planlı olan sosyalist ekonomi ile kâra dayalı kapitalist ekonomilerde insan sağlığını etkileyen çeşitli faktörlerin yanında bu hizmetin topluma sunuluş biçimi de farklılıklar gösterir. Birincisinde sağlık hizmetleri planlı toplumsal hayatın bir parçası olarak, dengeli bir şekilde;

İkincisinde ise geniş kitlelerin çıkarları yerine bu hizmetlerden çıkar sağlayın küçük bir grubun istekleri doğrultusunda sunulur. Bu somut gerçeği her an görmek mümkündür.

Bugün sağlık hizmetleri iki yönlü olarak yürütölür. Bu bütün ülkeler için geçerlidir. Birinci şekilde sağlık hizmetlerinin yürütölmesi koruyucu amaca yöneliktir. Yani koruyucu sağlık hizmetleri denilen hizmet türüdür söz konusu olan. İkincisi ise tedavi edici hizmetler denen hizmet türü.

Sağlık sorunun çözümünde esas olan birinci tür hizmetleri yaygınlaştırmaktır. Yani koruyucu sağlık hizmetlerinin öne alınması ve toplumda bu hizmet türünün yaygınlaştırılması asıl amaç olmalıdır. Çünkü bu hizmetler sayesinde kitlelerin, içerisinde bulundukları koşullar düzeltilir. İnsan sağlığını bozan çeşitli faktörler ortadan kaldırılır, insan yaşantısı daha iyi koşullara kavuşturulur. Yani insanın iş durumunun düzeltilmesi, iyi beslenme olanaklarına ve sağlıklı bir konuta kavuşturulması, diğer çevre koşullarının düzeltilmesi sağlıklı yaşamak için gereklidir. Bunu sağlayacak çalışmalar koruyucu sağlık hizmetlerine girer. Ayrıca içme sularının temiz olmasını sağlamak, gıda maddelerini hastalık yapmayacak durumda sunmak, bulaşıcı hastalıkların meydana gelmemesine yönelik diğer tedbirleri almak

asıl amaçtır. Aşılama kampanyaları da bu çalışmalara girer. Bütün bu uğraşlar insan sağlığını tehdit eden etkenlerin ortadan kalkmasını sağlar. Hastalık nedenleri kaynağında kurutulmuş olur. Böylece hastalık olayının meydana gelmesine engel olunur. Bugün sosyalist ülkelerde uygulanan sağlık politikası buna, yani koruyucu sağlık hizmetlerine kesin olarak öncelik tanımaktadır.

Kapitalist ülkelerin birçoğunda bu ilkenin doğru olduğu kabul edilir. Hatta hükümet programlarına da çoğunlukla geçer. Fakat uygulamada bir türlü sağlanamaz bu. Kapitalist ülkelerde tedavi edici sağlık hizmetleri mutlaka öncelik kazanırlar. Bu neden böyle olmaktadır? Yani sosyalist ülkelerde koruyucu hizmetlerin yaygınlaştırılması ve sağlık hizmetlerinin geniş halk yığınlarına götürülmesi neden mümkündür de kapitalist ülkelerde tedavi edici hizmetlerin öncelik alması, bir türlü önlenemiyor?

Bu etkenlerden birincisi sağlık personelinin sağlık hizmetlerindeki yeri, çıkarlarının dayattığı zorunluluklar ve bunun sonucu olarak da dağılımındaki dengesizliklerdir. Yazının başından itibaren birkaç kez belirttiğimiz gibi kapitalist sistemde insan sağlığı ticari bir meta durumundadır. Sömürü çevreleri bunu da bir sömürü aracı olarak değerlendirirler. Doktorluk sağlık personeli içerisinde büyük ayrıcalıkları olan bir meslektir. Sağlık hizmetlerinin, en vazgeçilmez unsuru durumundadır. Böyle olunca bir meslek olarak doktorluğun ayrıcalıkları ve diğer avantajları mümkün olduğu kadar çok para kazanmaya dönük olarak kullanılır. Yani kapitalist toplumda nasıl tüccarlar, müteahhitler, fabrikatörler kârlarını en üst düzeye çıkarmak için uğraşıyorlarsa, doktor, avukat gibi serbest meslek sahiplerinin de mesleklerinin sağladıkları avantajları sonuna kadar kullanmaları ve büyük kazanç elde etmek istemeleri normal bir durumdur. Zaten uygulamada da öyle olmaktadır.

Bir doktor istediği zaman ve istediği yerde muayenehane açarak ücret karşılığında hasta muayene eder. Kapitalist mantıkla bu onun en doğal hakkıdır. Böyle olunca serbest tabiplerin muayenehaneleri ile bir mağaza, bir diğer ticarethane arasında herhangi bir fark kalmaz. Artık yapılan insana sağlığını kazandırmak değil, ticaret yapmaktır.

Bunun sonucunda doktorluk mesleği bir ticari araç halini alır kaçınılmaz olarak. Bu durum sağlık hizmetlerinin dengesiz dağılımına ve koruyucu sağlık hizmetlerinin yerlerini tedavi edici hizmetlere bırakmasına neden olur. Doktorlar daha fazla hastaya bakabilmek, daha elverişli koşullarda yaşayıp çalışmak ve daha çok para kazanmak için büyük yerleşme birimlerine akın ederler. Sonunda hiç bir kapitalist ülkenin önüne geçemediği bir durum meydana gelir. Büyük

şehirlerde doktor yığılmaları olurken kırsal alanlarda sıkıntısı çekilir. Bugün gelişmiş veya geri kalmış bütün kapitalist ülkelerde durum budur. En iyi örneklerinden birini de Türkiye teşkil etmektedir.

Türkiye'de doktor dağılımındaki dengesizliği burjuva kaynakları dahi gizliyorumlar. Özellikle son yıllarda resmi ve resmi olmayan bütün burjuva yayınları sürekli bir şekilde bunu tekrarlıyorlar.

TABLO — 4 Türkiye'de hekim başına düşen nüfus sayısı

Yılı	Hekim başına düşen nüfus	hekim %
Türkiye 1974	1880	100.0
18 il 1974	5575	6.8

Kaynak: Türkiye sağlık istatistik yılı 1973. S. ve S. Y. Bakanlığı yayını.

Gene aynı yayına göre Kırklareli, Edirne İstanbul ve Tekirdağ illerinden oluşan 1. Bölgede toplam hekimlerin % 37,3'ü, Kastamonu, Çankırı, Ankara, Kırşehir, Yozgat Nevşehir illerinden oluşan VII. Bölge'de % 23,7 si çalışmakta iken 18 Doğu ve Güneydoğu ilinde sadece % 6,8'i çalışmaktadırlar. Hekim başına düşen nüfusun en az olduğu iller sırasıyla İstanbul, Ankara ve İzmir'dir. İstanbul'da hekim başına 490, Ankara'da 500, İzmir'de ise 690 kişi düşmektedir. Bir diğer karşılaştırmaya baktığımızda farklı sonuç elde edemeyiz.

TABLO: 5 — Ankara-Bitlis-Bingöl-Ağrı ve Türkiye'de Hekim ve Hekim Başına Düşen Nüfus Dağılımı

(A) Nüfus	(B) S.S.Y.B. görevli hekim sayısı	A — B	(C) Tam hekim sayısı	A — C	
Ankara	2.572.562	813	3.164	3.863	666
Bitlis - Bingöl - Ağrı	765.710	35	21.877	86	8904
Türkiye	40.197.000	3904	10.296	20.195	1990

Kaynak: 1975 genel nüfus sayımı telgrafla alınan sonuçlar S.S.Y. Bakanlığı DPT.

Ankara ve İzmir Tabip Odaları Bülteni Nisan 1977 sayısından alınmıştır.

Görüldüğü gibi Ankara'da S. ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağlı 813, Bingöl-Bitlis ve Ağrı'da 35, Türkiye'de ise 3904 hekim bulunmaktadır. A/B oranı ise yani Sağlık Bakanlığına bağlı olarak çalışan hekim başına düşen nüfus Ankara'da 3164 iken, üç ilde 21.877 ve Türkiye'de 10.195'tir. Demek oluyor ki sadece serbest çalışmadan dolayı Ankara'da hekim yığılmaları olmamaktadır. Bizzat devlet doğu illerine hekim yollamamakta. Çünkü Ankara'da 3164 kişiye bir doktor veren devlet, üç ilde ancak 21.877 kişiye bir doktor temin etmektedir. Yani bu dengesizlik devlet politikasının somuta yansımasıdır.

Bir de tüm hekim sayısına göre değerlendirme yapalım. Ankara'da bulunan toplam hekim sayısı 3863, üç ilde 86 ve Türkiye'de ise 20.195 tir. (A) nın (C) ye oranı yani toplam nüfusun toplam hekim sayısına oranı ise şöyledir: Ankara'da hekim başına 666, Üç ilde 8904 ve Türkiye'de 1990 kişi düşmektedir. Hangi yönden bakarsak bakalım büyük dengesizlikler görülmektedir.

Bundan çeşitli sonuçlar çıkarabiliriz. Birincisi, Sağlık Bakanlığı Türkiye'deki doktorların ancak küçük bir bölümünü istihdam edebilmektedir. Geri kalanların gene küçük bir bölümü SSK ve diğer devlet kuruluşlarında, büyük kesimi ise serbest çalışmaktadırlar. İkincisi Bizzat devlet, istihdam ettiği hekimleri dengeli olarak dağıtmamakta, büyük şehirlerde yığılmalara kendisi neden omaktadır ki bu burjuva iktidarların programlarıyla nasıl çeliştiklerinin açık bir kanıtıdır. Üçüncüsü ise doktor sayısı ve doktora düşen nüfus sayısının durumu yeterince açıklamaktan uzak ölçüler olduğu gerçeğidir. Çünkü Bingöl-Bitlis ve Ağrı illerini Ankara ile karşılaştırırken, o halkın yaşantısını etkileyen tüm sosyo-ekonomik sorunları, coğrafi yapıyı, ulaşım durumunu ve daha bir sürü etkeni göz önünde bulundurmak gerçekçi bir yaklaşım için zorunludur. Bütün bu koşulların doğu ve Güneydoğunun lehine olmadığı da açıktır.

Devlet İstatistik Enstitüsünün S. ve S. Yardım Bakanlığı verilerine dayanarak yaptığı hesaplamalara göre Türkiye'de toplam hekim (Mütehassıs, pratisyen ve dış hekimi) sayısı 25.137'dir. Bunların 5539'u Ankara'da, 9337'si İstanbul'da ve 2615'i ise İzmir'dedir.

Toplam 12394 olan mütehassıs hekimlerin 2616 sı Ankara'da, 4787 si İstanbul'da ve 1234 ü de İzmir'de çalışmaktadırlar. Toplam sayıları 8474 olan pratisyen hekimlerin 2209'u Ankara'da, 2743'ü İstanbul'da 1059'u ise İzmir'de oturmaktadırlar.

Üç büyük şehirde toplam mütehassıs hekimlerin % 70'i, dış hekimlerinin % 67'si ve pratisyen hekimlerin % 71'i oturmaktadır. (7)

İşte Türkiye halkının sırtından toplanan vergilerle okutulan ve bir tanesi milyonlarca liraya mal olan doktorlarımızın serbest çalışma hürriyetini kullanmalarının sonucu bu. İşte burjuvazinin çığırkan-

lığını yaptığı hür ve demokratik (!) rejimin halka kazandırdıklarından bir tanesi daha.

Doktor dağılımının büyük ölçüde dengesiz oluşunun sağlık sorununun çözümünü imkânsızlaştırdığını söylemeye gerek yok. Bu durum kapitalizmin kirli yüzünü açığa çıkarmaktadır aynı zamanda. Doktorların serbest çalışma hürriyetini ileri sürerek halkın sağlığını tehlikeye atan mantık kapitalizme aittir. Elbette bu hürriyet değil hürriyeti küçük bir azınlığın çıkarlarına tabi kılmak, onu istismar etmektir. Kapitalizmin temel yasası da bu değil mi zaten? Doktorluk bu şekilde ticari bir meslek haline dönüşünce ülkenin sağlık sorunlarına getirilen çözümler de sağlıksızlaşır ve çarpık, yanlış bir gelişme görülmeye başlar. Elbette serbest doktorluk mesleği doktorları rekabet içerisine sokar. En fazla hastaya bakan, en çok kazanır kuralı nedeniyle doktorlar arasında çirkin bir yarış başlar. Bu rekabet her zaman pratisyenlerin aleyhine, mütehassısların ise lehine işler. Bunun sonucunda bütün doktorlar ihtisas yapmayı tercih ederler. Zaten devletin mütehassis hekimlere sağladığı avantajlar da bunu teşvik eder niteliktedir. Sonuçta pratisyen hekim sayısı azalmakta, bunun yerine mütehassis hekimlerin sayıları artmaktadır. Bu ise sağlık hizmetlerinin emekçi halkın çıkarları doğrultusunda yürütülmesine bir engel teşkil etmektedir. Mütehassis hekim yetiştirme zaman ve emek kaybına, ek yatırımlara neden olur. Ayrıca hekimlerin kırsal alanlardan çekilmeleri, ve şehirlere yığılmaları da bu yüzden daha hızlı bir biçim alır. Bu, yukarıda belirttiğimiz ve sağlık politikasında asıl ağırlığın verilmesi gereken koruyucu sağlık hizmetlerinin ikinci plana itilmesini doğuran etkenlerden bir tanesidir.

Mütehassis hekim sayısının artması tedavi edici hizmetlere ağırlık kazandırır. Buna ilaç sömürsünü yürüten tekelleri sermaye, çok pahalı olan tıbbi aletlerin üreticileri olan tekeller ve ithalatçıların çabaları da eklenince, tedavi edici hekimlik koruyucu hekimliğin önüne geçer mutlak surette. Bu öncelik emekçi halk kitlelerinin çıkarlarına aykırı ama yerli ve yabancı sermaye çevrelerinin yararına. Bu da kapitalist ülkeler iktidarlarının hareket tarzlarını belirliyen en önemli faktördür.

Kapitalist ülkelerde sağlık personeli dağılımında olduğu gibi sağlık kurumları ve yatak sayısında da dengesizlik vardır. Kırsal alanlarda işe yarar bir tedavi kurumu görmek olanaksızdır. Kent merkezlerinde ise tedavi kurumlarının ve yatakların durumu sınıfsal yapıya uydurulmuştur. Örneğin bir burjuva, yüksek bürokrat veya diğer üst gelir grubuna mensup kimse ile, işçinin, memurun tedavi edildiği hastaneler aynı değildir. Yattıkları odalar ve yataklar da çok farklıdır. Bu, pratikte herkesin hergün karşılaştığı bir gerçektir.

TABLO: 6 — Her on bin nüfusa düşen hasta yatağı sayısının bölgelere göre dağılımı

	Nüfus	Toplam hasta yatağı	Her onbin nüfusa düşen hasta yatağı
Ankara	2.572.562	11.224	43.6
Bitlis-Bingöl-Ağrı	765.710	415	5.4
Türkiye	40.197.000	100.895	25.1

Kaynak: Ankara ve İzmir Tabip Odaları Bülteni Nisan 1977 sayı 19 dan alınmıştır.

Görüldüğü gibi Ankara'da her onbin nüfusa düşen yatak sayısı 43.6 iken Ağrı-Bingöl-Bitlis illerinde 5.4 tür. Türkiye'de ise ortalama 25,1'i bulmaktadır.

Sağlık hizmetlerinin bu şekilde yürütülmesi küçük bir azınlığın çıkarıdır. Özellikle kırsal alanların bu hizmetlerden yararlanmasında olanaklarını ortadan kaldırır. Sağlık hizmetlerinin sunulmasındaki bu dengesizlik ve sömürü bütün kapitalist ülkelerde vardır. Kuşkusuz gelişmiş kapitalist bir ülkedeki durum ile azgelişmiş kapitalist veya bu yola girmiş ülkeler arasında büyük farklar mevcuttur. Her iki tür ülkelerde ortak olan taraf şudur: Bu ülkelerde sağlık hizmetleri sömürücü güçlerin istekleri doğrultusunda yürütülmektedir. Sınıfsal yapıyı yansıtır bir biçimdedirler. Ama azgelişmiş olanların sosyo-ekonomik yapı itibarıyla daha geri planda olmaları nedeniyle sağlık hizmetleri de çok daha geri bir durumdadır. Fakat bütün bu ülkelerde emekçi halk kitlelerine sunulan sağlık hizmetleriyle burjuvaziye sunulanlar arasında büyük farklar vardır. Emekçi çocukları daha kötü koşullarda yaşar, kötü beslenir, kötü eğitilirler. Gezme, spor yapma ve dinlenme olanakları yok denecek kadar azdır.

Gelişmiş kapitalist (emperyalist) ülkelerde sağlık hizmetlerinin çeşitli sınıflara götürülüşü farklılıklar göstermekle birlikte, bu ülkelerde erişilen düzey geri kalmış olanlara göre çok daha iyidir. Bunun nedenlerini şöyle sıralamak mümkündür. Bu ülkelerdeki ekonomik olanaklar sağlık hizmetlerinin emekçi sınıflara götürülmesine imkân verecek durumdadır. Ayrıca bu ülkelerin iktidarları sağlık hizmetlerini yaygınlaştırmakla kendi ülkelerinin tekelleci sermayeleri için pazar imkânlarını genişletmiş olurlar. Fakat bunlardan daha önemli olanı o ülkelerde işçi sınıfı ile diğer emekçi kitlelerin ulaştıkları bilinç ve örgütlenme düzeyidir. İçerisinde yaşadıkları sağlık koşullarının düzeltilmesi uzun yıllar bu ülkelerin emekçi halkının güncel ekonomik ve demokratik taleplerinin bir parçasını oluşturmuştur. Burjuvazi, za-

man zaman bu taleplere karşı çıkışlar yapmışsa da emekçilerin kararlı mücadeleleri karşısında gerilemek zorunda kalmıştır. Avrupa'da sosyal demokrasinin bu tür güncel ekonomik ve demokratik haklar için uzun yıllar mücadele verdiğini, bunda büyük ölçüde başarı sağlarken de işçi sınıfının nihai amacı olan sosyalizme varma yolundaki mücadelesini geri plana ittiğini, yani güncel ekonomik ve demokratik haklar uğruna verdiği mücadele ile nihai amaç olan sosyalist iktidarı kurmak için verilen mücadeleyi birleştiremediğini ve aralarındaki diyalektik bağı göremediğini bilmekteyiz. Kaldı ki son yıllarda geleneksel burjuva partileri dahi uzun süreli sınıfsal çıkarlarını korumak için, kısa vadeli olanlarından fedakârlık yapmakta ve emekçilerin ekonomik, demokratik taleplerini karşılamakta daha cömert davranmak zorunda kalmaktadırlar.

Bugün birçok kapitalist ülkede sağlık hizmetleri alanında radikal tedbirler alınmıştır. Örneğin İngiltere'deki en ileri uygulamalar sağlık alanında görülmektedir. Gene özellikle İskandinav ülkelerindeki sağlık hizmetlerinin sunuluşu hayli ilerici bir nitelik taşımaktadır. Amma bu hiç bir zaman bu hizmetlerin yürütülmesindeki sınıfsal niteliği ortadan kaldıramamıştır. Londra'nın işçi mahallelerine götürülen sağlık hizmetleriyle Harley Street'te burjuvaziye sunulan hizmetler arasında çok büyük farkların olduğu gerçektir.

Sosyalist ülkelerde durumun tamamen farklı olduğunu, oralarda sağlık hizmetlerinin sömürü aracı haline getirilmesinin önüne geçildiğini söylemiştik. İlaç tekelleri, tıbbi alet yapımcısı büyük sermaye, ithalat ve ihracatçılar ile serbest doktorluk uygulamasının ortadan kaldırılmasından sonra zaten tersini düşünmek mümkün değildir. Sağlık hizmetleri için yapılan yatırımlar planlı ekonominin bir parçasını oluşturmakla bu alanda dengeli ve sağlıklı bir gelişme vardır. Kaynak israfı kaldırılmıştır. Sağlık hizmetleri kâr aracı olarak yürütülmediğinden dengesizlik söz konusu değildir. Koruyucu sağlık hizmetlerine mutlak olarak öncelik tanınır. Yani hastalığın meydana gelmesine sebep olan etkenlerin ortadan kaldırılması ve çevre koşullarının düzeltilmesidir asıl amaç.

Bazı sosyalist ülkelerde sağlık hizmetlerinin istenilen düzeye erişemedikleri haller vardır. Özellikle devrimin yapıldığı ilk yıllarda kapitalizmden devralınan kötü koşulların hemen düzeltilmesi mümkün olamaz. Bu, iyi örgütlenme, yeterince yatırım yapma ve halkı bilinçlendirme sonucunda sağlanır. Yani bu da sosyo-ekonomik kalkınmanın bir parçasıdır. Ancak sosyalist iktidarın soruna bakış açısı ve çözüm tarzı, kapitalist bir iktidardan temelde farklıdır. Geniş halk yığınlarının yararlanacağı bir biçimde sürdürülür sağlık çalışmaları. Bu yüzden kısa sürede büyük başarılar elde edilir. Örneğin devrim-

den önce Küba'da sıtmadan ölenlerin sayısı yılda 7000 — 10.000 arasında iken, 1962'de 3519 kişiye düşmüştür. 1966 yılında ise bu rakam sadece 10 dur. Aynı ülkede 1964 yılında tifodan ölenlerin sayısı 1158, 1966 da 167'dir ⁽⁸⁾. İşte sosyalist iktidarın Küba'da kısa sürede kazandığı başarılar. Bu rakamlar Küba'nın devrimden sonra toplum sağlığına verdiği büyük değeri kanıtlamaktadır. Bunu ortaya koyan daha bir sürü gösterge bulmak mümkündür. Devrimden önce 21 milyon olan sağlık ödeneği 1967 yılında 158 milyon Peso olmuştur.

Küba'da devrim başarıya ulaştığı zaman Küba diğer Latin Amerika ülkelerinden daha ileride değildi. Üstelik yıllarca süren savaşlarda çok şey yitirilmişti. Ama aynı Küba çok kısa bir süre sonra diğer Latin Amerika ülkelerini geride bıraktı.

«Başlıca ağırlığı tedaviye değil koruyucu hekimliğe veren parasız sağlık hizmeti, doktor, hastabakıcı dişçi ve hastahaneyi ihtiyaç duyulan yerlere yerleştiren ve bunlar için harcanan paraların bir roket hızıyla yükselmesinden korkmamak: İşte sosyalist Küba'nın sağlık programı bu. Yürüyor bu program. İstatistikler soruna devrimci bir programla yaklaşıldığı zaman sekiz yıllık kısa bir süre içinde bile hastalık ve ölüm oranlarının adanmaklı düşürülebildiğini gösteriyor. Bu işi sosyalizm olmadan yürütmek Latin Amerika için mümkün görünmüyor.

Mide-bağırsak iltihabı, Küba'da ve diğer Latin Amerika ülkelerinde eskidenberi yaygın olan bir hastalık. Eskiden beri başlıca beş ölüm sebebi arasında hep bu hastalık görülmüş, bugün de öyle. 100.000 kişiden bu hastalıktan ölenlerin sayısı Kolombiya'da 105,4, Guatemala'da 229, Venezuela'da 64,4, Peru'da 103, tir. Küba'da ise devrimden dört yıl sonra 1962 de 50,8 olan ölüm sayısı 1966 da 19,6 ya düşürülmüş. Bu düşüş, dört yıl için de 2500 den fazla insanın hayatının kurtarılması demektir.» ⁽⁹⁾

Bugün dünyada sağlık sorunu ele alınırken üzerinde en çok durulan konulardan biri de bebek ölüm oranıdır. Ülkelerin sosyo-ekonomik gelişmişliğinin, sağlık alanındaki başarılarının önemli bir ölçütüdür bu aynı zamanda. Latin Amerika ile ilgili olarak yayınlanan Inter-American Development Bank'ın raporunda belirtildiğine göre, bu oran dokuz Latin Amerika ülkesinde doğan bebeklerin binde 80'in, iki Latin Amerika ülkesinde ise binde 100'ün altına düşmüyor. Küba'da bu oran 1966 yılında binde 37,7 dir. ABD'de beyazlar arasında binde 20,6, zenciler arasında ise 36,7 dir. ⁽¹⁰⁾ Konuyu biraz daha açmakta yarar vardır.

TABLO: 7 — Çeşitli Ülkelerde ve Yıllarda Çocuk Ölüm Oranları
(Bin canlı doğumda bir yaşına kadar)

Ülkeler	1953	1963	1966
Güney Afrika			
Beyaz nüfus	32.7	28.7	...
Asyalı nüfus	66.2	55.8	42.6
Renkli nüfus	132.0	128.1	127.6
ABD	27.8	25.2	23.7
Guatemala	102.8	92.8	91.5
Kanada	35.6	26.3	23.1
Meksika	95.2	68.5	62.9
Arnavutluk	99.6	90.6	...
Bulgaristan	80.8	35.7	32.2
Fransa	41.9	25.5	21.7
Hollanda	23.7	15.8	14.7
İsveç	18.7	15.4	12.6
Macaristan	70.8	42.9	38.4
Yugoslavya	116.1	77.5	61.3
Yunanistan		39.3	34.0
SSCB	68.0	31.3	26.1
Japonya	48.9	23.2	19.3

Kaynak: Statistical Yearbook 1967, New York 1968. C. O. Tütengil azgelişmişliğin sosyolojisi — Toplum Yayınevi ikinci baskı sayfa 99.

Birkaç dikkat çekici nokta vardır bu tabloda. Zencilerle beyaz nüfus arasında Güney Afrika'da büyük farklar vardır. Bu ülkede bir yaşına kadar doğan her çocuktan ölenlerin sayısı 1953 yılında beyaz nüfusta binde 32.7, 1963 te binde 28.7 iken, aynı miktar Asyalı nüfusta sırasıyla binde 66,2 ve 55,8'dir. Yani tam iki katı kadar. Amma zencilere gelindiğinde iş değişir. 1953 yılında binde 132,0, 1963'te 128,1 ve 1963 te 125,6'dır. Bu rakamlar sömürgeciliğin, ırkçılığın aynası gibidir. Üstelik yıllar ilerledikçe ölüm oranında meydana gelen azalma da zencilerin aleyhine bir seyir göstermektedir. Beyaz nüfusta 1953 ile 1963 yılları arasındaki azalma miktarı binde dördttür. Bu aynı zamanda bebek ölüm oranının sekizde bir oranında azalması demektir. Zenci nüfusta azalma miktarı aynı yıllarda binde 3,9'dur. Bu da toplam bebek ölüm oranının yirmi altıda biri eder. Yani beyaz nüfustakinin dört katından fazla olan bebek ölüm oranı on yılda beyazlarda sekizde bir oranında azalma göstermişken, zencilerde ancak yirmi altıda bir oranında azalma olmuştur. Beyaz ve zenci nüfus arasındaki farkın ABD'de küçümsenemeyecek oranda olduğunu hatırlarsak kapitalizmin, ırkçılığın, sömürünün özünün bütün ülkelerde aynı olduğunu görmüş oluruz.

Tablo'da karşımıza çıkan ikinci gerçek şudur. Ölüm oranını en hızlı bir biçimde azaltan ülkeler sosyalist ülkelerdir. Bulgaristan'da 13 yılda bu oran binde 80,8'den 32,2'ye, Macaristan'da binde 70,8'den 38,4'e, SSCB'de ise 68,0'dan 26,1'e inmiştir. Bu hıza erişen hiç bir kapitalist ülke yoktur.

Durumu bir diğer tablodan izlemek konuya daha da açıklık kazandıracaktır.

TABLO: 8 — Türkiye'de Çocuk Ölümleri ve Diğer Ülkelerle Kıyaslama

Ülke Adı	0-4 yaş grubunda ölüm yüzdesi	Bebek ölümü bin canlı doğumda.
Türkiye		
Kırsal	54.9	168
Kentsel	38.8	113
Toplam	50.9	153
İsveç	1.4	12
Kanada	5.5	19
Bulgaristan	6.2	21
Yunanistan	7.6	32
Filipinler	41.8	71
Meksika	44.2	68
Tayland	24.3	26
Şili	29.1	91

Kaynak: Ankara-İzmir Odası Bülteni. Ağustos-Eylül 1976, sayı 11.

Görüldüğü gibi Türkiye diğer ülkelere göre çok daha yüksek bir rakama sahiptir. Dört yaşına kadar doğan her yüz bebekten 50,9'u yani yarısından fazlası ölürken, İsveçte bu rakam 1,4, Kanada'da 5,5, Bulgaristan'da 6,2, Yunanistan da ise 7,6 dır. Bebek ölüm oranı da Türkiye'de en yüksek düzeydedir. (Binde 168). Bulgaristan da bu rakamın binde 21 olduğunu görüyoruz. Türkiye'de iktidarı ellerinde tutan gerici güçlerin «Bulgaristan'da yok» diye yaygara kopardıkları hürriyet herhalde bu olsa gerek. Türkiye'de her bin bebekten 168'i 1 yaşına gelmeden ölme hürriyetine sahip olduğu halde, Bulgaristanda bu hürriyeti kullanabilen bebeklerin oranı ancak binde 21'dir..

Sağlık yatırımlarının devlet eliyle yapılmasının, ilaç ve diğer tıbbi araçlar üzerindeki tekel çıkarlarının kaldırılmasının, sağlık yatırımlarını planlı ekonominin çerçevesi içerisinde ele alınmasının, koruyucu sağlık hizmetlerine öncelik verilmesinin ve tüm sağlık hizmetlerinin parasız olarak halka sunulmasının başarıya ulaşması için zorunlu olduğunu, en iyi kanıtı sosyalist ülkelerde sağlık koşullarında

görülen hızlı düzelmedir. Ama sorun bu kadarla bitmiyor. Bütün bunlardan başka halkın ruh ve beden sağlığının geliştirilmesi, yeteneklerinin geliştirilmesi için sosyal yatırımların genişletilmesi, halkın spor yapma ve dinlenme olanaklarının artırılması gerekmektedir. Bu alanda da sosyalist ve kapitalist ülkeler arasında farklı gelişmeler vardır.

Turizm alanı bugün tekellerin el attığı ve büyük yatırımların yapıldığı bir alandır. Hem de sermaye yoğunluğunun az, kârın çok yüksek olduğu bir alan. Bütün kapitalist ülkelerde turizm, sömürü çevrelerinin denetimi altındadır. Tüm turistik tesisler tekellerin mülkiyetinde toplanmıştır. Plânlı bir işletmecilik olmadığından kıyılar ve turistik diğer alanlar parsellenmiş, kaynaklar geniş ölçüde israf edilmiştir. Kıyılar kamusal mülkiyet haline getirilerek geniş emekçi yığınların hizmetine sunulmak yerine, lüks yatırımlarla burjuvazinin ve diğer yüksek gelirli grupların hizmetine arz edilmiştir. Bugün bu alandaki sömürünün, plansızlığın ve kapkaççılığın en iyi örneklerini Türkiye’de görmekteyiz. Türkiye’de ötedenberi büyük bir kıyı yağması vardır. Turizmin gelişme gösterdiği yıllara kadar hiç kimsenin mülkiyetinde olmayan kıyılar, turizm gelişmeye başlar başlamaz vurguncuların saldırısına uğradı. Büyük sermayedarlar ve diğer yüksek gelirli gruplar leş kargaları gibi üşüştiler bu kıyılara. Çok geçmeden kıyılar görülmemiş derecede kâr getiren sömürü alanları haline dönüştüler, dokunulması büyük günah sayılan kutsal mülkiyet (!) haline geldiler.

Sonuçta olanlar bütün dünyadaki kapitalist ülkelerle aynıdır. Turistik alanlar önce sömürü çevrelerinin eğlencelerine cevap verecek sonra da onlara en yüksek oranda kâr getirecek bir biçime sokuldular. Hiç bir plânlı yatırım yapılmadı. Kamu mülkiyeti olan kıyıların bütün halkın hizmetine sunulması gerekirken soyguncu çevrelerin kasalarını doldurmaya yaradı. Bugün işçi ve köylülerin ve diğer çalışanların deniz kıyısına gitmeleri, dinlenmeleri, onlardan yararlanmaları düşünülemez bile. Ancak sanayiciler, tüccarlar, toprak sahipleri ve bürokrasinin üst kesimi yararlanabiliyor bundan. Ayrıca fiyatların en hızlı yükseldiği alanlardan birinin turizm alanı olması bu olanağı bundan sonrası için de ortadan kaldırmaktadır.

Sonuç olarak bugün emekçilerin dinlemeleri olanaksız. Burjuvazi şimdilik onlara çalışmayı yeterli görüyor. Elbette bu yoksunluk kitleleri moral ve psikolojik açıdan kötü durumlara düşürüyor. Üstelik dinleme ve spor yapma olanaklarının kalkmış olması çalışanların verimlerini de düşürüyor. Bu bilimsel olarak saptanmış bir gerçektir.

Sosyalist ülkelerde durum tamamen tersinedir. Turizm yatırımlarının planlı olması, onlar üzerinde özel mülkiyetin yokluğu, buraların toplum çıkarlarına uygun olarak işletilmesi imkânını veriyor. İş-

çiler ve köylüler sömürülmeden bu sosyal tesislerden yararlanıyorlar. Emekçi kitlelere bu olanağı sağlamak önemlidir. Beden eğitimi, spor ve dinlenmenin önemini küçümsemek mümkün değildir. Küba'da Ulusal spor, beden eğitimi ve dinlenme Enstitüsünün (INDER) programında konuya şöyle yer verilmiş. «Gerek bilimin verileri, gerekse birikmiş deneyler, düzenli bir biçimde fizik eylemlere girişmenin, organik, fonksiyonel, psikolojik, moral ve toplumsal yetenekleri köklü bir değişime uğrattığını göstermektedir. Bütün bunlar dengeli bir insan gelişiminin gerçekleşmesiyle bağdaşmakta ve bu konuda katkıda bulunmaktadır». (72)

İşte bütün sosyalist ülkelerde spor, beden ve dinlenme sorunu bu bakış açısı ile ele alınmaktadır. Zaten pratikte varılan sonuçlar ve elde edilen başarılar bunu kanıtlamaktadır. Sosyalist ülkelerde bu hizmetler mutlu bir azınlığın hizmetinden çıkarılmış ve geniş halk yığınlarının yararlanabileceği bir duruma getirilmiştir. «Halkımız için yararlı olan herşey halkımızın hakkıdır» deniliyor Küba'daki adı geçen Enstitünün programında. İşte sosyalizmde hakim olan felsefe budur.

Sovyetler Birliğinde Karadeniz kıyılarının nasıl planlı bir yatırım sonucu on milyonlarca emekçinin dinlendiği yerler haline getirildiğini, dağ sporlarının nasıl geliştirildiğini, dinlenme yerlerinin nitel ve nicel olarak nasıl ileri düzeye eriştirildiğini biliyoruz.

Sovyetler Birliğinde çalışma hayatı istikrarlıdır. İşsizlik söz konusu değildir. Sosyal Sigorta sistemi masraflarının tamamını devlet karşılıyor ve devlet Sosyal Sigorta sistemi sendikalar vasıtasıyla yürütülüyor. Sovyet sendikalarının elinde emekçilerin emrinde 1000 sanatoryum, dinlenme evi ve pansiyon vardır. Bunlarda 410,4 bin kişilik yer vardır. 1975 yılında 8,66 milyon kişi yararlanmıştır. (13)

İşyerlerindeki dinlenme yerleri ve işçilerin tedavi gördükleri yerlerde sanatoryumlar oldukça gelişmiş durumda. Kütüphaneler, klüpler ve dinlenme salonları emekçilerin hizmetindedirler.

«Halen ülkede yaklaşık olarak 22 bin kültür sarayı, kültür evi ve klüp, 49 binden fazla sinema makinesi, 23 binden fazla kütüphane vardır. Sendikalar 9 merkez gazetesi, toplam tirajı 24 milyon nüshayı bulan 24 toplumsal-politik ve 55 üretimsel ve bilimsel-teknik dergi çıkarıyorlar. Üstelik «Profizdat» her yıl 33 milyon adet kitap çıkarıyor.

Sendikaların emrinde 2596 stadyum, yaklaşık olarak 105 bin spor salonu, 704.ten fazla kapalı yüzme havuzu, hemen hemen 5000 kayak merkezi, yaklaşık 800 turistik tesis bulunmaktadır». (14)

Ancak halkın dinlenmesine ve tedavisine hizmet eden kurumlar bu kadarla kalmıyor. Bizzat Sovyet devletinin de, sendikaların dışın-

da çok geniş yatırımlara yer vermek suretiyle bu hizmetleri daha geniş bir biçimde yürüttüğünü bilmekteyiz.

Sporda ise ulaşılan sonuçlar ortadadır. (Sovyetler Birliğinde 5 milyon lisanslı voleybolcu bulunduğu, 5 milyon çocuğun katıldığı futbol turnuvaları düzenlendiği, şampiyon olan buz patenti çiftinin 5 bin kişi arasından seçildiği günlük radyo ve gazete haberleri arasında yer almaktadır.)

Bütün sosyalist ülkelerde kültürel hayat çok canlıdır. Tiyatro sinema ve spor geniş kitlelere yayılmıştır. Çünkü bu faaliyetler ticaret aracı olmaktan çıkarılmış, halkın hayatının, kültürünün gelişmesi için yürütülmektedir. Dinlenme olanakları da dahil olmak üzere bütün bu sosyal ve kültürel faaliyetler mutlu azınlığın tekelinden alınmışlardır.

Hastalık halinde bakım, doğum öncesi ve sonrası anne ve çocuk bakımı üzerinde çok büyük bir önemle durulan konulardan biridir. Özellikle kapitalist ülkelerde ticari amaçlarla yürütülen kısır kreş faaliyetleri sosyalist ülkelerde devletin önemli görevleri arasında yer almaktadır. Kapitalist ülkelerde kreşler sayısal olarak çok az olup, çocuğun bedensel ve ruhsal açıdan iyi yetişmesine elverişli olmayan ve yüksek gelir grubu kimselerin yararlanabileceği durumdadırlar. Oysa sosyalist ülkelerde çalışan annelerin çocuklarını bırakabilecekleri bir kreş mutlaka vardır. Sosyalist ülkelerdeki kadınların bu sorunu tamamiyle çözümlenmiştir.

İlaç Üzerindeki Sömürü :

Kapitalizmin kâra dayandığını daha önce çeşitli kereler söyledik. Bunun diğer anlamının da sömürü olduğu bilinmektedir. Ama kabul etmek gerekir ki kapitalist sömürünün en çirkinisi gıda ve ilaçlar üzerindeki sömürüdür. Çünkü bu ikisi de insan yaşamı için vazgeçilemeyen maddelerdir. Vücudu doğrudan doğruya etkilerler. İnsanın yaşama hakkına doğrudan etki yaparlar. Elbette bütün bunlar kapitalistleri etkilemez. Onlar için kâr önemlidir. O gelsin de nasıl gelirse gelsin.

Bugün Türkiye'de yerli ve yabancı tekелci sermayenin elindedir ilaç sanayi. Tekeller bu sanayi dalına ötedenberi büyük ilgi duymuşlardır. Yerli ilaç yapımcıları (tekелci burjuvazi) yabancı parababalarıyla iç içe geçmişlerdir. Patent, lisans ve hammadde alımı ve diğer gelirler yoluyla yerliler yabancılara bağımlıdırlar.

Sosyalist ülkelerde bütün sağlık hizmetleri ve bu arada ilaçlar halka parasız olarak sunulduklarından burada herhangi bir sömürüden bahsetmek mümkün değildir. İlaç üretim ve dağıtım mekaniz-

ması kamusal mülkiyet biçiminde işlediğinden bunun maddi temeli ortadan kaldırılmıştır.

Emperyalist ülkelerde sağlık hizmetleri sınıflara göre değişik biçimlerde sunulurlar. Burjuvaziye, bürokratlara, ara tabakalara ve işçilere sunulan hizmetlerin niteliği ve miktarı aynı değildir. Parası çok olanın iyi yaşaması kuralına göre iyi ve kaliteli sağlık hizmetinden yararlanması da sisteminin doğası gereğidir. Bu ülkelerdeki emekçi halk sağlık hizmetinden yeterince yararlanamadığı için imkân buldukça yeni ilaçlar kullanmakta yeni tıbbi imkânlardan yararlanmak istemektedir.

Az gelişmiş ve emperyalizmin güdümündeki ülkelerde ise durum çok daha değişiktir. Bu ülkelerde emekçi kitleler düzenli bir sağlık hizmetinden yararlanamamaktadırlar. Kırsal alanlardaki milyonlarca kişi modern tıbbi imkânlardan çoğu zaman habersizdir. Zaten içerisinde bulunduğu koşullar onun büyük şehirlere yığılan bu imkânlardan yararlanmasına da elvermez. Ancak bu ülkelerde şehirlere büyük bir akın vardır. Kentlerin merkezlerindeki lüksün arkasında geniş sefalet mahalleleri uzanır, gider. Ancak bu insanlar hızlı bir değişimin içerisine de girmiş olurlar. Sosyal Sigortalardan yararlanma ve diğer olanaklar yoluyla eskisine göre çok daha geniş ölçüde birer ilaç tüketicisi durumuna gelirler. Özellikle bu olay ve daha başkaları ilaç pazarının hızla genişlemesi sonucunu doğurur. Tabii ki bu, yerli ve yabancı tekелci sermaye için bulunmaz bir fırsat teşkil eder.

Türkiye’de bu durum somut bir biçimde kendisini göstermektedir. Üçüncü beş yıllık kalkınma planı verilerine göre Türkiye’ye fiilen gelen yabancı sermayenin dağılımındaki en büyük pay % 22 ile ilaç sanayine aittir. Yerli tekелci sermaye hammaddeyi yabancı tekellerden almakta, burada bir ambalajlama ameliyesinden geçirdikten sonra yüksek fiyatlarla satmaktadır. Burada çifte sömürü söz konusudur. Önce tekелci sermaye, hammadde ihraç ederken aşırı kârlar elde etmektedir. Sonra da onu alan yerli tekелci sermaye büyük kârla satmakta ve böylece katmerli sömürüyü gerçekleştirmektedir. İlaç sanayinin durumu TBMM İlaç Araştırma Komisyonu Başkanı Sabahattin Savcı tarafından şöyle açıklamaktadır.

«Memleketimizdeki ilaç firmalarının adı büyüktür. Fakat kendileri fabrika niteliğinde bile değillerdir. Bir nevi ambalaj merkezi durumundadırlar. Mukaveleleri esas ham madde imaline dair hüküm ihtiva etmiyor. Mukavelesinde bu hüküm bulunan bir firma da buna uyuyor» (15)

Üçüncü beş yıllık planda ise bununla ilgili şu görüşler yer almaktadır.

«Türkiye’de kimya sanayinin yapısı Batı Avrupa Ülkelerindeki yapı ile karşılaştırıldığında özellikle organik kimya sanayinin gelişmemiş bulunduğu görülmektedir. İlaçlar için hammadde üretecek olan ana organik kimya sanayinin Üçüncü Beş Yıllık Plan döneminde kurulması ve bu dönemde organik kimya kompleksi içerisinde yeni boyar maddeler ve bazı ilaç aktif maddelerinin entegre bir tesiste üretilmesi ön görülmektedir.» ⁽¹⁶⁾

1970 ilaç tüketimi 1 milyar 35 milyon lira civarındadır. 1973 yılında bu rakam 2 milyar 829 milyon, 375 bin liraya çıkmıştır. ⁽¹⁷⁾ Yani üç yılda iki katından fazla artış sağlanmıştır.

Yabancı şirketler Türkiye’deki ilaç üretiminin önemli bir bölümünü gerçekleştirmektedirler. 1967 yılında toplam ilaç üretimi 750 milyon lira değerindedir. Yabancı sermayenin bu üretimdeki payı ise % 53,3’ü bulmaktadır. 1972 yılında ilaç üretimi 1 milyar 750 milyon liraya çıkmıştır. Bu yılda yabancı sermayenin ürettiği miktar 700,7 milyon liradır ⁽¹⁸⁾ Beş yıl içerisinde 13 yabancı şirketin ürettiği ilaç miktarı % 76 oranında bir artış göstermiştir. Ama sömürü bu kadarla bitmiyor.

«Türkiye’de 1972 yılında üretilen 1 milyar 750 milyon lira değerindeki ilacın 1 milyar 49 milyon liralık kısmı yerli firmalarca üretilmekte, bu yerli üretimin % 85’i çok uluslu ilaç firmalarına lisans patent anlaşmalarıyla bağlı bulunan işbirlikçi firmalarca gerçekleştirilmektedir. 1 milyar 49 milyonun % 85’i 891 milyon ettiğine göre, roylalty olarak % 5 ödendiği varsayımı ile 1972 yılında yabancı tekelere 45 milyon lira civarında döviz ödemesi yapılmıştır.» ⁽¹⁹⁾

İlaç hammaddeleri itibariyle dışa olan bağımlılığı biraz daha açmakta yarar vardır.

TABLO 9: — İlaç Hammaddesi İthalatı

Yıllar	Tutarı (Milyon TL.)	İndeks
1965	90.0	100
1967	108.0	120
1969	138.9	154
1970	293.9	326

Kaynak: DPT, ÜBYKP (TİB’in 11 No. lu Yayınından alınmıştır.)

**TABLO: 10 — İlaç Hammaddesi İthalat Projeksiyonu. (1971 fiyatlarıyla)
(1971 fiyatlarıyla)**

Yıllar	Tutarı (Milyon TL.)	İndeks
1971	303	100
1972	360	118
1973	410	135
1974	444	146
1975	460	151
1976	519	171
1977	560	184

Kaynak: DPT, ÜBYKP (TİB'in 11. No.lu yayınından alınmıştır.)

Yukarıda ilaç fiyatlarının yüksekliği yüzünden sağlanan büyük kârlardan bahsederken bunun hem hammadenin normal fiyatından çok yüksek fiyatla satın alınmasından, hem de burada ambalajını yapan tekellerin bunları fahiş fiyatlarla satmaları sonucu doğduğunu belirtmiştik. Şimdi ithal edilen hammadde fiyatlarının durumuna bakalım.

TABLO: 11 —

Hammedde	Dünya piyasa fiyatı (Dolar/kg)	İthal fiyatı Dolar/Kg	Fark %
Lücidril	27.00	64.00	118
Chlorbenzodiazepin	57.00	738.37	1300
Chlorthiazide	6.00	83.62	1200
Bismuthous nitrat	8.60	14.74	86
Hydrochlorothiazide	8.00	25.00	200
1,4-Dihydrozinophtalazine	45.00	415.00	900
Bellado total alkolid	1.80	457.50	25400
Prednisolone	2.50	4.50	90
İndomethacine	120.00	411.42	240

Kaynak: Ticaret Bakanlığı İthal Malları Fiyat Tescil ve Tetkik Dairesi. (TİB'in a.g.e., den alınmıştır.)

Tablo ilaç hammadde fiyatlarının dünya piyasa fiyatlarıyla ithal fiyatları arasındaki farkı göstermektedir. Bu kapitalist değişim oyunlarının bir biçimidir. Emperyalizmin ne kadar çirkin bir sömürü ağı

oluşturduğunu da gösterir. Ayrıca ilericileri vatan haini ilan etmekten geri kalmayan yerli tekелci sermayenin vatan sevgilerinin de bir göstergesidir. Dünya piyasa fiyatı 57.00 dolar olan bir ilaç hammadde-sini 738.37 dolara ithal etmek ne büyük bir vatanseverlik örneği böy-le?

Tabii tekелci aşamada olan kapitalizmde sermayedarlar bu ka-darla yetinmezler. Eğer mümkünse sömürüyü neden daha da katmer-leştirilmesinler? Bunun için biraraya gelmeleri, konuşup anlaşmaları yeter. Bu da günümüzde zor bir iş değildir.

TABLO: 11 —

İlacın cinsi	Hammedde Tutarı	İlacın Fiyatı
Diazem	10.0 kuruş	10.65 TL.
Pivanol	1.4 »	3.50 »
Fuzon	5.0 »	3.75 »
Diphyline	15.4 »	9.00 »
Rubramin	8.1 »	4.25 »
Sweeta	11.9 »	5.75 »

Kaynak: TİB'in 11 No.lu yayını.

Okuyucular yanlışlık var sanmasınlar rakamlarda, hammaddesi on kuruş olan diazem piyasada 10.65 liraya satılmaktadır. Yani 100 kat yükseğine. İşte ilaç fiyatlarının oluşması hür ve demokratik (!) nizam içersinde bu şekilde oluyor.

Bugün Türkiye'de bir de ilaç enflasyonu bulunmaktadır. Piyasa-daki ilaç sayısını doğru dürüst bilen yoktur. Yapılan bazı hesaplama-lar ise birbirini tutmuyor. Türkiye'de ruhsatı alınan ilaç sayısı 20 bin civarındadır. Bunlardan piyasada dönenler 3500-4000 arasında tah-min edilmektedir, Türkiye İlaç Endüstrisi İşverenler Sendikası ise bu-nu 3400 olarak belirlemektedir. Sonuç ne olursa olsun Türkiye'deki ilaç sayısı çok fazladır. Hatta bu miktar kapitalist ülkelere göre da-hi yüksektir. Çarpık kapitalizmin ve aşırı kâr elde etme olanağının doğurduğu bu sonuçlar tekелci sermayenin çıkarına ama halkın za-rarındadır.

Mevcut ilaçların kalite kontrolleri ise yapılmamaktadır çoğu kez. Bazan yapılan kontrollerin ise verdiği sonuçlar gazete haberlerinin konusudur. Çok sayıda ilacın yeteri ölçüde hammadde ihtiva etme-diği, yani asıl tedavi edici maddelerin noksan bulunduğu, birçoğu-nun kimyevi bileşiminin zorunlu bilim ölçüleriyle bağdaşmadığı ve yeterli sağlık koşulları içerisinde hazırlanmadığı bilinmektedir.

Bütün bunlar insan sağlığının ticaret aracı haline geldiği kapitalizmin mantıki sonuçlarıdır. Bu sistemin insan yaşamını etkileyen her alana müdahalede bulunduğu ve her şeyi kâr elde etme aracı olarak kullandığını gösterir. Kapitalizm pazar için, yani kâr için insanları bazan silahlı mücadelenin içine sokar, bazan ise ürettiği bazuk gıda maddeleri ve ilaçlarla, yarattığı pahalılıkla, doğurduğu işsizlikle kısacası kendisine göre ördüğü sosyo-ekonomik yapının koşullarıyla ölüme mahkûm eder. Her ikisinin sonucu da aynıdır.

GENEL SAĞLIK SİGORTASI

Sağlık sorununu çeşitli yönleriyle ele alırken son yıllarda güncelleşmiş olan genel sağlık sigortası konusuna da değinmek gerekir. Baştan beri söylediğimiz bir ilkeyi bir daha yenilemekle konuya girelim. Sağlık hizmetleri mutlaka parasız olarak halka götürülmelidir. Sağlık sorununun gerçek çözümü bu şekilde olur.

Genel Sağlık Sigortası uygulaması son yıllarda Türkiye'de burjuva iktidarlarının ağızından düşmüyor. Bu uygulama ile halka gerçek bir sağlık hizmeti götürüleceği propaganda edilmektedir. Bunu yapmakla halkın ideal bir sağlık hizmetinden yararlanacağı belirtiliyor. Bu amaçla 14 Mayıs 1975 tarihinde TBMM ne bir yasa tasarısı sunulmuştur.

Tasarının gerekçesinde belirtildiği belli başlı nedenler şunlardır.

Sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi biçimindeki uygulama başariya ulaşamamıştır. Bu uygulamanın büyük yükü sağlık Bakanlığı üzerindedir. Bu nedenle programın desteklenmesi gerekir ki bu da sağlık sigortası uygulamasıyla mümkündür.

Üç büyük kente yığılan hekimleri kırsal alanlara göndermek mümkün değildir. Bu nedenle genel sağlık sigortası oluşturulmalıdır.

Sağlık sigortası kaynak sağlıyacak ve devletin üzerinde olan ağır yük hafifletilmiş olacaktır.

Tasarı metni ise uygulamanın halkın çıkarlarına ne kadar ters olacağını göstermektedir. Bu tasarıda uygulamanın olanakları elverişli olan bölgelerden başlayarak kademeli bir şekilde Türkiye'yi kapsayacak biçimde tamamlanacağı görüşü yer alıyor. Bunun anlamı gayet açık. Olanakları elverişli yerler nerelerdir? Hiç kuşkusuz doktor yığılmasının en çok olduğu tasarıda da belirtilen üç büyük kent. Gayet açıktır ki, Doğunun kalkınması için özel çabalar harcayan(!) iktidarlar bu uygulama ile Doğuyu geri plana itiyorlar. Çünkü olanakları en elverişli olmayan bölge burasıdır. Ayrıca nüfus yoğunluğunun çok olduğu bölgelere ve illere daha iyi hizmet götürecektir bu

uygulama. Bu ise sağlık hizmetlerinin sunulmasındaki dengesizliği bugünkünden çok daha ileri boyutlarda arttıracaktır.

Tasarının bir diğer önemli maddesi primlerle ilgili olanıdır. Buna göre sigorta kapsamına giren herkes, gelirin % 4'ü oranında prim ödiyecektir. Ayrıca ilaç masraflarının % 25'i de gene bunların kendilerinden alınacaktır. S.S.K. ve Milli savunma bakanlığı personeli dışında herkes bunun kapsamına gireceğine göre bugün tedavi giderleri devletçe karşılananlar da prim ödiyecek ve tedavi masraflarının % 25'ini kendileri ödiyeceklerdir. Yani memurlara tanınan bir hak aleyhlerine değiştirilmiş oluyor.

Türkiye'de gelir vergisinin % 66'sını ödiyen ücretlilerden memurlara burjuva iktidarlarının sağladığı bir hak(!) daha. Tabi alınması öngörülen bu % 4'lük primler bu kadarla kalmıyor. Prim ödiyeceklerin gelirlerinin üst sınırı saptanıyor. Sonuçta büyük gelir grupları için bu oranın küçültüleceği açıktır. Çünkü milyonlar kazanan bir iş sahibinin gelirin % 4'ünü vermesine hükümetlerin gönülleri razı olmaz Türkiye'de. Üstelik bu kesim, gelirlerinin büyük bir bölümünü gizleme olanaklarına da her zaman sahipler. Tasarı kapsamına alınan kişilere sunulacak hizmetin parasal değerini hesaplayan Ankara ve İzmir Tabip Odaları şu sonuca varmaktadırlar:

«Sigortanın vermeyi öngördüğü yaşlılık, analık, yol, otel, refakatçi harcamaları ve diğerleri bir yana bırakıldığı halde yalnızca belirtilen harcamaların tutarının 20 milyar 290 milyon lira olması gerekmektedir. Prim % 4 olarak alınacağına göre bu parayı ödiyecek kişilerin yıllık gelirlerinin 507 milyar 200 milyon TL olması gerekir. Oysa 1974 verilerine göre ülkemizin gayri safi milli geliri 237 milyar 550 milyon TL sıdır.»

Bugün dünyada genel sağlık sigortası uygulaması kalkmaktadır. Dünya sağlık örgütünün 1964 yılında yaptığı araştırmalara göre hiç bir azgelişmiş ülkede bu uygulama yoktur. Gelişmiş kapitalist ülkelerin büyük bir bölümü bu uygulamadan vazgeçmişlerdir. Diğerlerinde ise şiddetle eleştirilmektedir. Şunu da önemle belirtmek gerekir ki gerek emekçi kitlelerin dayatması ve gerekse sosyalist ülkelerde kısa sürede elde edilen büyük başarılar nedeniyle sağlık hizmetlerinin ticari meta şeklini almasına kapitalist ülkelerin halkları da karşı çıkmakta ve bu uygulamadan vazgeçilmesini istemektedirler.

Sigorta sisteminin pahalı olduğunu da belirtmek gerekir. Bugün ABD'de genel sağlık sigortası uygulaması vardır. Bu ülkede kişi başına yıllık sağlık harcaması 7523 TL. dir. İngiltere de ise sağlık hizmetleri kamu görevidir. Orada kişi başına düşen yıllık sağlık harcaması 2080 TL. sıdır. ABD'dekinin üçte birinden daha az bir harcaması

dır bu. Fakat İngiltere de sağlık düzeyinin ABD'den daha iyi olduğu tartışma götürmez bir gerçektir.

Bütün bunların ötesinde bir de Türkiye'de SSK deneyi vardır. Sosyal Sigortalar Kurumunun elinde yeteri kadar kaynak vardır. Doktor sayısı ihtiyaca cevap verecek durumdadır. Çok sayıda modern tesise de sahiptir. Ama bu kurumun ciddi bir hizmet sunamadığı da ortadadır. O halde bütün bu gerçekler ortada dururken neden Genel Sağlık Sigortası uygulamasına gidilmektedir. Yani kapitalist ülkelerin dahi vazgeçtikleri bu uygulamayı Türkiye'ye neden getirmek istiyorlar? Bunun nedenleri şöyle sıralanabilir.

Genel Sağlık Sigortası uygulamasını yerli ve yabancı tekeller istemektedirler. Çünkü bu uygulama ile bugün 2,5 milyar lira civarında olan ilaç tüketimi bir anda 6 milyar liraya fırlayacaktır. Aşağı yukarı iki buçuk katlık bir artışı elbette ilaç yapımcısı yerli ve yabancı sermaye hem isteyecek, hem de gereğini yapacaktır. İlaç tekellerinin dışındaki bir çok sermaye grubunun arzusudur bu aynı zamanda. Tedavi kurumlarının donanımı için ihtiyaç duyulan milyarlarca liralık tıbbi araç-gereç ithal yoluyla sağlanacaktır. Bu ise hem yabancı sermayenin, hem de ithalatçıların kasalarını doldurmaya yarayacaktır. Bu nedenle bu uygulama kesinlikle tekellerin çıkarıdır.

Bunların dışında tüccar doktorların da isteğidir bu. Çünkü büyük şehirlerde doktor yığılması artık doyum noktasına gelmiştir. Gerçi buralara akın eden nüfus her sene ek talep yaratıyor, ama gene de yetersizdir. Doktorlar daha çok kazanmak istiyorlar. Büyük şehirlere gelmek isteyenleri ise iş yapamıyacaklarından, en azından büyük vurgunlar vuramayacaklarından korkuyorlar. Onlar Genel Sağlık Sigortası uygulamasının büyük şehirlerden yeni nüfus yoğunluğunun fazla olduğu yerlerden başlayacağını biliyorlar. Böylelikle büyük kentlere yerleşecek ve milyonlar kazanacaklardır. İşte bu nedenle bu uygulamayı ikinci derecede isteyen bu tüccar doktorlardır.

Üçüncü olarak genel sağlık sigortası uygulamasını eczane sahipleri istiyorlar. Yukarıda da söylediğimiz gibi ilaç tüketimi, ilk çırpıda iki buçuk katından daha çok artacaktır. Bu, eczanelerin iş hacimlerinin ve kârlarının hızla artacağı anlamına gelir aynı zamanda. Elbette eczacılar kârlarını arttıracak böyle bir olanağın yaratılmasını isterler.

Genel sağlık sigortası sağlık hizmetlerinin sunulmasındaki büyük dengesizlikleri giderek arttıracaktır. Çünkü bu uygulama büyük kentlerden başlayacaktır. Möylece büyük kentlerle ülkenin diğer kesimleri arasında mevcut dengesizlik bu kentlerin lehine değişecektir. Daha sonraları küçük kentlere doğru yayılacağı için genel olarak kent-kırsal alan arasında; ve nüfus yoğunluğunun çok olduğu yerler-

den başlanacağı için de bu yoğunluğun az olduğu yerlerle daha çok olduğu yerler arasındaki uçurumu arttıracaktır. Bu arada Doğunun en az pay alacağından da kimse şüphe etmemelidir. Kapitalizmin işleyiş biçimi ırkçı, şoven uygulamalar zorunlu olarak bu durumu ortaya çıkaracaktır.

Genel Sağlık Sigortası uygulamasına geçilmesinin en büyük sakıncalarından biri de onun tedavi edici sağlık hizmetlerini geliştirilmesi ve koruyucu hizmetleri geri plâna itmesidir. Sigorta sistemi buna göre düzenlenmektedir. Oysa daha önce de değindiğimiz gibi bugün sağlık hizmetlerinde önceliğin koruyucu sağlık hizmetlerine verilmesi zorunludur. Sorunun gerçekçi çözümü bunu gerektiriyor. Dünyaya sağlık örgütü de bu görüşü savunuyor. Özellikle bütün azgelişmiş olan ülkelere koruyucu sağlık hizmetlerine öncelik tanımalarını salık veriyor. Sosyalist ülkelerde ise zaten yapılan budur.

Yukarıda sağlık sorununu çeşitli yönleriyle ele alarak inceleme-ye çalıştık. Görülüyor ki sağlık hizmetleri ülkeden ülkeye değişmekte ve karşıt sistemlerde uygulama ayrı biçimlerde olmaktadır. Biz bu sorunun temelden ve gerçekçi bir çözüme kavuşturulabilmesi için tüm toplumsal hayatta her türlü sömürü ilişkilerinin son bulmasını zorunlu görüyoruz. Bu da ancak sosyalist bir sistemin kurulmasıyla yani üretim araçları üzerinde özel mülkiyet biçimine son verilmesiyle mümkün olabilir. Ancak sağlık sorunu oldukça hassas bir sorundur. Bu bakımdan dünyanın her yerinde üzerinde çok durulur. Bugün kapitalist ülkelerde dahi bazı radikal çözümler getirilmiş ve getirilmektedir. Çünkü o ülkelerin iktidarları dahi kitlelerin ısrarlı taleplerini göz önüne almak zorunda kalmaktadırlar.

Sağlık sorununu ele alırken sadece hastayı tedavi etmek düşüncesiyle hareket etmek aslında çözümsüzlüğe götürür. Asıl amaç insanın sosyal bir varlık olarak, sosyal ve ekonomik koşullar içerisinde ele alınması, çevresiyle bağlantısının gözönünde bulundurulması, beden, ruh ve toplumsal yönden gelişmesinin sağlanmasıdır. Bu da toplumsal hayatın insan refahını sağlayacak bir yapıya kavuşturulmasıyla mümkün olur. Amma böyle bir sisteme kavuşmadan önce de kitlelere sunulacak sağlık hizmetlerinin yürütülmesinde şu durumlar göz önüne alınmalıdır.

Bu gün Türkiye’de sağlık sorununda alınması gereken acil önlemler şunlar olmalıdır.

1— Bütün sağlık hizmetleri devletleştirilmelidir. Yani ilaç yapımı üzerindeki tekelci mülkiyete son verimeli, ithalat, ihracat, üretim ve dağıtımı devlet eliyle yürütülmelidir. Diğer sağlık araçları gene devlet eliyle temin edilmelidir.

2— Sağlık elemanlarının, özellikle doktorların serbest çalışma-

ları tamamiye kaldırılmalı, özel muayenehaneler kapatılmalıdır.

3— Koruyucu sağlık hizmetlerine kesin olarak öncelik verilmeli ve hastalığın doğuşuna neden olan etkenler ortadan kaldırılmalıdır.

4— Sağlık hizmetleri parasız olarak, sürekli bir şekilde ve herkese eşit biçimde götürülmelidir.

5— Kır-kent farkı ile bölgeler arası dengesizliklerin kaldırılmasına yönelinmelidir.

6— Bunlar için en etkin çözüm yolu sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi ve bunun ciddi uygulamasıdır.

7— Sağlık hizmetlerinin bir ekip hizmeti olduğu gerçeğinden hareket edilerek sağlık personelinin, sağlık örgütlerinin yönetimine katılmaları sağlanmalıdır.

8— Sağlık eğitimine büyük önem verilmeli. Sağlık hizmetlerinin diğer toplumsal hizmetlerle olan bağları göz önüne alınmalı, bu hizmetleri sunan örgütlerle işbirliği içerisinde girilmelidir.

Türkiye’de iktidarın niteliğinde sınıfsal bir değişiklik olmadıkça bunların tam olarak gerçekleşemeyeceği muhakkaktır. Ancak bu istekler demokratik isteklerdir. Kitlelerin en doğal hakları olan bu taleplerini ileri sürmeli ve burjuva iktidarlarını bu yönde zorlamalıdır.

Kaynaklar :

7. Ankara ve İzmir Tabip Odaları Bülteni. Ağustos-Eylül 1976 sayısı.
8. Leo Huberman-Paul Sweezy. Sosyalist Küba, s. 76
9. Leo Huberman-Paul Sweezy, a.g.e., s. 74.
10. Aynı eser, s. 77.
11. Aynı eser, s. 77.
- 12-13. İlke Dergisi, sayı 41.
14. TİB’nin 11 nolu yayını.
- 15, 16, 17, 18. TİB’in 11 nolu yayını.

Malazgirt Olayları ve Komando Baskınları

Temmuz başında Malazgirt köylerinde meydana gelen ve yirmi dört kişinin ölümüne yol açan çatışma kamuoyunda unutuldu, gitti bile. 5 Haziran seçimleri sonrasında kitlelerin büyük ilgisini üzerinde toplayan hükümet kurma çalışmaları ve süregelen saldırı olayları arasında unutulmaması da beklenemezdi.

Olayın basına yansımaları, neredeyse çok ölümlü bir trafik kazasının yansımaları gibi oldu. Gazeteler, mera yüzünden çatışma çıktığını ve ölenlerin sayısını yazdılar, daha fazla da üzerinde durmadılar. Yıllardır Doğu'da bu tür olaylar eksik olmuyor. Aşiret çatışmaları, kan davaları, mera kavgaları, mayın tarlalarında ölenler.. Bütün bunlar olağan sayılıyor. Olaylara yüzeyden bakan çoğu kişi, bu bölgede yaşayan insanları, daha doğrusu Kürtleri, çabuk öfkelenen, kafası kızınca silaha sarılan, kavgacı insanlar olarak biliyor. Seçimler sırasında da, basın, bu bölgeden ilginç çatışma haberlerini, biraz da kovboy filimlerini anımsatır bir biçimde, karikatürize ederek yansıtmaktan geri kalmadı. Yıllar boyu alışlagelen, kanıksanan bu tür olayların çokluğuna bakılınca, Malazgirt'teki 24 köylünün ölümüne hemen alışılması ve olayın daha şimdiden unutulmaya yüz tutmasında şaşılacak bir şey yok.

Bir trafik kazası kadar ilgi uyandıran olayın üstünde azıcık düşününce, halkımızın yüzyıllardır içine düşürüldüğü acı durum görülür. Bu insanlar içinde yaşadığımız bozuk düzenin ve özellikle Kürt halkı üzerinde sürdürülen sömürgeci politikanın, geri feodal-aşiretçi yapının kurbanlarıdır.

Kürdistan'ı geri bırakan, burada üretim güçlerinin gelişmesini engelleyen, feodal-aşiretçi yapının çözülüşünü geciktiren ve halkı koyu bir cehalet içinde bırakan tarihi nedenleri kavramadan bugünkü, bir kördöğüşünü andıran bu çatışmaları, kanlı olayları anlamak imkânsızdır. Halkımızı bu duruma düşüren yüzyıllardır sürdüröle gelen sömürü, baskı ve zulümdür.

Örneğin bu mera kavgasının kökeni toprak sorununda yatmaktadır. Bu türden bitmez tükenmez mera çekişmeleri Doğu'nun her yanında görülür. Osmanlılar döneminde bu bölgede meralar feodal beylerin ve aşiretlerin gücüne göre bölüşülürdü. Osmanlıların son döneminde çıkan mülkiyete ilişkin yasalar, güçlü olanların, tarım alanları gibi meraları da kapışmalarına yol açtı. Cumhuriyet dönemi bu bölüşümü, tapuya ilişkin çıkardığı yasalarla daha da pekiştirdi. Bu bölüşüm, hiç kuşkusuz, ihtiyaca dayanan herhangi bir ilkeyi göz önünde tutmamıştır. Beyler, bürokratlar, tapu memurlarıyla anlaşılan nüfuzlu kişiler eskiden zora dayanarak elde ettikleri topraklara ve meralara yenilerini de katarak onları kendi adlarına tescil ettirdiler. Doğu'da sık sık, bir tarlanın sınırlarının şöyle anlatıldığı görülür: Doğusu, ...dağı, batısı: ...dağı, kuzeyi; ...ırmağı, güneyi ...deresi ... Böyle bir «tarla» kimi zaman, ekime elverişli yerlerin yanı sıra binlerce dönümlük merayı, ormanı, dağ ve tepeleri de kapsar. Şah Hüseyin Bey'in bir zamanlar 365 köyü vardı! Erzincan, Pülümür, Erzurum ve Kiği mintikalarını kapsayan bu krallık, şimdi kısmen torunları tarafından bölüşülmektedir. Şah Hüseyin Bey bu bölgede Osmanlıların sancak beyi idi; bu kadar geniş toprağı kendi adına tapu ettirmesi güç olmadı.

Sözkonusu bölüşümde milyonlarca yoksul köylünün payına ise bir karış toprak düşmedi. Onlar zaten yüzyıllardan beri feodallerin kontrol ettikleri topraklarda karın tokluğuna çalışmaktaydılar. Göçebe, yarı göçebe aşiretler, sürülerini otlatmak için, çoğu kez feodallere yüklü haraclar vermek zorunda idiler ve şimdi de bunun örnekleri az değildir.

Günümüzde köylüler arasında süregelen mera çekişmeleri, bir çok yerde köylünün yaşamında büyük bir olay oluşturur. Çünkü meranın elde tutulması, korunması ya da ele geçirilmesi hayati bir sorundur. Çekişmeler mahkemeye intikal ettiğinde bir sonuç almak da çoğu kez olanaksızdır. Davalar yıllarca, on yıllarca sürer gider. Kararlar, temyizler, müdahaleler, yeniden mahkemeler birbirini izler. Yargılama yöntemleri halkın geleneksel çözüm tarzlarına, törelerine yabancıdır, karmaşıktır. Masraflıdır. Kimi zaman iki taraf da bu tür çekişmelerde, çekişmeye konu olan toprak parçasının değerini kat kat aşan masraflara girer. Bu işten en çok avukatlar, aracılar, rüşvetçiler yararlanır. Tunceli'nin Nazmiye ilçesinde, Kimsor ve Civarek köylüleri arasındaki mera çekişmesi buna ilginç bir örnektir. Bu çekişmenin neredeyse yüzyıla yaklaşan bir tarihi vardır. Son mahkeme yirmi yıldan beri devam etmektedir ve salt bu son dava nedeniyle her iki taraf da 8-10 kez avukat değiştirmişlerdir. Çekişmeli yere birçok kez keşfe gidilmiştir. Köylere ulaşım son derece güçtür ve çekişme konusu yayla dağdadır. Bu çekişme nedeniyle iki köy arasın-

da büyük bir gerilim vardır. En küçük fırsatta birbirlerini ihbar eder, diğer tarafa bir zarar verdirmeye çalışırlar.

Köylüsüyle toprak kavgasına, mera kavgasına giren köylünün gözü bundan başka birşey görmez. O, komşusunu düşman bilir ve diğer tüm düşmanlarını, kendisini asıl bu duruma düşürenleri, sömürenleri, kendisine zulmedenleri unuttur. Bu durum, onu sömürüp ona zulmedenlerin de işine gelir.

Köylünün bu çıkmazdan kurtuluşu, en başta köklü bir toprak devrimine bağlıdır. Türkiye çapında özellikle de Doğu'da gerçekleştirilecek bir toprak devrimi. Ancak toprak ağalığına son vererek, toprak ağalarının gaspetmiş oldukları toprakları köylülere dağıtarak, meraları ihtiyaçlarına uygun şekilde köylülere tevzi ederek ve bunu kesin sınırlarına kavuşturarak; tarımda ve hayvancılıkta köylüyü kooperatifleştirip onun modern teknik araçlarından ve çağdaş bilgiden yararlanmasını sağlayarak bugünkü toprak ve mera üzerindeki kördüğüşüne son verilebilir.

Toprak devriminin başarılması, diğer bir dizi radikal dönüşümün de başarılmasına bağlıdır. Bu sorunun çözümü, ülkenin sanayileşmesi ve halkın eğitimiyle yakından ilgilidir. Ancak bugünkü sömürü düzeninde böylesine büyük sorunların çözümünü beklemek boştur.

Kürdistan'ı bir sömürge olarak kullanan ve ona bu gözle bakan burjuvazi, Kürt köylüsünün sorunlarına çözüm getirmeyi aklından bile geçirmedi. Bir toprak reformunu gerçekleştirmek, ağalığa, şeyhliğe ve ilkel aşiret yapısına son vermek aslında güç bir şey değildi. Kürt halkı baskılara karşı ayaklandığı zaman ordularını bu bölgeye seferber eden, onbinlerce, yüzbinlerce insanı kılıçtan geçiren ve halkı kitleler halinde batıya süren Ankara hükümetleri isteselerdi toprak sorununu çözebilirlerdi. Ama onlar halkın dertlerine çözüm bulmayı kendilerine iş edinmediler; tersine bundan dikkatle kaçındılar.

Sömürgeci iktidar, Kürdistan'ın maden yataklarını, petrolünü, bakırını, kromunu, demirini, hayvan ürünlerini, ormanlarını, işgücünü sömürürken, Kürt halkının bu geri durumda kalmasınada büyük dikkat gösterdi. Burada sanayi geliştirmekten, buraya hizmet getirmekten kaçındı.

Sömürgeci iktidar ağaların topraklarına, şeyhlerin ve nüfuzlu dedelerin imtiyazlarına dokunmadı. Tersine onlarla iş ve güçbirliği yaptı. Birisi ağaların topraklarına el attığı zaman, jandarma da, ağanın fedailerıyla birlikte köylünün üzerine yürüdü. Ağalar, beyler, din tüccarları daima devlet katında muteber oldular.

Sömürgeci iktidar, aşiret ve mezhep kavgalarını özellikle kendi yararına kullandı. Çoğu devlet görevlileri, ajanlar, bu tür sürtüşmeleri derinleştirdiler, tahrik ettiler. Şimdi de bu tür oyunlar sistemli bir

biçimde sürdürülmektedir. Bir çok yerde aşiret kavgalarına karşı se-yirci kalınıyor, hatta bundan memnun olunuyor. Bu işten hem sömür-geci yönetim, hem ağalar, şeyhler ve benzeri parazitler yararlanıyor-lar. Çünkü bu kördöğüşü devam ettikçe, yoksul Kürt halkı birbiriyle boğuşmaktan başını kaldırıp asıl sömürücüyü göremeyecek, kendisi-ni bu duruma düşürenleri tanıyamayacak.

Sömürgeci yönetim Kürt halkının kendi diliyle eğitimini yasak-ladı. Kürt halkının ilerici kültür kaynaklarını kurutmaya çalıştı. Kürt dilini, yalnız basın yayın alanında değil, her türlü özel ilişkide de ya-saklamaya çalıştı. Kürt toplumunun bugün içine düşürüldüğü bu geri düzeyde bunun da büyük payı vardır. Ağalar, şeyhler, nüfuzlu dede-ler ve benzer parazitler, bu işte de sömürgecilere yardım ettiler. Kürt halkının kültürünün gelişmesi engellenirken, ağaların, şeyhlerin ve benzer gericilerin sömürü ve zulmü meşru gösteren mistik, gerici dünya görüşlerine, tarikatçılığa göz yumulmuş, hatta bunlar el al-tından teşvik edilmiştir. Öyleki Kürt halkı uyanmasın, haklarının bi-lincine varmasın, sömürü ve zulme karşı mücadele etmesin.

Bu sömürgeci-feodal ittifakına karşı halkımızın devrimci ve de-mokratlarına da büyük görevler düşüyor. Sömürü ve zulüm çarkını her imkândan yararlanarak halkımıza anlatalım, onu ağaların ve di-ğer parazitlerin oyunlarına karşı uyaralım, aşiret kavgalarının emekçi halkımıza bir yarar getirmediğini gösterelim. İlerici demokrat bir çiz-gide, devrimci mücadele yolunda kitlelerin birliğini oluşturmaya çaba gösterelim.

Komando Baskınları Yeniden Yoğunlaşıyor.

Malazgirt'te mera yüzünden köylüler aşiret savaşına tutuştuğu bir sırada Muş'ta ve diğer Doğu illerinde komando baskınları yeniden yoğunlaştı. Üstelik bu olay, komando baskınları için bir gerekçe ola-rak kullanılıyor.

Sözde silah araması ve kaçakları yakalama adı altında yıllardır sürdürülen bu komando baskınlarının ve halka uygulanan baskı ve işkencelerin Kürt halkını sindirmeye yönelik olduğu çok iyi biliniyor. Saldırı duygularıyla şartlandırılmış ve türlü Amerikan yöntemlerine alıştırılmış birtakım kişiler de böylece kendi marifetlerini Kürt köylü-leri üzerinde deneme fırsatını buluyor, pratiklerini arttırıyorlar!

Besbelli bu zulüm uygulamaları Kürt halkının güvenliğini koru-maya yönelik değil. Çünkü sözde halkın güvenliğini korumakla yü-kümlü olanlar hiç de bunun için zahmete katlanmıyorlar. Malazgirt'in Doğantaş köyündeki mera çekişmesi yıllardır idareciler tarafın-dan da iyi biliniyordu. Malazgirt kaymakamı bir kaç kez köylüler ara-

sındaki gerilimin sert çatışmalar çıkarabileceğini ilgili yerlere duyurmuş ve tedbirler alınmasını istemişti. Ama bu tedbirler alınmadı. Şimdi ise, köylüler birbirine girip 24 kişi öldükten, pek çok kişi yaralandıktan ve kalanlar evlerini terk ettikten sonra komando birlikleri bu bölgede köylüler üzerindeki işkencelerini arttırmaya başladılar. Bu olay da sömürgeci yönetimin Kürt halkına karşı tutumunu gösteren yüzlerce örnekten biridir.

Muş'taki komando baskılarına Muş milletvekili Kasım Emre'nin katkısı ise ilginçtir. Gazetelerin yazdıklarına göre Bay Emre, «bölücüler» suçlamış, onların Muş'u kurtarılmış bölge olarak gösterdiklerinden dem vurmuş ve Muş'ta bir orduya yetecek kadar silah bulunduğunu iddia etmiştir. Muş «temsilcisi»nin bu sözleri, komando hareketleri için neden elverişli bir gerekçe olmasın? Daha sonra ise, «bir aylık kısa dönemde halkın bir çok sorununa çözüm getirdiğini» iddia eden CHP'nin içişleri bakanının basına açıklaması geldi: Bay Uğur, Muş'ta yakalanan silahlardan söz ediyordu. Getirilen çözümlerden biri de bu olmalıydı.. Tam CHP'nin geçmişine yaraşır bir çözüm..

Belki Muş köylülerinden dayak ve işkence sonucu bir miktar silah toplanmıştır; ama bu neyi gösterir. Güvenliğin olmadığını, insanların birbirine düşman edildikleri bir yerde köylüler, kendi güvenlikleri için, kendi kördöğüşleri için bu silahları alıyorlar. Yarın onlar, toplanan silahları yerine, koyunlarını, ineklerini satarak başkalarını alacakardır; başka çareleri yoktur.

Bay Emre'nin tavrı da, CHP'li içişleri bakanının tavrı da yerleşmiş geleneğe uygundur. Bay Emre, bir feodaldır, Kürt halkının efendisidir. Efendiliğinin sürmesi için bu halkın hep köle olması gerektir. Son zamanlarda Muş'ta da gelişmeler gösteren ilerici, devrimci hareket bay Emre gibilerini öfkeliendirmiştir. Bunun önüne geçmek gerek. Bu nedenle de Bay Emre, pek öfkeliendiği «bölücüler»in «komünistler»in yanısıra, kendisine oy veren köylüleri de ihbar etmiştir. Bundan daha doğal ne olabilir? İçişleri bakanı da bu ihbardan memnun olmuştur. Böylece, oy avcılığı yolunda, Doğu'da bu tür baskı uygulamalarını kaldıracağını genel başkanının ağzından birçok kereler vadetmiş olan CHP ise, şu bir aylık hükümet döneminde ortaya çıkan komando uygulamalarını, onaylamak, mazur göstermek talihsizliğine uğramıştır. Ne denir, can çıkmayınca huy çıkar mı!..

sanat~edebiyat

Masiyê Reş ê Pîçûk

BIRÊ SISEYAN

Nivîskar: Samed Behrengî

Wergervan: Îhsan Aksoy

Alîkî da ber bî pêş sobayî dîkîr, aliyê dîn da jî dîfîkîrî. Her gawekeyî da tîştên nuh dîdîtî û tîştên nuh hîn dîbû. Êdî, xwe jî çîran ber bî jêr berdan, gelek bûyerek hêsan bû û pê gelek şadîbû. Tirêjên royê ku li piştî wî dîxîst hêz dîda wî. Pîr neborî, li qîrax newalê rasti xezalekî hat. Usa xuya dîkîr ku xezal bî tîştekeyî dîtîrsîya.

Masiyê reş ê pîçûk sîlav lêkîr û got: «Xezala bedew, leza te çîye?»

«Nêçîrvan bî dû min in,» got xezalê. «Binhêr ez birindar kîrîm.»

Masiyê reş ê pîçûk birîna wê nedit. Lê gava dît ku xezal dîkule û durdîkeve, famkîr ku wê jê ra rasti gotîye.

Hînekeyî dîn çû, dî ciyekî da rasti reqên tîral hat.

Pîr neborî, xwendîna kewan hate guhê wî. Te dîgo, dengê xwe bîlînd kîrîbûn dîkenîyan.

Bihna gîyayên çolê û bihna avê dî hewan da tevlihev dîbû.

Pîştî nivro newal gelekî fireh bû. Dî nav zevîyan û daran da dîrêj dîbû û dîçû. Ava newalê çîqas jî zêde bîbû? Masiyê reş ê pîçûk, dî nav ewqas ava gur da bî dilê xwe sobayî dîkîr.

Nîşkê da rasti zurbekî masîyan hat. Jî dîya xwe qetîyabû vîr da ew cara pêşîn bû ku rasti masîyan dîhat. Çend masîyên pîçûk dora wî gîrtî, jê pîrsîn:

«Tu xerib î, usa nîn e?»

Wî got: «Belê, ez xerib î, jî gelekî dûr tîm.»

«Ku da dîçî?»

«Ez ê heta dawîya newalê biçim.»

«Tu behsa kijan newalê diki?»

«Vê newalê, ev e, em tê da sobayi dîkîn.»

«Em ji wê ra newal nabêjin, çem dibêjin,» gotin masiyên piçûk. Masiyê reş ê piçûk kete nav ramanan û bédeng ma.

Masiki piçûk ber bi wi hat:

«Heya te heye ku pêşiya te da, li vê nêzikê da pelikanek disekîne,» got.

«Erê, hey a min jê heye.»

Masiyêk dinê yê piçûk; jê pîrsi:

«Lê hey a te ji kisikê wi yê mezin ji heye?»

«Belê hey a min ji wê ji heye,» got masiyê reş ê piçûk.

Masiyêk din ê piçûk, metelmayi jê pîrsi:

«Ew kisikê mezin çiqas bi xeter e, tu wê ji dizani?»

«Naxêr, nizanîm.»

Masiyên piçûk, bi tîrs çûn, hatin. Je ra gotin:

«Disa ji tu dixwazi ku rêya xwe da heri, erê?»

«Belê, çare nî e,» got masiyê reş ê piçûk. «Çi dibê bîla bibe, gere ez biçim.»

Pîr nebori, di nav masiyên heri piçûk da bû hawar ku, masiyek min a wan, yekî reş ê piçûk hatiyê, ew ê hey a dawîya çem sobayi bîke û ew, ji pelikanê ji natirse. Herçiqas çend masiyên piçûk xwestin ku tev li wi biçin, paşê newêrin. Eşkrebû ku ew ji dê û bavên xwe ditirsîyan, lê nediwêrin bêjin.

Çend masiyan heri piçûk usa digotin:

«Ger pelikan nebûya, em ê bi kefxweşî tev li te bihatana, lê ji wê kisikê wi yê mezin hundirê me diqete,»

Çem ji nav gundeki derbas dibû. Jinan li qiraxê çem, bi helahela fere-fol û kînc dişûştin. Masiyê reş ê piçûk, demekî guh da xeberdana wan, li zarokan nihêri, ewana nav avê da sobayi dîkîrin. Paşê disa da rêya xwe. Sobayi kir û kir, heta ku dînya bû tari. Xewa wi hat û di bin kevirêki da dirêj bu. Nivê şevê gava çavê xwe vekir, dit ku tirêjên hîvê rûyê avê wek neynîkekê ronak kirîye. Tu dibê der û dor kirine avezivê. Masiyê reş ê piçûk ji hîvê zâhf hezdikir. Hin ku li mala diya xwe bû, di şevên ronak da, çiqas dixwest ku ji bin kevirê kevzigirti derkeve û bi hîvê ra bipeyive. Lê pîr mixabin ku, çer ji ciyê xwe dîlîya, diya wi hîşyar dibû, pê doçika wi digirt û ew paş va dikişand, jê ra digot razê û nedihîşt ku bi hîvê ra bipeyive. Nuha kêf kêfa wi bû ku diya wi li cem nebû. Masiyê reş ê piçûk ber bi hîvê sobayi kir. Jê ra got:

«Şev baş, hîva min a delal.»

Hîvê lê vegerand:

«Şev baş, masiyê reş ê piçûk. Baş e, lê tu lı van deran çı digeri?»

«Ez derketime ku dinya alemê bibinim,» got masiyê reş ê piçûk.

«Dinya ewqas mezine ku tu nıkari her derê wê bibini.»

«Tıştek nabe, ez ji heta kuderê bû dıçim.»

Hivê, famkır ku hinek şunda çı tê serê xwe, usa got:

«Ax, min çiqas dixwest ku em heta sibê hevra biminin,, lê ewreki reş û bêtar nêziki min dibe. Wê gavê ronahiya min xevda dibe.»

«Hiva delal, tu nızani ez ji tirêjên te çawa hezdikim. Tim ronak bike min,» got masiyê reş ê piçûk.

«Masiyê delal ê reş û piçûk,» got hivê. «Ya rasti ev ronahi ya min nin e. Roj vê ronahiyê deyn dide min, ez ji pê dinyê ronak dikim.»

Hinek şunda ji, hivê, usa dom kir:

«Ax masiyê reş ê piçûk, derdê min mezin e,»

«Derdê te çibe ku?» got masiyê reş ê piçûk.

«Dibe ku te bihistiye, mirovan dest pê kîrin, êdi lı ser min digerin.»

Kingê masiyê reş ê piçûk ev gotina bihist, tu bêji zımanê wi hate girtin.

«Lê ev... ev... nabe,» got kakazi.

«Mı ji noti te nabe digot, lê mirovan ku carek tıştek kîrin serê xwe...»

Hin ku hivê gotina xwe xilas ne kiribû, ewreki teriki hat û pêşya wê girt. Herder şevareş bû. Nav vê şevareşiyê da xeribiyek mezin hate ser masiyê reş ê piçûk. Demekî bî tîrs û poşmani lı tariyê nihêri. Paşê, şemîti bîn kêvir û cehtkır ku disa xew da biçê.

Sibê da zû, bî pîstepîsta çend masiyên piçûk lı dora wî, ji xewê hişyar bû.

Masiyên piçûk, gava ku hişyarbûna wî ditin, hemûyan bî hevra: «Rojbaş!» gotin.

Masiyê reş ê piçûk ew naskiribûn. Lı wan veğerand:

«Rojbaş! Usa xuyaye ku hûn ji dixwazın bî min ra bîn?»

«Belê,» got, piçûktirê wan. «Lê disa ji em dîtîrsın.»

Masiyek dinê piçûk:

«Jı bona Pelikanê dilê me tucar rehet nin e,» got.

Lı ser vê, masiyê reşê piçûk usa got:

«Hûn tenê dîfîkîrîn. Lê tenê bî fîkrandinê nabe. Dibe em bî rêkevîn. Wê gavê hemû tîrsên we direvîn dîçîn.

Dı dema ku ewana xwe çêkîrîn derkevîn ser rê, nişkava ava dora wan pêl dan, vî alî, wî alî pekiyan û cîlek reş dı ser wan da bû. Dora wan bû zulmet. Mina şevê. Keyşa rev û zivîrînê ji ne mabû.

Masiyê reş ê piçûk wê gavê famkır ku ew hemû ketina dafîka Pelikanê. Bona haşkîrîna wan, usa got:

«Hevalino, em hemû ketin kisika Pelikanê. Lê li vir ji rê û çareyên xilasbûnê hene.»

Masiyên piçûk dest bi girînê kîrîn.

«Ax, em nikarin ji vir birevin. Tu guman û hêvi ne maye. Hemû suc ê te ye. Te em ji rê derxistin. Te rehetiya me xirawkir,» gotin. «Pelikan ê me hemûyan daqurtine,» digotin û digriyan.

Masiyek din ê piçûk ji, bi hiske hisk:

«Axirîya me hat,» digot.

Dî wê demê da, bi gurina keneke teqeteq, di nav tur da tevlihev bûn. Pelikan dikeniya.

«Hohoy! Min çî masiyên piçûk ên delal girtin. Gunehê min bi we tê. Bawerbin, qêmişe we nabim ku we daqurtinim, hohohoy!»

Masiyên piçûk, bi rîca û minnet li ber Pelikanê geriyan û usa gotin:

«Pelikana hêja! Me derheqa te da her tîm gotinên baş bîhistin. Bî rasti ji ger tu ewqas dîlbaş î, çî dibe, vi devê xwe yê delal veke û em derkevin. Em ê tîm ji te ra dia bîkî, xweşiya te bixwazî.»

Kingê pelikanê ev gotin bîhistin:

«Hela bisekînin heyran, çîma telaşe dîkî?» got bi ken. «Ez ê we zûtirkê danaqurtinim. Hela hinekî bîhna xwe hildî. Ger hûn li binê kîsik bînhêrî, hun ê bîbînî ku hî di amabara mînda çîqas xwarî heye.»

Bî rasti ji, binê kîsik bi masiyên hur û mezî tîje bû. Disa ji masiyên piçûk dest bi bergerînê bernedan:

«Pelikana hêja,» gotin. «Me tu tîşteki xîrab ne kirîye. Em bê suç in. Ev masiyê reş ê piçûk em xapandin.»

Masiyê reş ê piçûk qirîya ser wan:

«Bêbextîno! Hûn çawa vê çivîka zana û fendbaz wek dîlbaş dihesîbînî û jê arikariyê dixwazî?»

Masiyek piçûk bi hêrs lê vegeand:

«Çî dibêji guhê te dibîhise? Bînhêr, tu ê bîbînî, Pelikana hêja me ê bîbexşîne û cezakî rînd ji bîde te..»

Hinek şunda, Pelikanê vegeirî wan:

«Belê,» got, «ez ê we bîbexşînim. Lê şertekî min heyel!»

Masiyên piçûk bi lez û bez:

«Çiye?» gotin. «Şertê te çiye Pelikana hêja? Bêje, em ê zûtirkê binîne cî, çî dibe zû bêje,» gotin û ber wê geriyan.

Pelikanê usa got:

«Ka ew masiyê reş ê piçûk heye, bi xwe zahf qail dibe, ger hûn wi bîkujî, ez ê we berdîm.»

Masiyê reş ê piçûk xwe paş da kîşand. Bî dengêk nîzm:

«Nebi nebi, bî wê baweri bîkîn. Ew çivika bêbext dixwaze ku me berde hev.»

Çi heye ku masiyên piçûk guh ne didan van pîrsan. Masiyê reş ê piçûk dengê xwe bilindkir:

«Hela deqeki keremkîn. Gotinek min heye.»

Lê kesi guh ne dîda wi. Tu dibê hîşê wan jî ser wan çûbû. Derdê xwe da ketibûn û dixwestin ku zûtirkê xilasbîn.

Êrişî ser masiyê reş ê piçûk kîrîn. Wi xwe şunda kişand. Û qirîya ser wan:

«Tirsonekno! Hûn hemû hatin girtinê. Hun ê nîkarin xilasbîn. Serda jî hûn nîkarin bî min tîşteki bîkîn. Qiweta we nagihîje min.»

Lê yê ku guh dîda wi kî bû.

«Em ê te bixenîqîn, bîkujîn! Em azadiya xwe dixwazîn!» gotin û ser wi da çûn.

«Ma hûn din bûne?» got masiyê reş ê piçûk. Xebiti ku xwe jî wan biperêze. «Ger hûn min bixenîqîn jî nîkarin jê vê derê xilasbîn. Nebi ku hûn bî gotinên wê bixapîn. Ew derewan dîke!»

«Tu bona xilaskirina canê xwe usa xeberdîdi,» got masiyek piçûk. «Kula te em nin in.»

«Bisekînin! Gotinek min heye,» got bî qirî, masiyê reş ê piçûk. «Guh bîdîn min! Nuha ez ê bîçim jêr, cem masiyên mirî û lî wir dirêjbim. Ez ê mîna mirîyan bîkim. Hûn Pelikanê ra bêjîn ku me ew xenîqandîye û kuştîye. Em ê binhêrîn, hela ew wa berdide an nade. Ger hûn gotina min nekin, ez ê we hemûyan bî vê xençera destê xwe bîkujim, we famkîr? Piştî jî kîsik diqelêşim û direvim. Hûn jî vir da...»

«Ez ditîrsim,» got masiyek piçûktîrîn û dest bî girînê kîr. Wê gavê masiyê reş ê piçûk:

«We va berxa şîr çima girtîye cem xwe?» got û nişkava xençera xwe kişand.

Masiyên piçûk ditîn ku çarekî din ne maye, qestîka şerek derxistîn. Masiyê reş ê piçûk jî nav şer da qestîka xwe kuştî nişanda û lî bîni, cem masiyên mirî dirêjbû, ma

Wê gavê masiyên piçûk deng lî çivîkê kîrîn:

«Pelikana hêja! Ez benî, me ew masiyê reş ê piçûk û qure xenîgand û kuşt.»

«Eferim jî we ra,» got Pelikan, û dengê xwe berda kenîya. «Nuha şabaşek min gelek rind jî we ra heye. Ez ê we sax sax biqurtînim ku hûn dî bizê mî da gereken baş bîkîn!»

Masiyên piçûk hin tîşteki famnekiribûn ku jî gevriya Pelikanê ber bî hûr şemitin û windabûn.

Lê masiyê me yê reş û piçûk zûtirkê xençera xwe kışand, bi hemû qiweta xwe ew daşande kisikê Pelikanê, tê da qulek vekir. Ji vê qulê xwe avête der û bazda. Bi dû xwe qireqira Pelikanê dibihist. Pelikan, ji hêrs mina dinan bûbû, serê xwe xiste avê, lê ne gihîşte masiyê reş ê piçûk.

Masiyê reş ê piçûk ji sibê heya nivro sobayi kir, qet bihn neda xwe û rêva çû. Çiya û deşt di paş wi da mabûn. Çem di zozanek fîrah da diheriki û diçû. Ji vi alî, wi alî newalên piçûk tevli çem dibûn û ava wi zêde dikirin. Ava çem çiqasi zêde dibû kêfa masiyê reş ji ewqas dahate ci. Usa bû ku êdi binê çem ji ne didit. Ali rastê sobayi kir, alî çepê sobayi kir, lê nefile; êdi qiraxê çem ji ne dihatê ditinê. Dêrdorê wi da ewqas pîr av hebû ku metelma. Kijan alî da sobayi bike, disa avên bê paşî didit.

Wê demê da mehlûqek dirêj wek bîrûskê ser wi da hat. Birekeke wi yê dualî û tuj ji hebû. Masiyê reş ê piçûk, nişkava famkir ew çiyê. Eva masiyê birek bû. Masiyê reş ê piçûk gelek tîrsî, got, «lê ku nuha mî bike du felqa!» Hîşê xwe anî serê xwe, wek tirekî ber bi rûyê avê sobayi kir. Hinekî sekîni, paşê, bona ditîna binê behrê, xwe ber bi jêr berda. Wê demê rastî bi sedan, bi hezaran masiyan hat.

«Hevalino,» got ji wan ra, «ez xeribim, gelek ji dûr tîm. Kerema xwe bêjin, ez li ku me?»

Masiyekî ku ev pîrs bihist, vegeri deng li hevalên xwe kir:

«Hela werin, yekî nuh tevi me bû!» Piştî, vegeri masiyê reş ê piçûk, got:

«Hevalê delal, tu bi xêr hati behra me.»

Masiyek dîn:

«Hemû newal û çem di behrê da xilas dibin,» got. «Lê dawiya hinekan lîlan e.»

Masiyê sîsêyan ji, bi dîl û can:

«Kingê bîxwazî dikari tevi me bi,» got.

Masiyê reş ê piçûk gelek şadibû ku dawiyê da gihîştibû behrê.

«Berê hinekî bimeşim, dêrdoran bibinim û paşê bîm tevi we bîm, usa nabe? Gava ku hûn yekbûn û we torq masivanekî bi hevra kışande binî behrê, gelek dîxwazim tevi we bîm.»

«Ev daxwaza te di nêzikê da bibe rast,» got masiyekî. «Lê min gotîna xwe, dîxwazî berê li der-doran bimeşe, bibîne. Lê xwe ji reşê-lîlanê (*) bîparêze. Van rojana tîrsa wê ji kesî tune. Her roj ku ji me pênc-şeş masiyan negre û nequrtine ji pey me naqete.»

Masiyê reş ê piçûk ji hevalên xwe yên nuh dîrket û ber bi rûyê behrê derket.

(*) Karabatak

Rojê der-dor germ dîkir. Kingê tina wê li piştê masiyê reş û piçûk dixist, ew şadibû. Vir da, vê da sobayê dîkir û xwe û xwe ra xebêrdî:

«Belê, dibe ku mîrîn gelek bî hêsanî min bî destxê. Lê bî rastî jî ez naxwazim xwe eşkere bavême mîrînê. Bibê nebê, rojekî ez ê bîmîrîm. Mîrîn ne tiştê gîring e. Tiştê gîring ev e ku bî jiyîna xwe jî, bî mîrîna xwe jî li ser xelkê tesîr bikim.»

Hîn gotina xwe xilas nekîribû ku reşêlilanekê xwe avête ser wî, bî nukîla xwe ew girt û ber bî jor fîrda Masiyê reş ê piçûk dî nav nukîlê da gelek pîrpîtî lê nekari xwe xilas bike. Çivîkê bî piştê wî hişke hişk girtibû. Bî zorê bihna xwe hildîda.

Masiyê reş ê piçûk, bî xwe û xwe fîkirî: «Gelo, masiyek piçûk çiqasî dîkare bê av bîmine? Xwezi ev çivîka min zûtîrkê biqurtîne û ez dî walayîya hûrê wê yê şîl da hinekî bême xwe.»

Jî çivîkê pîrsî:

«Çima tu min saxê sax qurt nakî? Him jî, tu dizanî, ez jî wan masiyan im ku mîrîn şûnda jahîr bela dîkin..»

Çivîkê bersîva wî neda. Dîlê xwe da got:

«Fênbazî! Tu jî dixwazî min bixapîni. Dixwazî ku devê xwe vekim xebêrdîm û tu jî birevî, tu war dizanî mî famnekî?»

Jî dûr reşiyê xuya kir. Her ku çû erd nêzik dibû.

«Ger em gihîştîne qiraxê dawîya min hat,» got masiyê reş ê piçûk.

Disa dest pê kir û çivîkê ra xebêrda:

«Min famkîr,» got. «Tu min jî zarokên xwe ra dibî. Lê gava em gihîştîne qiraxê ez ê mîrî bîm. Mîriyek ku jahîr bela dîke. Gunehê te bî min nayê, qe nebe, bîla bî zarokên te bê.»

Çivîkê dîfîkiribû:

«Hewce ye ku ez vî masiyê bî zarokên xwe xwarî nedim. Çi dibe, çî nabe.. Ya baştir ev e ku ez bî xwe bixwîm. Jî bo zarokên xwe masiyên din digîrîm.»

Hinekî bê deng fîrîn. Êdî erd gelekî nêzik bûbû.

Reşêlilan dîlê xwe da usa digot:

«Dibe ku dixwaze min bixapîne? Na gîdî. Ev kîye ku min bixapîne!»

Wê, masiyê reş ê piçûk gelekî bê hêja dîdî.

Nîşkava pê hesiya ku masiyê reş ê piçûk dî nav nukîla wê da bê can dihejê. Bî tîrs lezand. Û qirîya:

«Lo, piçûko! Min ê tu xwaşî bixwara. Tu mîrî, çî bû?»

Gava ku wê, bo van pîrsan nukîla xwe vekîr, masiyê reş ê piçûk xwe xilaskîr û berî da ava behrê.

Reşêlilan, bî fênda masiyê reş ê piçûk gelek hêrsketî, bî dû wi ket.

Masiyê piçûk, jî walayiyê wek birûskê kete avê; gelek biriya avê kiribû, devê xwe pîr caran vekir û girt. Hin ku jî avê têr ne bûbû, reşêlilan, bî hemû leza xwe, xwe avête ser wî. Disa ew girt û hema daqurtand.

Hertişt ewqasa bî lez û bez bûbû ku masiyê reş ê piçûk, çî hatibû serê wî gelek şunda famkîr. Her der tari bû. Her der şîl bû. Çavên wî hêdi hêdi hîni vê tariyê bûn. Nîşkava lî ber xwe masiyek piçûk dit. Çavên wî jî girinê perçiftibûn. Ev masiyê piçûk, bê sekandî, gazi diya xwe dîkir. Masiyê me yê reş û piçûk nêzîkî wî bû:

«Megir piçûk,» got. «Girin û gazin badilhewa ye. Şunda ku bî xwe cefa dikî, jî rêyên xilasbûnê bigerî baştir nin e?»

«Tu... Tu kî yî? Tu... na... nabîni ku... ez... ez... êdî xilasnabim.. dayêêê... ez êdî... nîkarim... tora masivan... bî hevalên xwe ra... ber bî binê behrê bîkşînim... dayêêê...»

Masiyê reş ê piçûk qirîya ser wî:

«Dev jî girinê berde. Te masî gişt rezil kîrin!»

Masiyê piçûk hêdi hêdi dev jî girinê berda, hîşê xwe topa serê xwe kir.

Masiyê reş ê piçûk got:

«Guhê xwe baş bide min. Ez ê vê reşêlilanê bîkujim.»

«Tu ê bîkuji?» got masiyê piçûk, metelmayî.

«Belê, Ez ê wê bîkujim ku hemû masî xilasbîn. Lê berî her tiştî jî, te jî vê derê xîlaskim ku şematê te bê birin.»

Masiyê piçûk bî şîk nîhêrî wî: û jê ra got:

«Tu jî êdî jî mîriyan tê hesibandî; çawa tu dikarî reşêlilanê bîkuji?»

Masiyê reş ê piçûk xençera xwe derxist:

«Aha, bî vê, ez ê zîkê wê bîqelişînim,» got. «Baş guh bide min. Nuha ez, çiqas jî dest min hat, xwe jî vir davêjim wê û reşêlilanê qurçî dikim. Ew ê, bona ku bikene devê xwe veke, tu wê gavê da xwe davêjî der, te famkîr?»

Masiyê piçûk bî fîkar û tîrs pîrsî:

«Baş e, lê tu çawa dibî?»

«Tu min qet nefîkîre,» got masiyê reş ê piçûk. «Heya ku vi dehbeyî nekujim, dernakevîme der.»

Masiyê reş ê piçûk, piştî vê gotinê, di hûrê reşêlilanê da xwe avête vî alî û wî alî, hat û çû. Masiyê piçûk jî lî ber devê çivîkê sekîni ku çer fîrsend dit, xwe bavêje der. Pîr ne bori, reşêlilan qîlî bû û xwe negirt, nukîla xwe vekir û dest bî kenê kir. Masiyê piçûk xwe jî nukîlê avête der û gihîşte azadiya xwe. Lî der va, gelek wext

lı hêvîya masiyê reş ê piçûk ma. Lê ew nehate cem. Lı ku mabû ew, çima nedihat?

Nışkava bı qirineke mezın der û doran deng da. Ew reşêlilan bû dıqirîya. Wê, bı qirin lı hewan glopani davêt û ber bı jêr dıket. Bı laşê xwe yê giran hat lı avê ket. Çend cara pırpiti û pır ne bori, bê can dirêjbû ma. Pêlên avê ew durxistin, ji çavan windabû, çû. Çi heye ku, ji wê rojê şunda kesekî masiyê reş ê piçûk cardın ne dit, û xeberek ji wi ne stand.

Pirka masi çironeka xwe xılas kırıbû. Nêziki donzdeh hezar zar û nebyên xwe ra usa got:

«Zarokên mın, êdî wexta xewê hat, bıçın birazên.»

Zarok bı hevra qırıyan:

«Pirkê! pirkê! Masiyê piçûk ku xılas bû, wı çıkır, te ji me ra ne got?»

«Ez wê ji subê êvarê dibêjim,» got pirka masi. «Nuha dema xewê hat. Şev baş.»

Donzdeh hezar masiyê piçûk, şev baş gotın û çûn razanê.

Yanzdeh hezar û nehsed û nod û neh, masiyê piçûk, pişti ku şev baş gotın, çûn lı hêlîna xwe da dirêjbûn û dı ci da xew da çûn. Pirka masi ji xew da çû.

Lê xew ne kete çavê masiyek sor ê piçûk. Wı, heya sıbê behr anin ber çavê xwe û ket ramanên kûr...

D A W Î

BI ŞEV TIRKÎ NIZANE

Wê şevê cendirme hatibûn gund. Ji gundiyan, Apê Silo pê ve, kesi Tirkî nizanibû. Ewî jî li leşkeriyê hin bîbû.

Gundi rabûn çûn mala wî. Jê ra gotin:

«Apê Silo, rabe ser xwe; cendirme hatine gund. Tu zani, em bi Tirkî nizanin. De rabe ji wan ra xeberde.»

Apê Silo, nivxewî, li wan vegeand:

«Lao, hûn din bûne? Vê şeva tari, vê baranê... Ki bi tirkî dîzane?!»

ANTÎ — QOMUNIST

Serokê dadîgehê, piştî ku li dosya pêşîya xwe nihêrî, serê xwe rakir û jî girtî ra got:

«Binhêre, mideymomi jî bo te dibêje qomunîst e û bo wê armancê dîxebite. Tu dibê çî?»

Girtî:

«Na weleh, Hakim beg, ez anti-qomunîst im.»

Mideymomi jî cîyê xwe hilpekiya û cardin rûnişt. Bî qirin:

«Te dit, Hakim beg, serda jî anti-qomunîst e! Zagonên me, hemû şiklên qomunîstiyê qedexê kirîye..»

NURCIYÊ ERMENI

Di dema 12 Adarê da ew jî hatibû girtin. Ji nûrcitîyê mehkeme dibû. Ev şeş meh bû ku girtî bû, lê hin dernexistibûn dadîgehê. Li dawiyê ew jî girtin birin hember hâkim. Hâkim sûcê wî jê ra got û jê pirsî:

«Mideymomi usa dibêje; tu dibê çî?»

Zilam kenîya usa bersiv da:

«Hâkim beg, ez Ermeni me. Hûn çawa dawayê nûrcitîyê jî min dîpîrsin?»

Ermenitîya xwe bi ci ani û hakim ew berda..

Berhevîrî: Hüseyn BANÎ

GECELEYİN TÜRKÇE BİLMEZ

O gece köye jandarmalar gelmişlerdi. Silo Amca'dan başka köylülerden hiç kimse Türkçe bilmiyordu. O da askerde öğrenmişti.

Köylüler kalkıp onun evine gittiler:

«Süleyman Amca kalk, köye jandarmalar geldi. Biliyorsun, biz Türkçe bilmeyiz. Hadi kalk da onlarla konuş,» dediler.

Silo Amca, yarı uykulu, onlara cevap verdi:

«Deli misiniz siz? Bu karanlık gecede, bu yağmurda kim Türkçe bilir?!»

ANTI — KOMÜNİST

Mahkeme başkanı, elindeki dosyaya baktıktan sonra başını kaldırdı ve tutukludan sordu:

«Bak, savcı senin için komünisttir, ve bu amaç için çalışıyor, diyor. Sen ne diyorsun?»

Tutuklu:

«Yok vallahi Hakim bey, ben anti-komünistim.»

Savcı yerinden hoplayıp tekrar oturdu. Bağırarak:

«Gördünüz ya Yargıç bey, hem de anti-komünist! Yasalarımız hertürlü komünizmi yasaklamıştır..»

ERMENİ NURCU

12 Mart döneminde o da tutuklanmıştı. Nurculuktan yargılanıyordu. Altı aydı ki henüz mahkeme önüne çıkarılmamıştı. Sonunda onu da alıp yargıcın karşısına çıkardılar. Hâkim ona suçunu anlattı ve sordu:

«Savcı böyle diyor; sen ne diyorsun?»

Adam güldü ve şöyle cevap verdi:

«Hâkim bey, ben Ermeni'yim. Nasıl beni nurculukla suçlarsınız?»

Adam Ermeniliğini ıspat etti ve yargıç onu serbest bıraktı..

Derleyen: Hüseyin BANI

Leningrat'taki Kürt Bilim Kurumu

Prof. Qanadê Kurdo

Sovyetler Birliği Kürt bilimciliğinde ön sırayı almaktadır. 19. yüzyılda Rus düşünür ve bilim adamları Kürdoloji ile yakından ilgilenmişlerdir.

Bu asırda onlar Kürt halkının tarihi, dili, edebiyatı, folkloru ve etnografyası hakkında bir çok makale ve kitap yazmışlardır.

1856-57-58'de P. Lêrx, Kürtlerle ilgili üç kitap yazıp yayınladı.

P. Lêrx'in yapıtları Kürdolojiye büyük değer kazandırdı ve Kürt uygarlık ve kültürünün bilinmesine temel teşkil etti.

P. Lêrx'in eserlerinin yayınlanmasından sonra Kürdoloji Rus üniversitesinde lâyük olduğu yeri aldı. Rus Üniversitesi kürt halkının tarihi, Bitlisli Şeref Han'ın «Şeref-Nama»sını Fransızcaya çevirip yayınladı.

A. Jaba, 1879'da Kürt yaşamı ve öykülerine dair olan derlemesini yayınladı. Aynı yıl yine A. Jaba'nın Kürtçe-Fransızca sözlüğü (Dictionnaire Kurde-Français) yayımlandı. 1880'de A. F. Yustin'in Kürtçe (Kırmanci) grameri (Kurdische Grammetik) yayımlandı. A. Socin'in Kürtçe metinler üzerindeki çalışmaları (A. Socin. Kurdische Sammlungen, Erzohlangen und lieder in den Dialekten de Tûr Abdin und von Bohtan. S. Pb., 1887-1890, Abt. I-II Texte 350 s. 1890, Abd. I-II Übersetzung, 284 s.) ve daha bir çok eser basılıyordu.

Ekim devriminden önce İ. A. Orbebeli Kürt dili üzerinde çalışıyordu. O, 1911-1914 yılları arasında Muksi'de (Van gölüne yakın bir kasaba) Kürtçe metinleri yazıyor ve Kürtçe-Rusça sözlüğünü bitiriyordu. Ekim devriminden sonra, 1917 - 1930 yılları arasında Rus Üniversitesindeki Kürt bilimi çalışmaları gevşedi.

Doğu Bilimleri Enstitüsü'nde sadece F. B. Rostopçin çalışmalar yapıyordu. F. B. Rostopçin 1932 yılında Kürt sorunun bibliografyasını yayınladı. (Bibliografiya po Kurdoskoy Problêmê)

1933'te Erivandaki Kürt bilim kurumunun kararı üzerine F. B. Rostopçin Şeref-Nâmeyi Rusçaya çevirmeye başladı.

Yafeti enstitüsünde O. L. Vilçevki Kürt tarihi, etnografyası ve dili üzerinde çalışmalar yapıyordu. O, bu konularda bir kaç makale ve kitap yazmıştır. Ne var ki O. L. Vilçevski Türkiye Kürdistanında 1925, 1926, 1932, 1936 yıllarında baş gösteren hareketler için pek çok yanlış şeyler yazmıştır. O, bu hareketleri reaksiyoner birer hareket olarak görmekte haklı niteliğini inkâr etmektedir.

Vilçevski, Kürt tarihi, dili, gelişimi, ilerlemesi ve uygarlığı hakkında da yanlış şeyler yazmıştır.

Ben Vilçevski'nin bu yanlışlıklarını 1953 yılında «Karatkiyê Soob-şêniya Înstituta Vostokovêdan» isimli derginin 12. sayısında «Kritika Oşiboçnix Vzgljadov Na Kurdkiy Yazık» isimli makalede işledim.

1953-1960 yılları arasında Kürdoloji öğrencileri, M. Rudenko, R. Sabolov, Zera Usib, J. Musaelyen öğrenimlerini tamamlayarak Kürt kültürü üzerinde çalışmalara başladılar.

Zera Usib Kürt'tür. O, Tifliste orta öğrenimini altın armağanla tamamladıktan sonra, Leningrad Üniversitesinin Doğu Bilimleri Fakültesinin İranî bölümüne yazıldı.

Zera Usib çalışkanlığı, yeteneği ve Kürtlere olan sevgisiyle kendisini kısa zamanda gösterdi. Tüm öğretim görevlileri ve öğretmenler onu beğenerek, mezuniyetinden sonra doktora çalışmaları için onu, üniversiteye aldılar.

Zera, 1966'da Sorani lehçesi üzerindeki çalışmalarını tamamlayarak Doktor ünvanını kazandı.

Biz bir Kürt kızının Sovyetler Birliğinde «Bilim Adamı» kişiliğine kavuşarak, bizimle birlikte çalışmasından kıvanç duymaktayız.

Şimdi Kürt bölümünün yedi öğretim üyesi vardır. Onlar şu konular üzerinde çalışmalar yapmaktadırlar:

1 — M. Rudenko; Kürt yazarlarından Selim Sılêman'ın Yusuf ile Züleyha'sını ve birkaç folklor örneğini çevirip yorumlamaktadır.

2 — M. Xeznedar; Z. Yusupova ve Q. Kürdo Kürtçe-Rusça (Sorani lehçesi) sözlüğü tamamlamaya çalışmaktadırlar.

3 — İ. Sukerman; Türkiye Kürtlerinin dili, edebiyatı ve folkloru üzerinde çalışmaktadır.

4 — J. Musealyan; «Zembilfroş» metnini çevirip basıma hazırlamaktadır.

5 — E. Vasilyeva; «Şeref-Nâme»nin ikinci cildini çevirip basıma hazırlamaktadır.

Bu çalışmaların sonuçlanmasından sonra aşağıdaki çalışmalar planlanmıştır:

1 — Kürt dilinin kökeni ve oluşumu

2 — Kürt edebiyatı ve açıklaması ile, Kürt tarihi üzerine Arapça, Farsça ve Türkçe yazı ve metinlerin derlenmesi,

3 — Özgürlükçü Kürt şiiri ve açıklamaları,

4 — Kirmanci ve Sorani lehçeleri üzerine incelemeler ve bu lehçelerin gramerleri,

5 — Kürtçe-Rusça çeşitli sözlüklerin yazımı ve basımı. (Frazeloloji sözlüğü, Sinonimi sözlüğü, Kirmanci ve Sorani lehçeleriyle Ortaçağ Kürt şair ve yazarları sözlüğü, Büyük Kürtçe Sözlük (Sorani ve Kirmanci Lehçeleriyle)

6 — Kürt dilinin Sentaksı (Kirmanci ve Sorani)

7 — Kürtçenin Lehçeleri (Süleymani, Goran, Zaza, Lor ve Kermenşahi)

8 — Klasik Kürt dili ve Edebiyatı

9 — Kürt folklor derlemelerinin basımı: (Sorani ve Kirmanci) Kahramanlık ve sevgi temaları, öykü, beyit, türkü ve övgüler...

10 — Kürt şairlerinin divanlarının basımı (Kirmanci ve Sorani) Metin, çeviri ve yorumları.

11 — Orta çağ Kürt şairlerinin el yazması metinlerinin basım için derlenmesi,

12 — Kürt edebiyatındaki özgürlükçü şiir ve açıklamaları,

13 — İlerici ve Demokrat Kürt edebiyatı.

Biz Kürt bilim emekçilerinin bu amaçlarında başarıya ulaşacaklarına inanıyoruz.

Biz Leningrat Üniversitesi Doğu Bilimleri Enstitüsünün Kürt bölümü emekçilerinin amacı; Marksist-Leninist teoriyle ve Marksist metodla hedefimize doğru ilerlemek, burjuvazinin yanlış ve sahte teorilerine karşı; gerici ve Kürt halkının düşmanlarının Kürt tarihi, edebiyatı, dili ve uygarlığı için ortaya attıkları yalan-yanlış ve sahte teorilerine karşı gerçeklerin ve bilimin ışığında kavga vermektir...

Kürt bilim emekçileri yazılarında, Kürt halkının varlığını gözler

önüne sermekte ve mücadelelerinin kanıtlarını belgelemeyi amaçlamaktadırlar.

Kürt halkı da diğer dünya halkları gibi, büyük bir uygarlık ve değerli bir kültür zenginliğiyle insanlık tarihinde yer almaktadır.

Kürt halkının da bir tarihi vardır. Dili, edebiyatı ve folkloru son derece zengindir. Örf, adet ve gelenekleri kendisine özgüdür.

Bunun gibi Kürt halkının da diğer tüm komşuları gibi, özgür yaşama ve eşit olma hakkı vardır.

Kürt halkı da özgür ve eşit yaşama hakkına, demokratik bir toplum yapısı kurmaya, komşularıyla iyi komşuluk ilişkilerine, dünya barışı için çaba harcama hakkına sahiptir.

İşte Kürt bilim emekçilerinin planları bu gerçekleri tüm insanlığa duyurmaktır ve işte budur onların istekleri...

24.12.1962

Qanadê Kurdo

Leningrat Üniversitesi Doğu Bilimleri
Enstitüsü Kürt Bilimi Başkanı

Dergimizin Notu :

Prof. Qanadê Kurdo, Sovyetler Birliğinde önde gelen Kürt bilim adamlarından biridir. Kürt dili ve kültürü üzerinde değerli çalışmaları vardır. Bu makale, **Çiya** Dergisi'nin Mart 1967 ve Haziran 1968 tarihli sayılarından ve Kürtçeden çevrilmiştir. Makalenin yazıldığı 1962 yılından bu yana, sözü edilen kültür çalışmalarında büyük ilerlemeler sağlanmıştır.

olaylar~yorumlar

Halkımız MC'yi ve Feodal Gericileri Protesto Ediyor

Demirel, Erbakan ve Türkeş'in yeni bir MC oluşturma çabalarını kitleler protesto ediyorlar.

Hükümeti kurma görevinin Demirel'e verilmesi üzerine Diyarbakır'da ve diğer Doğu il ve ilçelerinde kitleler MC'nin yeniden kurulma çabalarını ve ona destek olan Doğulu milletvekillerini protes-

to eden çeşitli eylemlerde bulundular. Doğu'da ve bunun yanı sıra Ankara ve İstanbul'da AP ve MSP'deki Doğulu milletvekili ve senatörlerin tutumunu protesto eden yüzlerce imzalı mektup ve teller TBMM'ne postalandı. İstanbul'dan Kürt aydın ve emekçilerinin gönderdiği mektupta şöyle denmektedir:

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

A N K A R A

Yüzyıllardan beri halkımızı ezen, sömüren ve halkımızın düşmanlarıyla her türlü işbirliğini yapan ağalar, şeyhler ve onların hizmetinde olanlar, aynı zamanda, ülkemizdeki anti-demokratik şartlardan da yararlanarak, kendilerini halkın temsilcisi diye parlamento ya seçtirmeyi başarıyorlar. Bu gericiler, halkımıza karşı işlenen cinayetlere, baskılara zulme her zaman evet demişlerdir. Şimdi de, aynı yolda, emperyalizmin ve sömürgeciliğin uşağı en ırkçı ve geric güçlerle birlikte ülkedeki her türlü demokratik gelişmenin önüne dikilmişlerdir. Halkımız, şu anda

Türkiye'de yeni bir faşist MC yaratma çabalarını ve buna yardımcı olanların tavırlarını ibretle izliyor.

Hızlı bir uyanış ve mücadele içinde olan halkımız, hiç kimsenin kışkusu olmasın ki, her türlü zulüm ve sömürüye son verecek ve bu arada yüzyıllardır süregelen ağalık, şeyhlik zincirlerini de kıracaktır. Faşist zulüm ve ırkçılığa karşı dikilmek, demokrasi yolunda atılması mümkün her adımı desteklemek tüm yurtseverlerin görevidir. Halka ihanet edenlerden ise bunun hesabı ergeç sorulacaktır.

Bu arada Devrimci Halk Kültür Dernekleri İstanbul'da ve Doğu'nun çeşitli il ve ilçelerinde bildiriler dağıttılar ve geniş bir afişleme yaptılar. Bu afişlerde «YENİ BİR MC'YE HAYIR! KAHROLSUN FAŞİZM - KAHROLSUN SÖMÜRGEÇİLİK» ve «KAHROLSUN HALKIMIZI EZEN AĞALIK, ŞEYHLİK,» sloganları dile getiriliyordu. Bu protestolar, faşizme karşı, sömürgecilğe karşı mücadele gibi, feodal gericiliğe karşı mücadelenin de Kürt halkı arasında giderek kitlesel bir nitelik kazandığını gösteriyor. Anti-feodal mücadelenin güçlenmesi ve kitleler arasında kök salmaya başlaması Kürt toplumunun ulusal ve demokratik mücadelesi bakımından hayati bir önem taşır. Gerici feodal sınıf, günümüze kadar kitleleri rahatlıkla kontrol etmiş ve kendi gerici çıkarları uğrunda sürükleyebilmiştir. Şimdi bu hegemonyanın çatırdadığı görülüyor. Emekçi halka devrimci bilinç taşın-

HALKIMIZA

Bugün ülkemizde çetin bir mücadele yürütülüyor. Bir yandan işsizlikten, pahalılıktan, topraksızlık tan, baskı ve zulümden bunalan halk kitleleri; diğer yanda ise halkımızı sömürenler ve ona zulmedenler. Halkımız insanca bir yaşam için çabılıyor, sömürü ve zulmün son bulmasını istiyor. Halkımızı sömürenler, onun hakları ve özgürlükleri uğrundaki mücadelesini bugüne kadar hep zorbalıkla, zulümle, aldatmayla, yalanla önlemeye, kırmaya çalıştılar. Onlar, halkımıza karşı nice kırımlar sürgünler düzenlediler. Onlar, yurtseverlere, demokrat ve ilerici insanlarımıza bin türlü eziyet yaptılar; cezaevlerini, işkence çarklarını çalıştırdılar.

Günümüzde de bu zorbalık de-

dıkça ve onlara doğru hedefler gösterildikçe, haklarımızı tutsak edenden bu çemberin kırılması zor olmayacaktır.

Feodal gericiliğin, sömürgeciliğin, emperyalizmin ve faşizmin güçlü bir dayanağı olduğu ortadadır. Nitekim bu sınıfın temsilcileri parlamentoda en gerici partilerde yer alıyor ve en ırkçı saldırgan güçlerle kolkola giriyor, onlara iktidar olanağını sağlıyorlar. Onlar, yoksul Kürt köylüsünün oylarını yine bu köylünün ve genel olarak Türkiye işçi sınıfının ezilmesi yolunda kullanıyorlar. Gerek seçimler, gerek seçim sonrası olup bitenler bu gericilerin teşhiri için elverişli olanaklar sağlamıştır. Hızlı bir uyanış sürecine giren Kürt halkının, bu parazitlerin sultasına son vermesi çok sürmeyecektir.

Devrimci Halk Kültür Derneği'nin dağıttığı bildiriye okurlarımıza sunuyoruz:

vam ediyor. Emekçi halk uyandıkça, halklarına sahip çıktıkça, sömürü ve zulme karşı direndikçe zorbaların azgınlıkları, saldırganlıkları da artıyor. Süregelen komando baskıları bunun için. Besleme faşist bozkurtlar bu iş için yetiştiriliyorlar. Gençlere, işçilere, öğretmenlere, tüm yurtseverlere ve ilericiilere yapılan saldırılar, işlenen siyasi cinayetler, yaratılan kanlı olaylar bunun için.

Yüzyıllardır sömürü ve zulmün acısını çeken emekçi halkımız!..

Yurdumuz yoksul değildir. Ama sömürücüler ve zalimler yüzünden yoksulluk içinde yaşıyoruz. Emperyalistler, sömürgeciler ve onların uşakları ülkemizin zenginliklerini yağma ve talan ediyorlar. Emekçi halkımız tembel değildir. Ama sömürücü zalimler yüzünden bugün topraksızdır, işsizdir, insanca bir

yaşamdan uzaktır. Halkımız bilgisizliği sevmiyor; o bilgiyle kültürle donanmak istiyor. Ama sömürücü zalimler yüzünden halkımız bugün karanlıkta bırakılmıştır.

Halkımızı yoksul bırakanlar, ona zulmedenler iç ve dış para babalarıdır. Onların en büyük ortakları ise ağalık - şeyhlik gibi gerici, çağ dışı kurumlardır.

Ağalar, yüzyıllarca köylülerin topraklarını gaspederek onları bu topraklarda kölece çalıştırdılar. Onların emeklerine, ürünlerine el koydular. Sırasında onları dövdüler, işkence ettiler, ezdiler. Ağaların zulmü, sömürüsü hâlâ da devam ediyor.

Şeyhler, yüzyıllar boyu emekçi halkımızı, yoksul köylülerimizi yalan dolanla kandırdılar, onların gözlerini kara perdelerle örttüler; onları sömürü ve zulme karşı teslimiyete, baş eğmeye zorladılar. Bir yandan da halkın elinde kalanı onlar çaldılar. Şeyhler bugün de bu görevlerine devam ediyorlar.

Biz halkımızın dini inançlarına saygılıyız. Ama, bu sömürücüler halkın dini inançlarını kendi çıkarlarına alet ediyorlar.

Ağalar, şeyhler ve benzeri gericiler ülkeyi ve halkı adeta kendi aralarında parsellemişlerdir. Onlar bu işte, dış zorbalarla, emperyalist ve sömürgeci güçlerle el ele vermişlerdir. Onlar, emekçi, yurtsever halkımızı boyunduruk altında tutmak, sömürü ve talanlarını sürdürmek için birbirlerine destek oluyorlar.

Seçimlerde olup bitene bakmak yeter. Ağalar ve şeyhler burjuva partilerinin yerel kadrolarını oluşturuyorlar. Bu partilerin ve iktidarların desteği onların arkasındadır. Ekonomik güçlerinden yararlanarak, dini siyasete alet ederek, emekçi kitleleri aldatarak hep onlar seçiliyorlar. Onlar milletvekili, senatör, belediye başkanı, en-

cümen azası oluyorlar.

Ağalar ve şeyhler parlamentoda hiçbir zaman halkımızın haklarını savunmadılar. Onlar halkımıza karşı işlenen her türlü cinayete, yapılan her zulme evet dediler; halkımız üzerinde yürütülen soyguna ortak oldular. Onlar halkımızın ulusal ve demokratik nitelikte hiçbir hakkını dile getirmediler; tersine bu hakları inkâr ettiler.

Ağalar ve şeyhler bugün de en gerici, en ırkçı, en zorba güçlerle kolkoladırlar. Onlar halkımızın düşmanı faşizme, ırkçı saldırganlığa destek olmaktan, bozkurt beslemelerle kolkola girmekten geri kalmıyorlar. Şu günlerde de halk düşmanı yeni bir MC'nin oluşturulmasına destek oluyorlar. Onlar, bu gericilerle birlikte Türkiye'de her türlü demokratik hareketin karşısında saf tutmuşlardır. Onlar, işçi ve köylülerin, yurtsever insanların, tüm halkımızın düşmanıdır.

Topraksız köylülerimiz, yurtsever gençliğimiz, yarına güveni olmayan çalışkan işçilerimiz!..

Yiğit halkımız!..

Bu halk düşmanlarını iyi tanıyın. Ağalık, şeyhlik gibi gerici, çağ dışı kurumların kötülüklerine karşı uyanık olun. Halkımızın özgürlüğe ve insanca bir yaşama kavuşması, sömürü ve zulmün son bulması, aynı zamanda halkımızı ağalık ve şeyhlik gibi gerici kurumların zincirlerinden kurtarmaya bağlıdır. Halkımız bu asalaklardan kurtulmadıkça kurtuluş yolunda birleşemez; özgür ve insanca bir yaşam uğrunda güçlü bir mücadele veremez.

KAHROLSUN GERİCİLİK AĞALIK ŞEYHLİK!..

KAHROLSUN FAŞİZM ve SÖMÜRGEÇİLİK!..

D.H.K.D.

Devrimci Halk Kültür Derneği

İLGİNÇ BİR BÖLÜCÜLÜK İDDİASI

5 Haziran seçimlerinden sonra, Bülent Ecevit Hükümeti kurulunca Türkiye'de Politik hayat oldukça hareketlendi. Güven oyu alıp, alamayacağı çeşitli kesimlerde günlerce tartışıldı. Bununla ilgili olarak çeşitli yayın organlarında birçok alternatif ve varsayım uzun süre tartışıldı.

Bunlardan ilginç sonuçlar doğuran bir tanesi de Günaydın Gazetesinde çıkan bir haberden sonra meydana geldi. Günaydın'ın haberi şöyleydi:

«Adalet Partisi ve MSP'li 23 Doğu'lu milletvekili oylamaya katılmama kararı almışlar...»

Bu haberden hemen sonra Doğu'lu AP Milletvekillerinden 17 tanesi derhal bir araya geldiler, haberi yalanlayarak sert bir dille gazeteyi suçladılar. Aslında bütün bunlar olağan şeylerdi. Gazetede çıkan bir haberi o milletvekillerinin yalanlaması kendileri açısından doğal bir durumdu. Ama onlar bunu yapmakla yetinmediler, gazeteyi «Bölücülükle» suçladılar. 17 milletvekili açıklamalarında şöyle diyorlardı:

«Milletin iradesini hiçe sayarak, sayı üstünlüğü birşey ifade etmez gibi ifadelerle açıkça demokrasiyi inkar eder mahiyette davranışlarla siyasal üstünlük gibi mefhum ve hukuk dışı çareler arıyarak, hükümet olmaya çalışanlar şunu iyi bilmelidirler ki, Anadolu'nun asıl insanların gerçek temsilcileri bizler, tevdi edilen milli emanetli ve onun haysiyetini hayatı pahasına muhafaza edecek karakterde kişiler olarak «Doğulu milletvekili» tabiri ile ifadeye çalıştıkları bölücülüğün mihrakı olan bu çevrelerle mücadeleye sonuna kadar devam etmeye azimli ve kararlıyız.»

Aslında bu pek sayın milletvekil-

lerinin Türkçeleri yukarıdaki cümleleri yazmaya yeterli mi, değil mi bilmiyoruz ama oldukça sınırlan-dıkları de anlaşılıyor.

Buna karşılık bizim de bunlara birkaç söyleyeceğimiz söz vardır: Dünyanın bütün sömürgelerinde, kendi halkına sırt çeviren, ona ihanet eden kendi çıkarı için onu baskı altında tutan ve gerektiğinde sömürgecilere ezdirmeye çalışanlar vardır. Bunlar o halkın düşmanlarıdır. Bunların kendilerini o halktan saymaları veya gerçekten o halkın içerisinde çıkmış olmaları hiç birşey ifade etmez. Onlar çıkarları için hertürlü ihaneti yapmaktan çekinmezler. Çünkü o halkın bilinçlenmesi, en tabii haklarını istemesi kendilerini huzursuz eder, onlar iyi bilirler ki o halk bilinçlendi mi kendilerini de, yabancı dostlarını da başından defeder.

Birde şu var pek saygı değer (!) milletvekilleri. Acaba siz gerçekten «Anadolu'nun asıl insanların» temsilcileri misiniz? Acaba o insanlar bilinçli olarak ve serbest iradeleriyle mi sizi seçiyorlar? Yoksa Ağalığınızla, şeyhliğinizle, parabalığınızla mı alıyorsunuz o oyları? Yoksa onları işsizliğin, topraksızlığın içerisinde ittiğiniz, her türlü baskıyı diğer ortaklarınızla birlikte uyguladığınız için mi o oyları alıyor musunuz? Aklınızı başınıza toplayın baylar! Ağaların, şeyhlerin ve patronların işçilere köylülere yararlı olduklarını artık pek kimse yutmuyor. Zaten siz de bunun farkında olmuş olmalısınız ki «Günaydın» gazetesi gibi bir burjuva gazetesine bile bölücülüğü yaptığını ileri sürerek saldırıyorsunuz? Yoksa bu hırçınlığınızın başka bir nedeni yok. Gözünüz o kadar dönmüş ki kimi ne ile suçlamaya kalkıştığınızı bile unutmuş-

sunuz. Burjuva gazeteleri sizin anladığınız anlamda bölücü değildiler. Hiç merak etmeyin siz. Bugün belki bazılarının çıkarı öyle gerektirdiği için sizin CHP hükümetine güven oyu vereceğinizi söylemiş olabilirler, ama onlarla ortaklığınız sona ermiş demek değildir bu. Onlar gene sizinle birlik olacaklar. Sizinle birlikte halkımıza zulüm uygulamanın yollarını arayacaklar, gerektiğinde birbirinize çok büyük yardımlarınız olacak.

Ama unutmayın, o bölücülük kelimesini oylarını aldığınız insanlar

da hiç sevmiyorlar. Çünkü o iddia altında onlara baskı ve zulüm götürülmüştür. O iddia ile onlar öldürülmüşler, sürülmüşler. Anlarsınız ya, halkımıza çok kötü şeyler hatırlatıyor bu kelime.

Fakat sizler herhalde oylarını aldığınız halka da pek güvenmiyorsunuz artık. Onun bilinçlenmesi sizleri fazlaca ürkütüyor. Zaten bütün ırk savunucuları, kafatasçılar ve halkımızın en azgın düşmanlarına destek olmanız, onlara hükümet kurdurtmanız başka türlü nasıl açıklanabilir ki?

ANKARA DHKD YENİDEN KAPATILDI

Ankara Devrimci Halk Kültür Derneği, üç ay kapalı kaldıktan sonra açıldı ve kısa bir süre sonra, 12 Temmuz günü Ankara Valisi Durmuş Yalçın'ın kararıyla yeniden kapatıldı. Kapatmadan önce polis tarafından yapılan aramada, bay Durmuş'un bile suç sayılabileceği hiç bir şey, hatta «sol yayın» bulunamadı. Ama Ankara Valisi nasıl olsa dernek kapatmayı aklına koymuştu, bildiğini yapacaktı. Derneğe misafir olarak gelmiş olan ve ellerinde misafir kartı bulunan birkaç kişi bahane edilerek dernek yeniden kapatıldı.

Dernekler yasasında, bir valinin hangi hallerde derneği faaliyetten alıkoyabileceği yazılıdır. Yukarıdaki durum asla dernek kapatma nedeni olamaz. Ama Bay Durmuş ya da filan dinlememekte, kendisini Ankara Valiliğine atamış MC mensuplarını, gerici güçleri memnun etmek için, yasaları dilediği gibi çiğnemekte ve hoşuna gitmeyen dernekleri, —bunlar elbette hep ilerici derneklerdir— süresiz kapatmaktadır. Ama Bay Yalçın, bu arada bazı eften püften dernekleri, örneğin, bilmem nereyi güzelleştir-

me derneğini, bir bilardo lokalini de araya sokup bir ay süreyle kapatmakta ve yaptığı işlemi adil (!) gibi göstermekten geri kalmamaktadır.

Böylece Ankara Valisi, «dernek kurma özgürlüğü»nü fiilen rafa kaldırmış bulunmaktadır. SGB halen kapalıdır. DHKD'nin kapanışından birkaç gün sonra o, yeni dernekler de kapattı. İlerici Kadınlar Derneği Çankaya Şubesi bunlar arasında.

Öyle anlaşılıyor ki, bir gün bu devri MC aşılabılırsa, yapılacak işlerden biri, yasaları çiğneyen Bay Durmuş Yalçın gibilerinden hesap sormaksa, biri de dernekler yasasını, dileyenin rafa kaldıramıyacağı biçimde sağlam esaslara kavuşturmak, mahkemelerin dışında kim seye dernek kapatma olanağı tanımamak olmalıdır.

Kapatma kararından sonra kendileriyle görüştüğümüz DHKD yöneticileri, bu konuda kendilerine yazılı bir bildirim yapılmadığını, kapatma kararının gerekçesini almak için başvurduklarını ve onu alırlmaz. Danıştay'a başvuracaklarını; ayrıca Durmuş Yalçın hakkında, haksız kapatma ve uğranı-

lan zarar-zıyan nedeniyle tazminat davası açacaklarını belirttiler. Yöneticeler, bu baskıların kendilerini

yıldırmayacağını, derneklerini yine açtıracaklarını ve mücadeleye devam edeceklerini söylediler.

BEYLİKKÖPRÜ AĞALARI FİKRET SİVRİ'Yİ ÖLDÜRTTÜLER

Bir ay kadar önce Polatlı'nın ünlü ağalar köyü Beylikköprü'de bir cinayet işlendi, Fikret Sivri adlı genç pusuya düşürülerek öldürüldü.

Fikret Sivri, 15-16. sayımızda, Beylikköprü'deki toprak sorunuyla ilgili olarak yayınlanan röportajda adı geçen bir köylü devrimciydi. Köy muhtarıyla birlikte köylülerin toprak mücadelesine öncülük eden bir gençti. Ağalar onun varlığına tahammül edemediler. Ekin biçme mevsimi başlarken, ortada herhangi bir olay da yokken, ağaların kiralık adamları tarafından vurularak öldürüldü.

Fikret, köylünün toprak mücadelesinin ve genel olarak halkın kurtuluşunun nasıl başarıya ulaşacağını kavramış biriydi. Söz konusu röportajda arkadaşımıza şöyle demişti:

«MC reformu yapamaz, yapmaz. İşi oyaliyacaktır. Deneylerle öğrendik bunu. Köylünün toprak derdi uzun bir mücadeleyle çözülür. Bu

derdi MC, ya da başka bir burjuva iktidarı çözemez. İşçi, köylü bütün emekçilere dayanarak başa gelen bir iktidar köylünün dertlerine çare bulabilir. Başka da çare yoktur. Bu, gitgide daha da iyi anlaşılacaktır. Ağaların zaptettiği hazine arazilerine köylüler olarak el koyduğumuz gün köylüler neyin kader, neyin kader olmadığını gördü, yaşadı.»

Fikret'in ölümünden sonra, cinayette araç olarak kullanılmış bazı kişiler yakalandılar; ama asıl suçlular hiç kuşku yok ki ağalardır ve onlardan da bunun hesabı birgün elbet sorulacaktır. Fikret'in ölümüyle Beylikköprü köylülerinin toprak mücadelesi bitmeyecek, güçlenecektir. O, köylülerin devrimci mücadelesinde verilen ne ilk kurbandı, ne de sonuncusu olacaktır. Köylüler ağa boyunduruğundan kurtuluncaya ve toplum sömürü ve zulüm zincirlerini kesin olarak parçalayuncaya kadar bu mücadele sürecektir.

DÜZELTME : Dergimizin 26. sayısında çıkan, «Ürün'ün Bir Yazısı Üzerine» adlı eleştiride, söz konusu yazar Hüseyin Ersavaş'ın ismi bir dizgi hatası sonucu Hıdır Ersavaş olarak çıkmıştır. Bu yanlışlık nedeniyle okuyuculardan ve sayın Hüseyin Ersavaş'tan özür dileriz.

özgürlük

yolu

aylık siyasi dergi

10 Lira